

ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΡΙΘΜ.* 491/VI/2010
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του 1ου ορόφου του κτηρίου των γραφείων της, επί της οδού Κότσικα 1Α, Αθήνα, την 11^η Ιουνίου 2010, ημέρα Παρασκευή και ώρα 10:15, αντί της ημερομηνίας που αρχικά είχε προγραμματιστεί, ήτοι την 22.6.2010, κατόπιν απόφασης της Ολομέλειας της Επιτροπής Ανταγωνισμού κατά την 64^η/8.6.2010 συνεδρίασή της, με την εξής σύνθεση:

Πρόεδρος: Δημήτριος Κυριτσάκης

Μέλη: Ασημάκης Κομνηνός,

Δημήτριος Λουκάς,

Νικόλαος Τραυλός,

Δημήτριος Δανηλάτος,

Δημήτριος Αυγητίδης και

Μιχαήλ Τσαγκατάκης, λόγω δικαιολογημένου κωλύματος του τακτικού μέλους Βασιλείου Νικολετόπουλου.

Τα λοιπά τακτικά μέλη καίτοι προσκληθέντα δεν συμμετείχαν, λόγω δικαιολογημένου κωλύματος.

Γραμματέας: Παρασκευή Α. Ζαχαριά.

Θέμα της συνεδρίασης: η λήψη απόφασης επί της προηγούμενης γνωστοποίησης κατά το άρθρο 4β του Ν. 703/1977, όπως ισχύει, της συγκέντρωσης των εταιριών MOTOR OIL (ΕΛΛΑΣ) ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΑ ΚΟΡΙΝΘΟΥ Α.Ε (ΜΟΗ), SHELL OVERSEAS HOLDINGS LIMITED, SHELL HELLAS Α.Ε. και SHELL GAS COMMERCIAL AND INDUSTRIAL (ΑΕΒΕΥ).

Κατά την 64^η/8.6.2010 συνεδρίασή της έκανε αποδεκτό αίτημα των μερών περί σύντμησης της προθεσμίας κλήτευσης, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 12 του Ν. 703/1977, όπως ισχύει, επί της υποθέσεως προηγούμενης γνωστοποίησης συγκέντρωσης κατά το άρθρο 4β του ίδιου Νόμου, όπου όρισε την ως ανωτέρω ημερομηνία και ώρα συζήτησης.

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης τα νομίμως κλητευθέντα ενδιαφερόμενα μέρη παραστάθηκαν ως εξής: α) η εταιρία **SHELL OVERSEAS HOLDINGS LIMITED** διά των πληρεξουσίων δικηγόρων της Εμμανουήλ Μαστρομανώλη και Ηλία Κοϊμτζόγλου, β) η εταιρία **SHELL HELLAS Α.Ε.** μετά του νομίμου εκπροσώπου της Γεωργίου Θωμαΐδη και διά των πληρεξουσίων δικηγόρων της Νικολάου Δικαίου και Ιωάννη Μπιμπλή, γ) η εταιρία **SHELL GAS COMMERCIAL AND INDUSTRIAL (ΑΕΒΕΥ)** διά των πληρεξουσίων

* Από την παρούσα απόφαση έχουν παραλειφθεί, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ.7 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ 1890/Β'/29.12.2006), τα στοιχεία εκείνα, τα οποία κρίθηκε ότι αποτελούν επιχειρηματικό απόρρητο. Στη θέση των στοιχείων που έχουν παραλειφθεί υπάρχει η ένδειξη [...]. Όπου ήταν δυνατό τα στοιχεία που παραλείφθηκαν αντικαταστάθηκαν με ενδεικτικά ποσά και αριθμούς ή με γενικές περιγραφές (εντός [...]).

δικηγόρων της Νικολάου Δικαίου και Ιωάννη Μπιμπλή και δ) η εταιρία **ΜΟΤΟΡ ΟΙΛ (ΕΛΛΑΣ) ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΑ ΚΟΡΙΝΘΟΥ Α.Ε.**, μετά του νομίμου εκπροσώπου της Ιωάννη Κοσμαδάκη και διά των πληρεξουσίων δικηγόρων της Αναστασίας Δρίτσα και Χρήστου Πιλαφά.

Στην αρχή της συζήτησης, ο Πρόεδρος έδωσε το λόγο στον Εισηγητή της υπόθεσης, Ασημάκη Κομνηνό, ο οποίος ανέπτυξε συνοπτικά την υπ' αριθμ. πρωτ. 3075/19.5.2010 γραπτή Εισήγησή του, επί της κρινόμενης υπόθεσης και πρότεινε, για τους λόγους που αναφέρονται αναλυτικά στην Εισήγηση:

A. Να εγκριθεί η υπό κρίση συγκέντρωση υπό τους κάτωθι όρους και προϋποθέσεις (διορθωτικά μέτρα): Ειδικότερα, για τους νομούς Κεφαλληνίας και Ιωαννίνων για τις αγορές λιανικής πώλησης βενζίνης και πετρελαίου κίνησης, η εξαγοράζουσα θα πρέπει:

α) Να απολέσει έως την [...] από το δίκτυό της πρατήρια στους Νομούς Κεφαλληνίας και Ιωαννίνων που ισοδυναμούν σε μείωση όγκου και άρα σε αντίστοιχη μείωση του μεριδίου αγοράς του δικτύου λιανικής της νέας οντότητας στην αγορά βενζίνης και στην αγορά πετρελαίου κίνησης στο 55%, με βάση τα στοιχεία της σχετικής έρευνας της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού για το έτος 2009. Η απώλεια των πρατηρίων αυτών θα επιτευχθεί, είτε από τη μη ανανέωση, είτε από την καταγγελία συμβάσεων των SHELL/AVIN με τους πρατηριούχους.

β) Να χορηγήσει στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, μετά την έγκριση της συγκέντρωσης, κατάλογο και χάρτη με την τοποθεσία των πρατηρίων των SHELL/AVIN που προτίθεται να αποδεσμεύσει σταδιακά στους επίμαχους νομούς, το αργότερο έως και την [...] και με αναφορά στην ετήσια (βάσει στοιχείων έτους 2009) κατανάλωση ενός εκάστου πρατηρίου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η έγκριση της αποδέσμευσης των πρατηρίων καυσίμων από την Επιτροπή Ανταγωνισμού και η εν γένει παρακολούθηση της συμμόρφωσης της εταιρίας με τις αναλαμβανόμενες δεσμεύσεις.

γ) Να μην επανακτήσει, για χρονικό διάστημα έξι ετών από τις [...], τα συγκεκριμένα πρατήρια που θα απολέσει στο αρχικό εξάμηνο που θα επιτευχθεί η μείωση-στόχος του μεριδίου στο 55%.

B. Να εγκριθεί η ρήτρα μη ανταγωνισμού υπό τον όρο της τροποποίησης του στο Ελληνικό μεταφρασμένο κείμενο κατά τρόπο, ώστε να διευκρινίζεται ότι ισχύει για μία διετία (όπως καταγράφεται και στο Αγγλικό κείμενο).

Κατόπιν το λόγο έλαβαν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των ενδιαφερομένων μερών, οι οποίοι τοποθετήθηκαν επί της Εισηγήσεως, ανέπτυξαν τις απόψεις τους, έδωσαν διευκρινήσεις και απάντησαν σε ερωτήσεις, που τους υπέβαλαν ο Πρόεδρος και τα μέλη της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Μετά την ολοκλήρωση της ακροαματικής διαδικασίας η Επιτροπή Ανταγωνισμού προχώρησε σε διάσκεψη και αφού έλαβε υπόψη της όλα τα στοιχεία του φακέλου της κρινόμενης υπόθεσης, την Έκθεση του Εισηγητή, το ισχύον νομικό πλαίσιο και τις απόψεις που διατύπωσαν τα ενδιαφερόμενα μέρη προφορικώς κατά τη συζήτηση της υπόθεσης και γραπτώς με τα Υπομνήματά τους,

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΩΣ ΕΞΗΣ:

Ι. Η ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑ ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Στις 26.3.2010 γνωστοποιήθηκε στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού (εφεξής «ΓΔΑ») το από 24.9.2009 Συμφωνητικό Αγοραπωλησίας Μετοχών, δια του οποίου συμφωνήθηκε η πώληση και αγορά του συνόλου των μετοχών της εταιρίας Shell Hellas και της εταιρίας Shell Gas από την Shell Overseas Holdings Limited (γενικά, εφεξής «SHELL») στην εταιρία ΜΟΤΟΡ ΟΙΛ (ΕΛΛΑΣ) ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΑ ΚΟΡΙΝΘΟΥ Α.Ε. (εφεξής «ΜΟΗ» - εξαγοράζουσα).
2. Σημειώνεται ότι η εν λόγω συμφωνία, γνωστοποιήθηκε αρχικά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 27.1.2010 ως εμπόμπουσα στις διατάξεις του Κανονισμού 139/2004 περί συγκεντρώσεων.¹ Ειδικότερα, ο συνολικός κύκλος εργασιών που πραγματοποιούν παγκοσμίως οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις υπερβαίνει τα € 5 δις (εν προκειμένω, τα € [...] δις), ενώ καθεμία από αυτές πραγματοποιεί συνολικό κύκλο εργασιών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης άνω των € 250 εκατ.² αλλά δεν πραγματοποιούν άνω των δύο τρίτων του συνολικού Ενωσιακού τους κύκλου εργασιών στο ίδιο κράτος μέλος, όπως έγινε δεκτό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.³
3. Στις 18.2.2010 η Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού αιτήθηκε την παραπομπή της συγκεκριμένης συγκέντρωσης σε αυτήν, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 περ. α' ή επικουρικά περ. β' του Κανονισμού 139/2004, και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την από 15.3.2010 Απόφασή της, την παρέπεμψε στην πρώτη για εξέταση, κρίνοντας ότι στην εν λόγω υπόθεση πληρούνται τα κριτήρια παραπομπής της ανωτέρω διάταξης, καθώς η γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση απειλεί να επηρεάσει σημαντικά τον ανταγωνισμό σε ορισμένες αγορές διάθεσης καυσίμων και ασφάλτου στην Ελλάδα.
4. Κατόπιν τούτου, τα μέρη γνωστοποίησαν εμπρόθεσμα τη συμφωνία στην Επιτροπή Ανταγωνισμού σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4β του Ν. 703/1977 και του Κανονισμού 139/2004.⁴ Στις 15.4.2010 και με την αριθμ. πρωτ. 2242 Απόφαση του Προέδρου της Επιτροπής Ανταγωνισμού, κοινοποιήθηκε στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις η κίνηση της διαδικασίας πλήρους διερεύνησης της συγκέντρωσης (Β' Φάση) σύμφωνα με το άρθρο 4δ του Ν. 703/1977, ενώ στις 16.4.2010 στάλθηκαν επιστολές στους φορείς της αγοράς (εταιρίες διύλισης, εταιρίες εμπορίας, ενώσεις πετρελαιοειδών, κ.τ.λ.) με σκοπό τη συλλογή επιπρόσθετων στοιχείων για τη διερεύνηση της εν λόγω συγκέντρωσης.
5. Η υπό κρίση συγκέντρωση αφορά στον τομέα των προϊόντων διύλισης πετρελαίου, τόσο από άποψη χονδρικής πώλησης, όσο και από άποψη λιανικής πώλησης. Σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας, με την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης η εξαγοράζουσα

¹ Κανονισμός 139/2004 του Συμβουλίου, της 20ής Ιανουαρίου 2004, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 L 24/1.

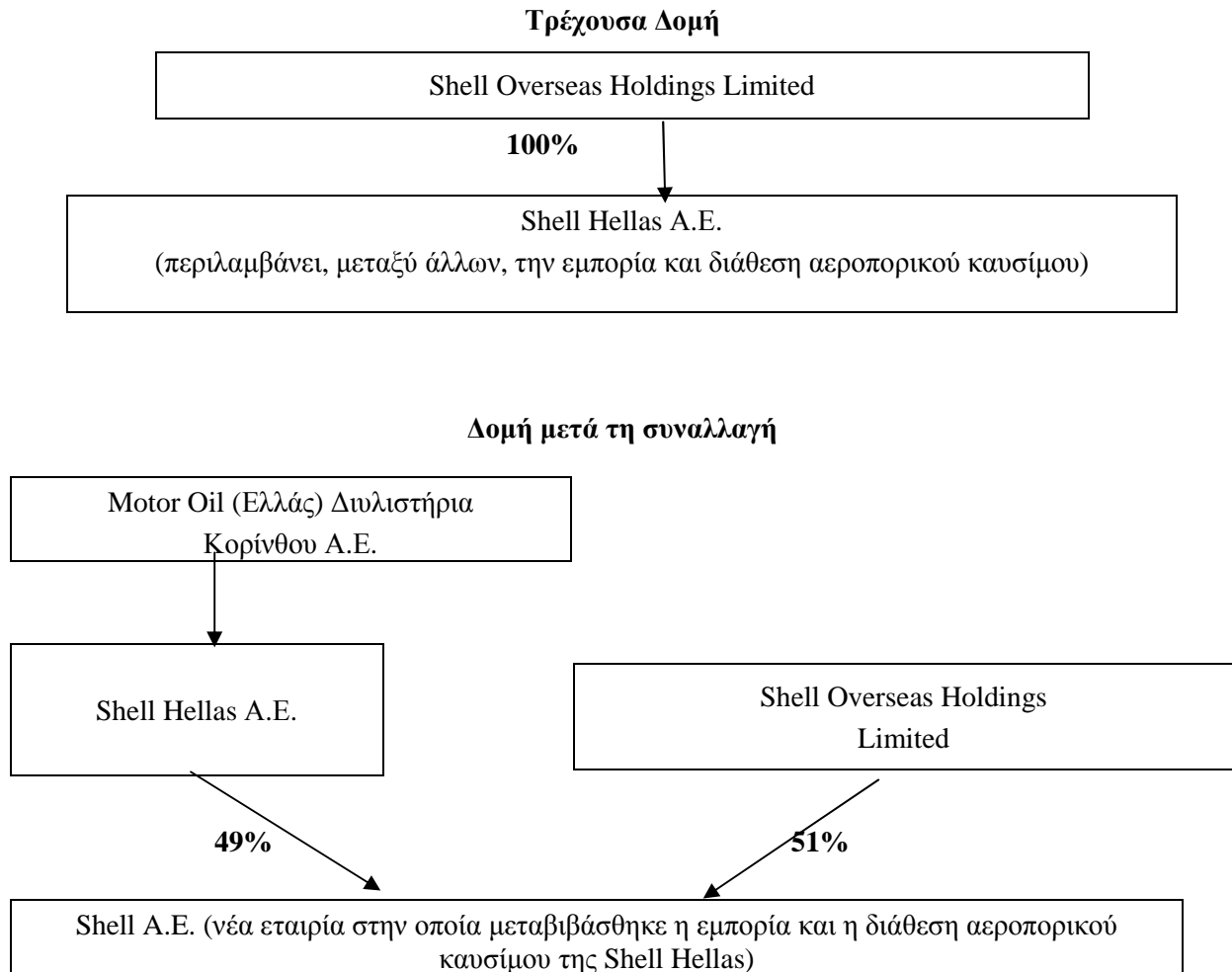
² €[...] δις για την ΜΟΗ και €[...] δις για τον Όμιλο SHELL.

³ Βλ. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 15.3.2010 Case COMP/M.5637-MOTOR OIL (HELLAS) CORINTH REFINERIES / SHELL OVERSEAS HOLDINGS, παρ. 15.

⁴ Δηλαδή εντός δέκα (10) εργάσιμων ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της απόφασης παραπομπής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα μέρη (16.3.2010).

(ΜΟΗ) θα αποκτήσει τον άμεσο και αποκλειστικό έλεγχο των εταιριών Shell Hellas και Shell Gas, ενώ παράλληλα θα ελέγχει από κοινού με τη Shell Overseas Holdings Limited τον κλάδο αεροπορικού καυσίμου της εταιρίας Shell Α.Ε στην Ελλάδα, όπως φαίνεται στο κατωτέρω Διάγραμμα.

Διάγραμμα 1: Καθεστώς ελέγχου πριν και μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης

6. Βάσει των όρων του Συμφωνητικού Σχεδίου Αναδιοργάνωσης, «οποιαδήποτε αναδιοργάνωση του τρόπου λειτουργίας της SHELL στην Ελλάδα μπορεί να λάβει χώρα μόνο πριν από την πραγματοποίηση της εν λόγω συμφωνίας». Η αναδιοργάνωση αυτή περιλαμβάνει την απόσχιση του τομέα του αεροπορικού καυσίμου, ο οποίος ανήκε εξ ολοκλήρου (100%) στην εταιρία Shell Hellas, σε μια νέα, λειτουργικά αυτόνομη κοινή επιχείρηση με την επωνυμία Shell Α.Ε.
7. Στο μετοχικό κεφάλαιο της Shell Α.Ε. θα συμμετέχει κατά 49% η εταιρία Shell Hellas και κατά 51% η Shell Overseas Holdings Limited. Η αναδιοργάνωση περιλαμβάνει επίσης την μεταβίβαση προς την εταιρία Shell Hellas δραστηριοτήτων σχετικών με την εμπορία και διάθεση ορισμένων χημικών, οι οποίες ανήκαν σε άλλη εταιρία του Ομίλου Shell. Περιλαμβάνει επίσης τη μεταβίβαση του κλάδου εμπορίας και προώθησης λιπαντικών της εταιρίας Shell Hellas, η οποία πραγματοποιείται μέσω της

- θυγατρικής της εταιρίας OSTREA OIL A.E. στην εταιρία ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕΒΕ που δεν ελέγχεται από την εταιρία Shell Hellas και για το λόγο αυτό δεν αποτελεί μέρος της παρούσας Συναλλαγής.⁵
8. Ακολούθως, η ΜΟΗ, ως αποτέλεσμα της ανωτέρω συμφωνηθείσας εξαγοράς των εταιριών Shell Hellas και Shell Gas, αποκτά τον αποκλειστικό έλεγχο επί των δραστηριοτήτων λιανικής και χονδρικής πώλησης καυσίμων προς πρατήρια της SHELL, λιανικής διάθεσης καυσίμων μέσω πρατηρίων, χονδρικής πώλησης καυσίμων προς εμπορικούς πελάτες ασφάλτου, υγραερίου και της εμπορίας, διάθεσης και αποθήκευσης χημικών, καθώς και τον κοινό έλεγχο στην Ελληνική επιχείρηση εμπορίας και διάθεσης αεροπορικού καυσίμου της SHELL. Επιπλέον, αποκτά το εργοστάσιο ανάμειξης λιπαντικών της εταιρίας Shell Hellas, ενώ δεν αποκτά την εμπορία και διάθεση των λιπαντικών ουσιών.⁶
9. Άλλες συμφωνίες / σχέδια τα οποία προσυμφωνήθησαν μεταξύ των μερών και θα καταρτισθούν κατά την πραγματοποίηση της συναλλαγής είναι οι εξής:
- α) **Συμφωνία παραχώρησης άδειας σήματος**, δυνάμει της οποίας [...]
 - β) **Συμφωνία προμήθειας αργού πετρελαίου μεταξύ της SHELL και της ΜΟΗ**, δυνάμει της οποίας η [...]
 - γ) Διάφορες συμφωνίες σχετικές με την **Κοινή Επιχείρηση Αεροπορικού Καυσίμου Shell A.E.**⁷
10. Η πραγματοποίηση της αγοράς και πώλησης των μετοχών αναμένεται να λάβει χώρα έως τις 20.8.2010 (εκτός εάν συμφωνηθεί διαφορετικά), υπό την προϋπόθεση της εκπλήρωσης διαφόρων όρων. Όπως αναφέρει η ΜΟΗ, η SHELL έλαβε τη στρατηγική απόφαση να αποχωρήσει από την πλειοψηφία των δραστηριοτήτων της στις αγορές του επόμενου σταδίου (downstream), αλλά να διατηρήσει τον κοινό έλεγχο στην επιχείρηση αεροπορικού καυσίμου στην Ελλάδα. Η απόφαση αυτή ελήφθη μετά την επανεξέταση από την SHELL όλων των δραστηριοτήτων της στην Ελλάδα σε αγορές του επόμενου σταδίου και είναι σύμφωνη με τη στρατηγική της να συρρικνώσει παγκοσμίως το χαρτοφυλάκιο των δραστηριοτήτων επόμενου σταδίου. Από την άλλη πλευρά, η γνωστοποιούμενη συναλλαγή θα προσφέρει στην ΜΟΗ τη δυνατότητα να βελτιώσει την θέση της στην Ελληνική αγορά μέσω της απόκτησης μιας πλήρως καθετοποιημένης επιχείρησης εμπορίας, προμήθειας και διάθεσης.
11. Από την εξέταση του φακέλου της υπόθεσης προκύπτει ότι η γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση εμπίπτει στο ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 4β του Ν. 703/1977. Ειδικότερα, ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών των συμμετεχουσών εταιριών κατά τη

⁵ Η μεταβίβαση της εταιρίας OSTREA OIL A.E. προς την ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕΒΕ γνωστοποιήθηκε στην Επιτροπή Ανταγωνισμού σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4β του Ν. 703/1977 και εγκρίθηκε με την Απόφαση ΕΑ 466/VI/2009. Σύμφωνα με την εν λόγω Απόφαση, η εξαγοράζουσα (ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕΒΕ) απέκτησε τον άμεσο και αποκλειστικό έλεγχο της εξαγοραζόμενης (OSTREA OIL A.E), η οποία δραστηριοποιείται, μεταξύ άλλων, στην εμπορία και διάθεση λιπαντικών προϊόντων (αυτοκινήτου, ναυτιλίας, αεροπορίας και βιομηχανίας). Ως εκ τούτου, μετά την ολοκλήρωση της εν λόγω εξαγοράς, η εταιρία Shell Hellas δεν δραστηριοποιείται πλέον στην εμπορία λιπαντικών.

⁶ Τα μέρη θα συνάψουν συμφωνία φασόν για την ανάμειξη των λιπαντικών ουσιών, δυνάμει της οποίας η ΜΟΗ θα αναμειγνύει λιπαντικά για λογαριασμό της SHELL.

⁷ [...]

διάρκεια της τελευταίας οικονομικής χρήσης (2009) υπερέβη τα € 150.000.000, ενώ για την ίδια χρήση ο εθνικός κύκλος εργασιών για κάθε μία επιχείρηση υπερβαίνει τα € 15.000.000.⁸

B. ΟΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

12. Η εξαγοράζουσα ΜΟΗ δραστηριοποιείται στον τομέα της διύλισης πετρελαίου, στην πώληση πετρελαιοειδών προϊόντων σε εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών, καθώς και στον τομέα της χονδρικής και λιανικής πώλησης πετρελαιοειδών, όπου δραστηριοποιείται δια μέσου της θυγατρικής εταιρίας AVINOIL A.E. Η ΜΟΗ επίσης συμμετέχει στην «ΟFC Υπηρεσίες Αεροπορικού Καυσίμου Α.Ε.», εταιρία η οποία εκμεταλλεύεται τις εγκαταστάσεις αεροπορικού καυσίμου στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών. Η ΜΟΗ είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο Αθηνών.
13. Το διυλιστήριο της ΜΟΗ στους Αγίους Θεοδώρους Κορινθίας, μαζί με τις βοηθητικές εγκαταστάσεις και τις εγκαταστάσεις διακίνησης καυσίμων, αποτελεί το μεγαλύτερο Ελληνικό ιδιωτικό βιομηχανικό συγκρότημα και θεωρείται ένα από τα πιο ευέλικτα διυλιστήρια της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Το διυλιστήριο είναι πλήρως καθετοποιημένο, καθώς, πέρα από τις παραγωγικές εγκαταστάσεις, διαθέτει εκτεταμένους χώρους αποθήκευσης χωρητικότητας 2,2 εκατ. κυβικών μέτρων, εγκαταστάσεις φόρτωσης και σύγχρονες λιμενικές εγκαταστάσεις τριών προβλητών με μέγιστη χωρητικότητα υποδοχής 450.000 τόνων.
14. Η εταιρία, χρησιμοποιεί ως πρώτη ύλη κυρίως το αργό πετρέλαιο από το οποίο παράγει βενζίνες, ντήζελ, μαζούτ, άσφαλτο, καύσιμα αεριοθεωμένων και λιπαντικά, ενώ έμφαση δίνεται στα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και στα προϊόντα νέων προδιαγραφών, εξυπηρετώντας έτσι μεγάλες εταιρίες εμπορίας πετρελαίου στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
15. Όσον αφορά στο δίκτυο πωλήσεων και διανομής, ο μεγαλύτερος όγκος των προϊόντων της εταιρίας παραδίδεται στους πελάτες FOB (Free on Board) από τις εγκαταστάσεις του διυλιστηρίου στους Αγίους Θεοδώρους. Μέρος της παραγωγής το οποίο προορίζεται για κατανάλωση στις μεγάλες αστικές περιοχές, μεταφέρεται με πλοία για αποθήκευση και παράδοση σε εγκαταστάσεις τρίτων, ενώ το υπόλοιπο είτε μεταφέρεται με αγωγούς στις παρακείμενες του διυλιστηρίου εγκαταστάσεις της εταιρίας εμπορίας καυσίμων AVINOIL, είτε παραδίδεται επί βυτιοφόρων ή φορτηγών από το διυλιστήριο.
16. Η Shell Overseas Holdings Limited ανήκει εξ ολοκλήρου στον όμιλο εταιριών Shell που προήλθε από τη συγχώνευση το 1907 της Ολλανδικής Royal Dutch Petroleum Company, και της Αγγλικής Shell Transport and Trading Company. Η Shell δραστηριοποιείται στην έρευνα, παραγωγή και πώληση πετρελαίου και φυσικού αερίου, στην παραγωγή και πώληση πετρελαιοειδών και χημικών προϊόντων, στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.
17. Η εταιρία Shell Hellas, αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες εταιρίες πετρελαιοειδών στην Ελλάδα και δραστηριοποιείται στην Ελληνική επικράτεια με ένα δίκτυο [...] περίπου

⁸ Βλ. και κατωτέρω παρ. 117 και 120.

πρατηρίων υγρών καυσίμων. Η εταιρία αποτελεί μέλος του ομίλου εταιριών Shell και λειτουργεί στην Ελλάδα από το 1926. Οι κύριες δραστηριότητές της καλύπτουν τη διανομή και εμπορία ενός ευρέος φάσματος πετρελαιοειδών (βενζινών, πετρελαίου, μαζούτ, λιπαντικών και υγραερίου), και χημικών προϊόντων ενώ συγκεντρώνει πελάτες από το χώρο της βιομηχανίας, του εμπορίου και της ναυτιλίας, και παράλληλα προμηθεύει αεροπορικές εταιρίες με καύσιμα και λιπαντικά αεροπορίας. Ειδικότερα, η εταιρία δραστηριοποιείται σήμερα στις πωλήσεις προϊόντων υδρογονάνθρακα στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης της πώλησης στο επίπεδο λιανικής καυσίμων μέσω των θυγατρικών της εταιριών ΕΡΜΗΣ και ΜΥΡΤΕΑ που διαθέτουν σχετική άδεια λειτουργίας πρατηρίων πώλησης καυσίμων για αυτοκινούμενα οχήματα, καυσίμων βιομηχανικών εγκαταστάσεων, ασφάλτου και καυσίμων αεροσκαφών.

18. Τέλος, η εταιρία Shell Gas, είναι εξ ολοκλήρου θυγατρική εταιρία της εταιρίας Shell Gas (LPG) Holdings BV, και δραστηριοποιείται στην πώληση υγραερίου στην Ελλάδα.

II. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΕΙΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

19. Η Ελληνική πετρελαϊκή αγορά σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, κυρίως το Ν. 3054/2002,⁹ χωρίζεται σε τρία επίπεδα: α) διύλισης, β) εμπορίας και γ) διανομής. Για κάθε επίπεδο, προβλέπεται από τη νομοθεσία ειδική άδεια.
20. Η **άδεια διύλισης**, η οποία χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, επιτρέπει την διύλιση και διάθεση πετρελαιοειδών σε εταιρίες εμπορίας, σε προμηθευτικούς συνεταιρισμούς ή κοινοπραξίες πρατηριούχων, σε μεγάλους τελικούς καταναλωτές και τις Ένοπλες Δυνάμεις.
21. Η **άδεια εμπορίας**, η οποία χορηγείται επίσης με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, επιτρέπει στην κάτοχο-εταιρία να διαθέτει πετρελαιοειδή προϊόντα σε πρατήρια, σε μεγάλους τελικούς καταναλωτές και τελικούς καταναλωτές με ίδιους αποθηκευτικούς χώρους. Όσον αφορά στην εμπορία, προβλέπονται πέντε (5) είδη επιμέρους αδειών:
- Άδεια εμπορίας όλων των υγρών καυσίμων που πωλούνται στην εγχώρια αγορά.
 - Άδεια εμπορίας αφορολόγητων ναυτιλιακών ή αεροπορικών καυσίμων αντίστοιχα.
 - Άδεια εμπορίας υγραερίων.
 - Άδεια εμπορίας ασφάλτου.
22. Τέλος, η **άδεια λιανικής διάθεσης**, η οποία χορηγείται από την αρμόδια Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, επιτρέπει την διάθεση πετρελαιοειδών σε τελικούς καταναλωτές.
23. Ο ως άνω νόμος, ο οποίος αντικατέστησε τον προγενέστερο Ν. 1571/1985, επέφερε σημαντικές αλλαγές στη δομή και τον τρόπο λειτουργίας της αγοράς πετρελαιοειδών. Συγκεκριμένα:
- α) Μετέβαλε το νομικό καθεστώς τήρησης των αποθεμάτων ασφαλείας για την εναρμόνιση της Ελληνικής νομοθεσίας με το Ευρωπαϊκό δίκαιο. Επίσης θεσμοθέτησε το δικαίωμα χρήσης και πρόσβασης σε αποθηκευτικούς χώρους

⁹ Βλ. γενικά Θεόδωρο Π. Φορτσάκη, Δίκαιο της Ενέργειας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009, σ. 245 επ.

δωλιστηρίων ή εταιριών εμπορίας από τους υπόχρεους τήρησης αποθεμάτων ασφαλείας, υπό την προϋπόθεση αμοιβαίας συμφωνίας μεταξύ των ενδιαφερομένων.

β) Εισήγαγε για πρώτη φορά στην Ελληνική νομοθεσία σύστημα διαχείρισης κρίσεων εφοδιασμού σε πετρελαιοειδή για την ανταπόκριση της χώρας στις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας (IEA).

γ) Καθιέρωσε νέο σύστημα αδειοδότησης για κάθε δραστηριότητα της πετρελαϊκής αγοράς όπως διύλιση, μεταφορά με αγωγό και λιανική εμπορία, και προέβλεψε την έκδοση κανονισμού για κάθε είδους άδεια.

δ) Καθετοποίησε το σύστημα διακίνησης πετρελαιοειδών δίνοντας την δυνατότητα στους συνεταιρισμούς πρατηριούχων να προμηθεύονται πετρελαιοειδή απευθείας από τα δωλιστήρια χωρίς τη μεσολάβηση των εταιριών εμπορίας.¹⁰

ε) Κατάργησε την χορήγηση τοπικής άδειας εμπορίας και η άδεια εμπορίας ισχύει πλέον για ολόκληρη την επικράτεια, ενώ παράλληλα αύξησε τις προϋποθέσεις χορήγησης άδειας εμπορίας κυρίως σε ό,τι αφορά στους ελάχιστους αποθηκευτικούς χώρους και στο ελάχιστο εταιρικό κεφάλαιο.

στ) Προέβλεψε αυστηρές ποινικές και διοικητικές κυρώσεις (πρόστιμα, αφαίρεση αδειών) με σκοπό την πάταξη των φαινομένων νοθείας και λαθρεμπορίας, ενώ παράλληλα έδωσε έμφαση σε θέματα ενεργειακής ασφάλειας και περιβάλλοντος.

24. Ειδικότερα, σύμφωνα με το Ν. 3054/2002, ο οποίος ενσωματώνει μερικώς την Οδηγία 98/93,¹¹ τα αποθέματα ασφαλείας τηρούνται εντός της Ελληνικής επικράτειας για κάθε κατηγορία προϊόντων πετρελαίου (ελαφρά, μεσαία και βαρέα κλάσματα), προκειμένου να καλύπτονται οι ανάγκες της εσωτερικής αγοράς σε περιόδους κρίσης εφοδιασμού καυσίμων στα πλαίσια των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας. Υποχρέωση τήρησης αποθεμάτων ασφαλείας έχουν ανεξάρτητα από το είδος άδειας που κατέχουν:

α) Όσοι εισάγουν αργό πετρέλαιο, πετρελαιοειδή, ή ημικατεργασμένα προϊόντα προς κατανάλωση στην εγχώρια αγορά.¹² Το ύψος του αποθέματος

¹⁰ Σύμφωνα με την τροποποίηση από το Ν. 3335/2005, επετράπη η πρόσβαση κατόχων άδειας λιανικής εμπορίας πετρελαιοειδών (ανεξάρτητα πρατήρια) απευθείας από τα δωλιστήρια (άρθρο 5 παρ. 2).

¹¹ Οδηγία 98/93/ΕΚ του Συμβουλίου της 14ης Δεκεμβρίου 1998 για την τροποποίηση της Οδηγίας 68/414/ΕΟΚ περί υποχρέωσης διατηρήσεως ενός ελαχίστου επιπέδου αργού πετρελαίου ή/και προϊόντων πετρελαίου από τα κράτη μέλη της ΕΟΚ, ΕΕ 1998 L 358/100.

¹² Σύμφωνα με τον προηγούμενο Ν. 1571/1985, την υποχρέωση τήρησης αποθεμάτων ασφαλείας είχαν οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών. Απαρχή για την ψήφιση νέου νόμου στάθηκε η καταδίκη της Ελλάδας από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «ΔΕΕ») το 2001 σχετικά με το προηγούμενο καθεστώς τήρησης αποθεμάτων ασφαλείας και πρόσβασης τρίτων σε αποθηκευτικούς χώρους. Σύμφωνα με αυτό, η πρόσβαση τρίτων στους αποθηκευτικούς χώρους ήταν δυνατή μόνο υπό την προϋπόθεση ύπαρξης αποκλειστικής σύμβασης προμήθειας με τον κάτοχο αυτών (εταιρίες διύλισης, εταιρίες εμπορίας). Το σύστημα αυτό νόθευε τον ανταγωνισμό μεταξύ εγχώριας παραγωγής πετρελαιοειδών προϊόντων και απευθείας εισαγωγών και θεωρήθηκε από το ΔΕΕ ως μέτρο ισοδύναμου αποτελέσματος περιορισμού των εισαγωγών (υπόθ. C-398/98, *Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας*, Συλλ. 2001 σ. I-7915).

ασφαλείας του υποχρέου ισούται με τα 90/365 των καθαρών εισαγωγών που πραγματοποίησε στην εγχώρια αγορά ο υπόχρεος κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος.

β) Οι μεγάλοι τελικοί καταναλωτές, που εισάγουν πετρελαιοειδή προϊόντα για ίδια κατανάλωση. Το ύψος του αποθέματος ασφαλείας του υποχρέου ισούται με τα 90/365 των καθαρών εισαγωγών που πραγματοποίησε στην εγχώρια αγορά ο υπόχρεος κατά το προηγούμενο ημερολογιακό έτος. Τα πιο πάνω όρια μπορεί να μεταβάλλονται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, λαμβανομένων υπόψη και των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας.

25. Σύμφωνα με τα παραπάνω, όσον αφορά στην εγχώρια αγορά (βενζίνες, πετρέλαιο κίνησης), οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών, στο βαθμό που πραγματοποιούν εισαγωγές υγρών καυσίμων από χώρες του εξωτερικού, υποχρεούνται να διατηρούν διαθέσιμα 90 ημερών. Φαίνεται, όμως, ότι με τους αποθηκευτικούς χώρους που διαθέτουν, είναι μάλλον αδύνατο να τηρούν αποθέματα ασφαλείας 90 ημερών, όπως υποχρεούνται από το νόμο.
26. Συνεπώς, καταλήγουν να προμηθεύονται τα υγρά καύσιμα από τις εγχώριες εταιρίες διύλισης (ΕΛ.ΠΕ και ΜΟΗ),¹³ καθώς διαφορετικά θα έπρεπε να αποκτήσουν ή να εξασφαλίσουν κατά κάποιο τρόπο τους απαραίτητους αποθηκευτικούς χώρους, αλλά στην περίπτωση αυτή η επιβάρυνση θα ήταν σημαντική. Σημειώνεται δε ότι τροχοπέδη στην ενθάρυνση των εισαγωγών αποτελεί και το γεγονός ότι τα αποθέματα ασφαλείας πρέπει να τηρούνται σε χώρους εντός της Ελληνικής επικράτειας (ιδιόκτητους ή ενοικιαζόμενους), γεγονός που είναι πολλές φορές ανέφικτο ή ασύμφορο λόγω των αυστηρών κανόνων ασφάλειας των εγκαταστάσεων, αλλά και λόγω των αντιδράσεων των τοπικών κοινωνιών.

III. ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

A. ΣΧΕΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

27. Η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει το σύνολο των προϊόντων που θεωρούνται από τον καταναλωτή εναλλάξιμα ή δυνάμενα να υποκατασταθούν μεταξύ τους, λόγω των χαρακτηριστικών τους, των τιμών τους και της χρήσης για την οποία προορίζονται. Για τον ορισμό της σχετικής αγοράς πρέπει να προσδιορισθούν οι περιορισμοί κατά τον καθορισμό της τιμολογιακής πολιτικής των εταιριών που προκύπτουν από τη δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης και προσφοράς.
28. Όπως αναφέρθηκε,¹⁴ ο κλάδος των πετρελαιοειδών, περιλαμβάνει τρία επιμέρους στάδια,¹⁵ ήτοι:

¹³ Οι εταιρίες εμπορίας διαθέτουν συνολικά αποθηκευτικούς χώρους περίπου 1.309.350 κυβικών μέτρων, ενώ το σύνολο της αγοράς, εσωτερικού και διεθνών πωλήσεων (αεροπορικά και ναυτιλιακά καύσιμα) ήταν το 2003 περίπου 16,5 εκατ. μετρικούς τόνους ή 19 περίπου εκατ. κυβικά μέτρα, με αποτέλεσμα οι αποθηκευτικοί αυτοί χώροι να αντιστοιχούν σε 25 περίπου ημέρες πωλήσεων (βλ. γενικά ΙΟΒΕ, Ο κλάδος της εμπορίας πετρελαιοειδών στην Ελλάδα, Αθήνα, 2004).

¹⁴ Βλ. ανωτέρω παρ. 20 επ.

¹⁵ Βλ. και Απόφαση ΕΑ 242/III/2003, IV.2.

- α) **διύλισης** πετρελαιοειδών όπου δραστηριοποιούνται τα εγχώρια διυλιστήρια,
- β) **εμπορίας** πετρελαιοειδών όπου δραστηριοποιούνται οι εταιρίες εμπορίας (υγρών) καυσίμων (χονδρική αγορά) και
- γ) **διανομής** πετρελαιοειδών όπου δραστηριοποιούνται τα πρατήρια καυσίμων (λιανική αγορά).
29. Τα πετρελαιοειδή συνθέτουν μια ευρεία ομάδα προϊόντων, τα οποία ικανοποιούν διαφορετικές ανάγκες. Οι βενζίνες (απλή, αμόλυβδη, σούπερ αμόλυβδη) και το πετρέλαιο κίνησης, χρησιμοποιούνται για την κίνηση οχημάτων, αεροσκαφών και πλοίων, ενώ προϊόντα όπως ή ασφαλτος και τα υγραέρια, χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο στην οδοποιία και την βιομηχανία. Πολλά πετρελαιοειδή δεν θεωρούνται υποκατάστατα από πλευράς ζήτησης, καθώς ικανοποιούν διαφορετικές ανάγκες. Για παράδειγμα, το πετρέλαιο κίνησης και οι βενζίνες δεν θεωρούνται μεταξύ τους εναλλάξιμα στο βαθμό που τα αυτοκίνητα καταναλώνουν μόνο τον ένα από τους δύο τύπους καυσίμων (βενζινοκίνητα, πετρελαιοκίνητα).¹⁶
30. Η υποκατάσταση από πλευράς προσφοράς σε επίπεδο διύλισης είναι επίσης σχετικά περιορισμένη. Οι βενζίνες, τα υγραέρια (προπάνιο, βουτάνιο, υγραέριο μίγμα), το πετρέλαιο (εσωτερικής και εξωτερικής καύσης, φωτιστικό πετρέλαιο) και κατ' επέκταση το σύνολο των πετρελαιοειδών (άσφαλτοι, λιπαντικά) παράγονται από την επεξεργασία του αργού πετρελαίου. Δηλαδή, εάν μια μονάδα διύλισης επιθυμεί να παράγει περισσότερη βενζίνη, τότε αναγκαστικά θα αυξήσει την παραγωγή της σε πετρέλαιο και αντίστροφα με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υποκαταστήσει χωρίς να επωμιστεί σημαντικό κόστος το ένα προϊόν έναντι του άλλου (fuel switching). Επειδή, η αναλογία, για κάθε παραγόμενο καύσιμο (εκροή), από την επεξεργασία του αργού πετρελαίου είναι σταθερή, η έκταση της υποκατάστασης μεταξύ των διαφόρων προϊόντων πετρελαίου μειώνεται.
31. Βάσει των ανωτέρω και ενόψει της υπάρχουσας νομολογίας,¹⁷ τα πετρελαιοειδή διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: α) τα πετρελαιοειδή εγχώριας κατανάλωσης και β) τα πετρελαιοειδή διεθνών πωλήσεων (Διάγραμμα 2).
32. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται τα παρακάτω προϊόντα που αποτελούν επιμέρους διακριτές σχετικές αγορές:
- α) Βενζίνες (κοινή βενζίνη ή απλή, βενζίνη L.R.P. / super, αμόλυβδη βενζίνη super)
 - β) Υγραέριο (μίγμα, βουτάνιο, προπάνιο, κίνησης)
 - γ) Πετρέλαιο εσωτερικής καύσης (ντήζελ) που διακρίνεται σε
 - αα) Πετρέλαιο θέρμανσης και
 - ββ) Πετρέλαιο κίνησης
 - δ) Πετρέλαιο εξωτερικής καύσης (μαζούτ) που διατίθεται στις (μη υποκαθιστάμενες) ποιότητες

¹⁶ Για την απουσία υποκατάστασης μεταξύ των δύο τύπων καυσίμου (βενζίνες και ντήζελ), βλ. και Michael Polemis, Empirical Assessment of the Determinants of Road Energy Demand in Greece, Energy Economics, 28, 2006, σ. 385 επ.

¹⁷ Βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΕΑ 4/Π/1998, Π.Β.1.α.

αα) Μαζούτ Νο1, άλλως Μαζούτ 1500 (για χρήση στην βιοτεχνία και ελαφρά βιομηχανία) και

ββ) Μαζούτ Νο 3, άλλως Μαζούτ 3500 (για χρήση στην βαριά βιομηχανία) και

ε) Άσφαλτοι.

33. Στη δεύτερη κατηγορία (πετρελαιοειδή διεθνών πωλήσεων) περιλαμβάνονται τα προϊόντα που διατίθενται για τον εφοδιασμό αεροσκαφών και πλοίων. Βάσει της σύστασης τους, της χρήσης για την οποία προορίζονται, της τιμής αλλά και της ιδιαίτερης φορολογικής μεταχείρισης για ορισμένα από αυτά, τα πετρελαιοειδή διεθνών πωλήσεων μπορούν να διακριθούν στις παρακάτω επιμέρους σχετικές αγορές:

α) Βενζίνες αεροσκαφών και καύσιμα αεριωθουμένων τύπου βενζίνης

β) Κηροζίνη αεροσκαφών τύπου JA-1

γ) Πετρέλαια εσωτερικής και εξωτερικής καύσης για τη ναυτιλία.

Τα ναυτιλιακά καύσιμα, μπορούν με τη σειρά τους να διακριθούν στις εξής διακριτές αγορές:

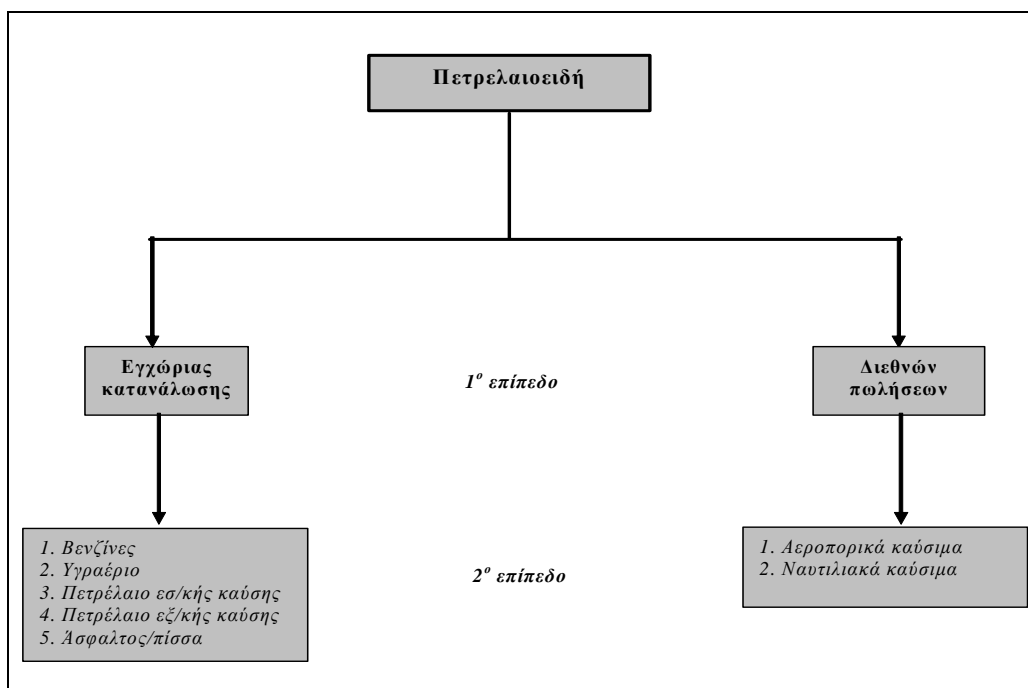
α) Ντήζελ ακτοπλοΐας

β) Ντήζελ ποντοπόρων

γ) Μαζούτ ακτοπλοΐας και

δ) Μαζούτ ποντοπόρων.

Διάγραμμα 2: Σχηματική απεικόνιση των επί μέρους σχετικών αγορών

Πηγή: Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009

34. Τα αεροπορικά καύσιμα (jet fuels) είναι καύσιμα τύπου κηροζίνης που χρησιμοποιούνται για τη λειτουργία των μηχανών των αεροπλάνων. Παρόλο που μοιάζουν με την οικιακή κηροζίνη (φωτιστικό πετρέλαιο), η οποία έχει μεν την ίδια σύνθεση με τα αεροπορικά καύσιμα, αλλά χρησιμοποιείται για φωτισμό και θέρμανση

σε πολύ περιορισμένες ποσότητες, αντιμετωπίζουν αυστηρές προδιαγραφές απόδοσης. Λόγω της σύστασής τους, της χρήσης για την οποία προορίζονται και της τιμής τους, τα αεροπορικά καύσιμα τύπου κηροζίνης JA-1, τα οποία χρησιμοποιούνται από την πολιτική αεροπορία για την κίνηση αεριωθούμενων αεροσκαφών, αποτελούν ξεχωριστή αγορά, διότι, από την πλευρά της ζήτησης, δεν μπορούν να υποκατασταθούν από άλλα καύσιμα κίνησης.¹⁸ Ομοίως περιορισμένη είναι η υποκαταστασιμότητα από την πλευρά της προσφοράς, διότι η αναλογία για κάθε τελικό προϊόν, το οποίο παράγεται από τη διύλιση του αργού πετρελαίου, είναι συγκεκριμένη και σταθερή.¹⁹

35. Έτσι, σύμφωνα και με προηγούμενες αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα αεροπορικά καύσιμα αποτελούν μια ξεχωριστή σχετική αγορά από τα υπόλοιπα καύσιμα κίνησης (όπως η βενζίνη, το πετρέλαιο και τα ναυτιλιακά καύσιμα).²⁰ Μάλιστα, πρέπει να γίνει λόγος για δύο στάδια διανομής, ήτοι α) την αγορά χονδρικής πώλησης καυσίμων από τα διυλιστήρια και τους λοιπούς προμηθευτές (εισαγωγείς) προς τις εταιρίες εμπορίας και β) την αγορά λιανικής πώλησης από τις εταιρίες εμπορίας προς τους τελικούς καταναλωτές που είναι συνήθως αεροπορικές εταιρίες τακτικών γραμμών ή πτήσεων charter.²¹
36. Με βάση τα ανωτέρω, ως σχετικές αγορές προϊόντων σε κάθε στάδιο της αξιακής αλυσίδας (διύλιση, χονδρική εμπορία, λιανική διάθεση)²² διακρίνονται, για τους σκοπούς της υπό κρίση συγκέντρωσης, οι εξής:
- α) Σχετική αγορά βενζίνης
 - β) Σχετική αγορά πετρελαίου κίνησης
 - γ) Σχετική αγορά πετρελαίου θέρμανσης
 - δ) Σχετική αγορά υγραερίου
 - ε) Σχετική αγορά μαζούτ
 - στ) Σχετική αγορά ασφάλτου / πίσσας
 - ζ) Σχετική αγορά υγραερίου κίνησης²³ και
 - η) Σχετική αγορά αεροπορικού καυσίμου.
37. Σημειωτέον ότι οι **αποθηκευτικοί χώροι** των εταιριών εμπορίας μπορούν, επίσης, να θεωρηθούν ότι συνθέτουν μια ξεχωριστή σχετική αγορά, η οποία μπορεί περαιτέρω να

¹⁸ Βλ. Απόφαση ΕΑ 327/V/2007, παρ. 18.

¹⁹ Βλ. και ανωτέρω παρ. 30.

²⁰ Βλ. Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 28.11.1997 Case IV/M.1013-Shell UK/Gulf Oil (Great Britain), παρ. 9-11, και της 11.6.2003 Case COMP/M.3110-OMV/BP ("Southern German Package"), παρ. 14 επ.

²¹ Βλ. Απόφαση ΕΑ 327/V/2007, παρ. 20.

²² Βλ. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 7.11.2006 Case COMP/M.4348-PKN/Mazeikiu, παρ. 6-17.

²³ Το υγραέριο κίνησης (autogas), αποτελεί και αυτό ένα προϊόν εναλλάξιμο με τη βενζίνη και το ντήζελ. Ο κλάδος αυτός δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στην Ελλάδα και το παρόν δίκτυο υγραερίου αριθμεί σήμερα πανελλαδικά μόνο περίπου 35 πρατήρια πώλησης. Την ίδια στιγμή, το ποσοστό των αυτοκινητιστών στην Ελλάδα που χρησιμοποιεί υγραέριο κίνησης ως καύσιμο δεν ξεπερνά το 1%. Για όλους τους ανωτέρω παράγοντες και κυρίως λόγω της χαμηλής σημαντικότητας της συγκεκριμένης σχετικής αγοράς προϊόντος (φθίνουσα αγορά), η Επιτροπή Ανταγωνισμού θεωρεί ότι η εν λόγω αγορά δεν χρήζει ιδιαίτερης ανάλυσης, τόσο σε επίπεδο χονδρικής, όσο και σε επίπεδο λιανικής (πρατηρίων).

διακριθεί σε δύο επιμέρους υποαγορές, που αφορούν στην αποθήκευση αργού πετρελαίου και διυλισμένων προϊόντων (βενζίνες, πετρέλαιο κίνησης, θέρμανσης, κ.τ.λ.).²⁴ Για τους σκοπούς της υπό κρίση συγκέντρωσης, κρίνεται σκόπιμη η εξέταση της υποαγοράς των αποθηκευτικών χώρων για διυλισμένα (τελικά) προϊόντα.

B. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

38. Η σχετική γεωγραφική αγορά καταλαμβάνει την περιοχή στην οποία προσφέρουν τα σχετικά προϊόντα ή παρέχουν τις σχετικές υπηρεσίες οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις υπό επαρκώς ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού και η οποία μπορεί να διακριθεί από άλλες γειτονικές γεωγραφικές περιοχές, ιδίως επειδή οι υφιστάμενες συνθήκες ανταγωνισμού στις περιοχές αυτές είναι αισθητά διαφορετικές. Σημαντικός εν προκειμένω είναι ο ρόλος των εισαγωγών, ειδικότερα πόσο αυτές επιτρέπουν ή όχι στους τοπικούς παραγωγούς να αυξήσουν τις τιμές.²⁵
39. Το στάδιο της **διύλισης** περιλαμβάνει μόνο δύο εταιρίες, οι οποίες προσφέρουν ομοιογενή προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας με χαμηλό βαθμό διαφοροποίησης που απευθύνονται στην εγχώρια κατανάλωση και τις διεθνείς πωλήσεις. Η συγκεκριμένη αγορά, αποτελεί σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας, καθώς το πετρέλαιο κατέχει κυρίαρχη θέση στο ενεργειακό ισοζύγιο της Ελλάδας. Τα προϊόντα και οι διαδικασίες που συνθέτουν το στάδιο της διύλισης πετρελαιοειδών, έχουν πολλαπλές και αλυσιδωτές επιδράσεις σε θεμελιώδεις τομείς της οικονομίας, όπως οι μεταφορές, η βιομηχανία, τα νοικοκυριά, ο αγροτικός τομέας και οι υπηρεσίες. Δεδομένου του κυρίαρχου ρόλου που διαδραματίζει η αγορά της διύλισης στην Ελλάδα, η δημιουργία και διατήρηση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού συμβάλλει σημαντικά τόσο στην εύρυθμη λειτουργία της εν λόγω αγοράς όσο και στο σύνολο του κλάδου των πετρελαιοειδών.
40. Εν προκειμένω, ως σχετική γεωγραφική αγορά θεωρείται το σύνολο της Ελληνικής επικράτειας. Παρόλο που η ζήτηση έχει διεθνή χαρακτήρα και οι εταιρίες εμπορίας έχουν τη δυνατότητα να εισάγουν πετρελαιοειδή από το εξωτερικό, εντούτοις σε ελάχιστες περιπτώσεις το έχουν κάνει, εξαιτίας αντικειμενικών δυσκολιών (περιορισμένες υποδομές αγωγών και λοιπών διασυνδέσεων με χώρες του εξωτερικού, υποχρέωση τήρησης αποθεμάτων ασφαλείας εντός της Ελληνικής επικράτειας). Γεγονός παραμένει ότι οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών προτιμούν να προβαίνουν σε αγορές από τα εγχώρια διυλιστήρια και όχι σε εισαγωγές.
41. Εξάλλου, το γεγονός ότι μπορεί να γίνονται εισαγωγές, από μόνο του, δεν αρκεί για να επηρεάσει την κρίση σχετικά με τον ορισμό της γεωγραφικής αγοράς. Τυχόν δυνατότητες επιχειρήσεων εγκατεστημένων εκτός Ελλάδας να απευθύνονται και σε καταναλωτές εντός της Ελληνικής επικράτειας λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση

²⁴ Βλ. Αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 26.3.1999 Case COMP/M.1464-Total/Petrofina (II), παρ. 28, και της 21.2.2007 Case COMP/M.4532-Lukoil/ConocoPhillips, παρ. 14· Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 30.

²⁵ Βλ. LECG, Quantitative Techniques in Competition Analysis, Prepared for the Office of Fair Trading, OFT Research Paper 17, Οκτώβριος 1999, παρ. 2.23.

της ύπαρξης πραγματικού ή δυνητικού ανταγωνισμού στην εθνική αγορά,²⁶ χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι επεκτείνεται η σχετική γεωγραφική αγορά πέρα από τα όρια της Ελληνικής επικράτειας.²⁷

42. Μια περιοχή ορίζεται ως γεωγραφική αγορά εφόσον υπάρχει περιορισμένη κίνηση του προϊόντος από και προς άλλες γεωγραφικές αγορές.²⁸ Χρήσιμη από την άποψη αυτή είναι η εξέταση της διάρθρωσης των υφιστάμενων ροών συναλλαγών και η εξέλιξη αυτών.²⁹ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή γενικά θεωρεί ότι, όταν τα ρεύματα εισαγωγών / εξαγωγών μεταξύ διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών ή χωρών υπολείπονται του 10% της εγχώριας κατανάλωσης, οι περιοχές αυτές δεν συμπεριλαμβάνονται στη σχετική γεωγραφική αγορά.³⁰ Εν προκειμένω, προκύπτει ότι τα ρεύματα εισαγωγών προϊόντων διύλισης είναι μάλλον περιορισμένα.³¹ Πράγματι, οι εισαγωγές των εταιριών εμπορίας το 2008 στις βενζίνες και στο πετρέλαιο θέρμανσης, σύμφωνα με στοιχεία του τότε Υπουργείου Ανάπτυξης, ήταν της τάξης του 5% και 4,6% της εγχώριας κατανάλωσης, αντίστοιχα.
43. Κατά τούτο, σαφώς διακρίνεται η παρούσα περίπτωση από άλλες υποθέσεις όπου υπήρχε υψηλός βαθμός διασύνδεσης δικτύων και οι εισαγωγές προϊόντων διύλισης ήταν σαφώς πολύ υψηλότερες, με αποτέλεσμα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να θεωρήσει ότι η σχετική γεωγραφική αγορά ήταν ευρύτερη από εθνική. Έτσι, για παράδειγμα, στην υπόθεση *Preem/Skandinaviska Raffinaderi*, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οριοθέτησε τη σχετική γεωγραφική ως τουλάχιστον εκτεινόμενη στη Σκανδιναβία (στη συγκεκριμένη περίπτωση, στη Φινλανδία, Νορβηγία, Σουηδία και Δανία), λόγω των πολύ σημαντικών εισαγωγών και εξαγωγών μεταξύ των Σκανδιναβικών χωρών και του γενικού υψηλού ποσοστού εισαγωγών προϊόντων διύλισης, οι οποίες έφταναν (για τη Δανία) στο 52% και 57% της εγχώριας κατανάλωσης για τις βενζίνες και το πετρέλαιο θέρμανσης, αντίστοιχα.³²

²⁶ Βλ. και άρθρο 4γ παρ. 2 του Ν. 703/1977. Βλ. επίσης Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού, ΕΕ 1997 C 372/5, παρ. 24: «[Ο] δυνητικός ανταγωνισμός, δεν λαμβάνεται υπόψη στον ορισμό των αγορών, εφόσον οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ο δυνητικός ανταγωνισμός μπορεί να αποτελέσει πραγματικό περιορισμό εξαρτώνται από την ανάλυση ορισμένων παραγόντων και περιστάσεων που συνδέονται με τις συνθήκες εισόδου στην αγορά. Η ανάλυση αυτή, ανάλογα με την περίπτωση, διεξάγεται σε μεταγενέστερο στάδιο, κατά κανόνα αφού προσδιοριστεί η θέση των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στη σχετική αγορά και φανεί ότι δημιουργούνται προβλήματα από την άποψη του ανταγωνισμού».

²⁷ Πρβλ. Αποφάσεις ΕΑ 242/III/2003, IV.2, και 327/V/2007, παρ. 22.

²⁸ Πρβλ. Απόφαση ΕΑ 327/V/2007, παρ. 24.

²⁹ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού, ΕΕ 1997 C 372/5, παρ. 31.

³⁰ Πρβλ. Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 30.9.1992 Case IV/M214-Du Pont/ICI, παρ. 29, της 17.10.2001 Case COMP/M.2187-CVC/Lenzing, παρ. 127, και της 11.6.2003 Case COMP/M.2947-Verbund/EnergieAllianz, παρ. 60-62.

³¹ Πρβλ. Απόφαση ΕΑ 327/V/2007, παρ. 24 και 25 in fine.

³² Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 1.12.2003 Case COMP/M.3291-PREEM/SKANDINAVISKA RAFFINERADI, παρ. 14.

44. Στο επίπεδο **εμπορίας** υγρών καυσίμων (χονδρική διάθεση),³³ η δυνατότητα ενός τοπικού ενδεχόμενου μονοπωλητή να εκμεταλλευτεί τη γεωγραφική του θέση περιορίζεται από τον δυνητικό ανταγωνισμό που ασκείται από άλλους χονδρέμπορους σε γειτονικές περιοχές. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρόλο που στην Ελλάδα λειτουργούν δύο μόνο διυλιστήρια (ΕΛ.ΠΕ και ΜΟΗ), η δυνατότητα εναλλαγής προμήθειας (swapping activity)³⁴ μεταξύ των εταιριών διύλισης διευκολύνει την επέκταση της δραστηριότητας των εταιριών εμπορίας (χονδρεμπόρων) με σημαντικά πλεονεκτήματα κόστους, γεγονός που τους επιτρέπει να λειτουργούν πανελλαδικά παρόλο που σε μερικές περιοχές της χώρας ορισμένες εταιρίες εμπορίας έχουν μεγαλύτερη παρουσία σε σχέση με άλλες.
45. Εξάλλου, το γεγονός ότι σε αρκετές περιπτώσεις, μια εταιρία εμπορίας η οποία διαθέτει αποθηκευτικούς χώρους σε μια γεωγραφική περιοχή εξυπηρετεί και άλλες εταιρίες εμπορίας, παρέχει δηλαδή σε αυτές πρόσβαση για την αποθήκευση και διακίνηση των καυσίμων, αποτελεί ισχυρή ένδειξη ότι υπάρχει δυνατότητα ανταγωνισμού μεταξύ των εταιριών εμπορίας σε όλη την Ελληνική επικράτεια, δηλαδή δεν υφίσταται ανάγκη αποθηκευτικών χώρων για επέκταση σε μία περιοχή.
46. Με βάση τα ανωτέρω, η Επιτροπή Ανταγωνισμού θεωρεί ως σχετική γεωγραφική αγορά σε επίπεδο εμπορίας την Ελληνική επικράτεια. Τούτο επιβεβαιώνεται και από προηγούμενη νομολογία.³⁵
47. Όσον αφορά στο επίπεδο **διανομής** υγρών καυσίμων (λιανική αγορά),³⁶ η σχετική γεωγραφική αγορά θα μπορούσε θεωρητικά να περικλείει το σύνολο της χώρας.³⁷ Αυτό θα συνέβαινε, αν σε μια μικρή αλλά σημαντική μη παροδική αύξηση της τιμής των υγρών καυσίμων σε μια γεωγραφική περιοχή, οι καταναλωτές μπορούσαν μέσω της αλυσίδας υποκατάστασης να οδηγηθούν σε φθηνότερα πρατήρια σε άλλη γεωγραφική περιοχή. Ωστόσο, προϋπόθεση για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο είναι τα σχετικά κόστη που επιβαρύνουν τον καταναλωτή (χρόνος, έξοδα μετακίνησης, κ.τ.λ.) να είναι μικρότερα από το κόστος αγοράς του ίδιου του καυσίμου, γεγονός που δεν συμβαίνει

³³ Στη διάκριση μεταξύ της αγοράς διύλισης και αγοράς εμπορίας (χονδρική διάθεση) έχει προβεί και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε αποφάσεις της. Βλ., εν προκειμένω, Αποφάσεις της 26.4.2007 Case COMP/M.4588-PETROPLUS/CORYTON REFINERY BUSINESS, παρ. 14, και της 31.10.2008 Case COMP/M.5005-Galp Energia/ExxonMobil Iberia, παρ. 7.

³⁴ Με τον όρο αυτό νοείται η σύναψη συμφωνιών μεταξύ των εταιριών διύλισης. Αυτού του είδους οι εμπορικές συμφωνίες, επιτρέπουν σε μια εταιρία να παρέχει στην άλλη συγκεκριμένη ποσότητα και ποιότητα από ένα προϊόν για μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή με σκοπό τη μεταξύ τους διευκόλυνση. Για παράδειγμα, η συμφωνία μεταξύ της ΕΛ.ΠΕ και της ΜΟΗ για την προμήθεια αεροπορικού καυσίμου (JA-1) μέσω του αγωγού τροφοδοσίας του αεροδρομίου Ελ. Βενιζέλος (Ασπρόπυργος-Σπάτα) αποτελεί μια τέτοιου είδους εμπορική συνεργασία ανταλλαγής.

³⁵ Βλ. και Αποφάσεις ΕΑ 242/III/2003, IV.2 και 465/VI/2009, παρ. 33. Βλ. και Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 7.11.2006 Case COMP/M.4348-PKN/ Mazeikiu, παρ. 28, της 26.4.2007 Case COMP/M.4588-PETROPLUS/CORYTON REFINERY BUSINESS, παρ. 14-15, και της 31.10.2008 Case COMP/M.5005-Galp Energia/ExxonMobil Iberia, παρ. 22-25. Βλ. επίσης και Απόφαση της 29.9.1999 Case IV/M.1383-Exxon/Mobil, παρ. 443.

³⁶ Σε αυτό το στάδιο περιλαμβάνονται οι πωλήσεις υγρών καυσίμων των εταιριών εμπορίας (βενζίνης, πετρελαίου κίνησης και θέρμανσης), οι οποίες διακινούνται αποκλειστικά από τα πρατήρια υγρών καυσίμων που φέρουν το σήμα τους (branded petrol stations).

³⁷ Βλ. και υπ' αριθμ. πρωτ. 418/8.6.2010 Προσθήκη της ΜΟΗ, σ. 1.

στις περισσότερες περιπτώσεις (αραιοκατοικημένοι νομοί, νομοί με μικρό αριθμό πρατηρίων και ανεπαρκές οδικό δίκτυο).

48. Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει παλαιότερα θεωρήσει ότι ο ανταγωνισμός που αναπτύσσεται σε επίπεδο λιανικής είναι «τοπικός» (localised) και ότι η σχετική γεωγραφική αγορά περιορίζεται σε τοπικό επίπεδο,³⁸ δηλαδή σε συγκεκριμένη χιλιομετρική απόσταση από το πρατήριο³⁹ ή σε επίπεδο νομού.⁴⁰ Η Επιτροπή Ανταγωνισμού θεωρεί ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτεροι λόγοι οι οποίοι θα δικαιολογούσαν επί του παρόντος την διαφοροποίησή της σε σχέση με την προηγούμενη πρακτική της.
49. Για τους σκοπούς της παρούσας συγκέντρωσης, η σχετική γεωγραφική αγορά στο στάδιο της λιανικής διάθεσης (πρατήρια) ορίζεται σε επίπεδο νομού.⁴¹ Στο συμπέρασμα αυτό συνηγορούν και οι κάτωθι παράγοντες:
- α) Οι εταιρίες εμπορίας καταρτίζουν τις ονομαστικές τιμές τιμοκαταλόγου (αρχικές τιμές) ανά νομό και στη συνέχεια διαμορφώνεται η τελική (καθαρή) τιμή χονδρικής ανά πρατήριο, η οποία λαμβάνει υπόψη τις τυχόν εκπτώσεις (τιμολογίου και όγκου) που χορηγούν οι εταιρίες.
 - β) Υφίστανται σημαντικές αποκλίσεις μέσων τιμών μεταξύ των νομών σε επίπεδο λιανικής διάθεσης, οι οποίες στην αγορά της βενζίνης φθάνουν μέχρι και το 19,4%.
 - γ) Παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές (αποκλίσεις) στα μερίδια αγοράς των δύο εμπλεκόμενων εταιριών (SHELL και AVINOIL), οι οποίες για τη σχετική αγορά της βενζίνης κυμαίνονται από 1,3 έως 45,8 ποσοστιαίες μονάδες.
 - δ) Η μορφολογία του εδάφους της Ελληνικής αγοράς δεν επιτρέπει ιδίως τις νησιωτικές περιοχές να ενταχθούν στην ίδια σχετική αγορά με την ηπειρωτική χώρα καθώς οι συνθήκες ανταγωνισμού είναι διαφορετικές κυρίως λόγω του μεταφορικού κόστους.
50. Όσον αφορά στη σχετική αγορά των **αεροπορικών καυσίμων**, η Επιτροπή Ανταγωνισμού κρίνει σκόπιμες ορισμένες διαφοροποιήσεις. Ειδικότερα, πρέπει να γίνει διαχωρισμός ανάμεσα στην παραγωγή αεροπορικών καυσίμων, όπου ως σχετική γεωγραφική αγορά μπορεί να θεωρηθεί η παγκόσμια, και στον εφοδιασμό συγκεκριμένων τοποθεσιών με αεροπορικά καύσιμα, όπου η οργανωτική υποδομή διανομής θα μπορούσε να περιορίσει γεωγραφικά την δράση του ανταγωνισμού.⁴² Έτσι, το ανταγωνιστικό περιβάλλον μπορεί να διαφέρει από ένα αεροδρόμιο ή τοποθεσία σε άλλο. Αυτό οφείλεται κυρίως στην υποδομή διανομής για την προσφορά

³⁸ Είναι γενικά αποδεκτό στη βιβλιογραφία ότι σε επίπεδο λιανικής πώλησης, τα υγρά καύσιμα συνθέτουν μια τοπική σχετική γεωγραφική αγορά (Βλ. OFT, Competition in the Supply of Petrol in the UK, Μάιος 1998, OFT230 και Margaret Slade, Interfirm Rivalry in a Repeated Game: An Empirical Test of Tacit Collusion, Journal of Industrial Economics, 1987, 499-516).

³⁹ Βλ. Απόφαση ΕΑ 263/IV/2004, Π.β.

⁴⁰ Βλ. Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 36.

⁴¹ Η Επιτροπή Ανταγωνισμού αφήνει εν τούτοις ανοικτό το θέμα του κατά πόσο χρήζει στενότερη οριοθέτηση της αγοράς στην περίπτωση των νησιών. Για τους σκοπούς της παρούσας υπόθεσης αρκεί η χρήση του νομού εν είδει «proxy» για την οριοθέτηση της αγοράς, όπου αναπτύσσεται «τοπικός» ανταγωνισμός.

⁴² Βλ. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 29.9.1999 Case IV/M.1383-Exxon/Mobil, παρ. 321.

αεροπορικών καυσίμων στα διάφορα αεροδρόμια, που είναι γενικά εξειδικευμένα για κάθε συγκεκριμένο αεροδρόμιο. Εξαιτίας αυτού, οι προμηθευτές δεν αρκεί να παράγουν / προμηθεύονται αεροπορικά καύσιμα για να προμηθεύουν τις αεροπορικές εταιρίες, αλλά πρέπει επιπροσθέτως να έχουν πρόσβαση στην ιδιαίτερη υποδομή διανομής και διοχέτευσης που θα τους επιτρέψει να προωθούν αποτελεσματικά το προϊόν τους στο τελικό στάδιο της αλυσίδας προσφοράς, δηλαδή σε κάποιο αεροπλάνο.

51. Επομένως, για τους ανωτέρω λόγους, ως σχετική γεωγραφική αγορά ορίζεται το κάθε αεροδρόμιο χωριστά, καθώς λόγω της μεγάλης γεωγραφικής απόστασης μεταξύ των αεροδρομίων και της πεπερασμένης χωρητικότητας στις δεξαμενές καυσίμων των αεροσκαφών δεν είναι δυνατό τα αεροδρόμια να θεωρηθούν ως υποκατάστατες γεωγραφικές αγορές.
52. Τέλος, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον επηρεάζει τον ορισμό της αγοράς η λειτουργία πρατηρίων καυσίμων κατά μήκος των λεγόμενων «κλειστών» αυτοκινητόδρομων (ΠΑΘΕ, Εγνατία, κ.τ.λ.), που ενώνουν περιφέρειες της χώρας και στους οποίους οι χρήστες καταβάλουν οικονομικό αντάλλαγμα (διόδια). Η χορήγηση άδειας και λειτουργίας Σταθμών Εφοδιασμού Αυτοκινήτων (ΣΕΑ) σε κλειστούς αυτοκινητόδρομους διέπεται από συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο.⁴³ Για την λειτουργία ΣΕΑ συνάπτεται σύμβαση με την Ανώνυμη Εταιρία Διαχείρισης και Εκμετάλλευσης Ελληνικών Αυτοκινητοδρόμων (ΤΕΟ Α.Ε.) ή τους λοιπούς διαχειριστές (π.χ. Αυτοκινητόδρομοι Αιγαίου, Μωρέας, κ.τ.λ.), η οποία έχει συνήθως μακρόχρονη διάρκεια, και υπάρχει υποχρέωση εικοσιτετράωρης λειτουργίας του πρατηρίου με τη χρησιμοποίηση αρκετών υπαλλήλων.
53. Οι ΣΕΑ καταβάλλουν υψηλό ετήσιο μίσθωμα, εγγύηση, ποσοστό επί των ακαθαρίστων εσόδων και ποσοστό επί διαφημίσεων, ενώ προβλέπεται αναπροσαρμογή του σταθερού μέρους του μηνιαίου μισθώματος, ανάλογα με τον τρέχοντα δείκτη τιμών καταναλωτή. Πιο συγκεκριμένα, στις συμβάσεις που καταρτίζονται με την ΤΕΟ προβλέπεται ότι μέρος των ενοικίων που καταβάλλουν οι ΣΕΑ έχει τη μορφή ποσοστού που κυμαίνεται μεταξύ 0,5% και 5,42% επί των πωλήσεων υγρών καυσίμων και λιπαντικών και σε ορισμένες περιπτώσεις επί του συνολικού τζίρου του ΣΕΑ. Επιπλέον αυτών, στις περισσότερες περιπτώσεις καταβάλλεται στην ΤΕΟ και ποσοστό επί των εισπράξεων διαφημίσεων ίσο με 30%.
54. Οι τιμές πώλησης υγρών καυσίμων των εν λόγω πρατηρίων παρουσιάζονται αυξημένες μέχρι και 5% σε σχέση με τα λοιπά πρατήρια (εκτός αυτοκινητόδρομων) ακριβώς λόγω α) του υψηλού κατασκευαστικού κόστους για τη δημιουργία / ανέγερσή τους, β) της καταβολής υψηλού μισθώματος προς τον εκμισθωτή και γ) λοιπών χρηματοοικονομικών παραγόντων (λειτουργία των εν λόγω πρατηρίων όλο το εικοσιτετράωρο, αυξημένος αριθμός προσωπικού, κ.τ.λ.).
55. Με βάση την ανωτέρω ανάλυση, ζήτημα γεννάται αν η ύπαρξη κλειστών αυτοκινητόδρομων διαφοροποιεί την οριοθέτηση της σχετικής αγοράς. Σημειώνεται ότι σε αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν υπάρχει πάγια στάση ως προς το ανωτέρω ζήτημα λόγω των διαφορετικών συνθηκών που ισχύουν σε κάθε κράτος

⁴³ ΒΔ 465/1970, όπως ισχύει.

- μέλος.⁴⁴ Κατά την πρακτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κριτήρια για την ύπαρξη διακριτής αγοράς λιανικής σε επίπεδο κλειστού αυτοκινητόδρομου είναι η σταθερή διαφορά στη μέση τιμή πώλησης και η διαφορετική διαδικασία αδειοδότησης πρατηρίου για να λειτουργήσει σε αυτοκινητόδρομο.
56. Σε κάθε περίπτωση, στην Ελλάδα λειτουργεί μόνον ένας πραγματικά «κλειστός» αυτοκινητόδρομος με διόδια, ο αυτοκινητόδρομος της Αττικής Οδού, επί του οποίου υπάρχουν πρατήρια κατά μήκος των τμημάτων του μεταξύ των σταθμών διοδίων.⁴⁵ Αντιθέτως, ο αυτοκινητόδρομος Πάτρας-Αθηνών-Θεσσαλονίκης-Ευζώνων (ΠΑΘΕ) δεν είναι σε όλο το μήκος του «κλειστός» αυτοκινητόδρομος διοδίων, αφού διακόπτεται από τμήματα χωρίς διόδια. Διευκρινίζεται δε ότι στον αυτοκινητόδρομο της Εγνατίας Οδού έως σήμερα δεν λειτουργούν διόδια, αλλά ούτε και πρατήρια υγρών καυσίμων.
57. Ούτως ή άλλως τα πρατήρια στο εθνικό οδικό δίκτυο αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ενιαίας αγοράς πρατηρίων της χώρας και δεν υφίσταται, επί του παρόντος, αγοραστικό κοινό το οποίο να προμηθεύεται πετρελαιοειδή αποκλειστικά από πρατήρια του εθνικού οδικού δικτύου τα οποία ανέρχονται μόλις σε 27. Αυτό συμβαίνει διότι στους περισσότερους αυτοκινητοδρόμους οι οδηγοί μπορούν να εισέλθουν και να εξέλθουν χωρίς να πληρώνουν διόδια, στοιχείο που τους επιτρέπει να είναι σε θέση ανέξοδα να βρουν φθηνότερα πρατήρια που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση εκτός των εθνικών οδών. Επίσης, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι τα πρατήρια υγρών καυσίμων που λειτουργούν στους αυτοκινητόδρομους συνιστούν ξεχωριστή σχετική αγορά στην Ελλάδα, διότι δεν υφίσταται ένα ολοκληρωμένο δίκτυο πρατηρίων στις εθνικές οδούς που να λειτουργούν υπό ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού ως προς το τμήμα της παροχής τελών / αμοιβών στους εκάστοτε διαχειριστές (παραχωρησιούχους).
58. Συγκεκριμένα, οι ειδικές διαδικασίες αδειοδότησης / λειτουργίας που απαιτούνται για τα εν λόγω πρατήρια, κατά το παρελθόν, τηρήθηκαν για ορισμένα μόνο από τα πρατήρια που βρίσκονται σήμερα κατά μήκος των εθνικών οδών. Τα δε λοιπά πρατήρια λειτουργούν είτε κατά μήκος είτε εκτός δρόμου αλλά σε σημείο που συνήθως εξυπηρετούν τους οδηγούς, άρα βρίσκονται σε ευθεία ανταγωνιστική θέση με τα αδειοδοτημένα, χωρίς την υποχρέωση καταβολής των σημαντικών τελών που καταβάλλουν ετησίως τα πρώτα. Συνεπώς για τους λόγους αυτούς και για τους σκοπούς της παρούσας συγκέντρωσης, η ύπαρξη κλειστών αυτοκινητόδρομων δεν διαφοροποιεί την οριοθέτηση της σχετικής αγοράς.⁴⁶

⁴⁴ Βλ. Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 9.2.2000 Case COMP/M.1628-*TotalFina/Elf*, παρ. 334 επ., και της 13.9.2004 Case COMP/M.3516-*Repsol/Shell Portugal*, παρ. 8-10.

⁴⁵ Εντούτοις, μπορεί να θεωρηθεί ότι η Αττική Οδός έχει ορισμένες ιδιαιτερότητες σε σχέση με άλλους «κλειστούς» αυτοκινητόδρομους, καθότι βρίσκεται μέσα στον αστικό ιστό και το συνολικό της μήκος δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλο. Αυτό σημαίνει ότι ο καταναλωτής, ο οποίος κινείται επί της Αττικής Οδού για ένα μέγιστο μήκος 60 ή 70 χιλιομέτρων ή και για χρόνο 30 ή 45 λεπτών της ώρας, έχει τη δυνατότητα να προμηθευτεί καύσιμο είτε πριν εισέλθει στην Αττική Οδό, είτε αφού εξέλθει από την Αττική Οδό.

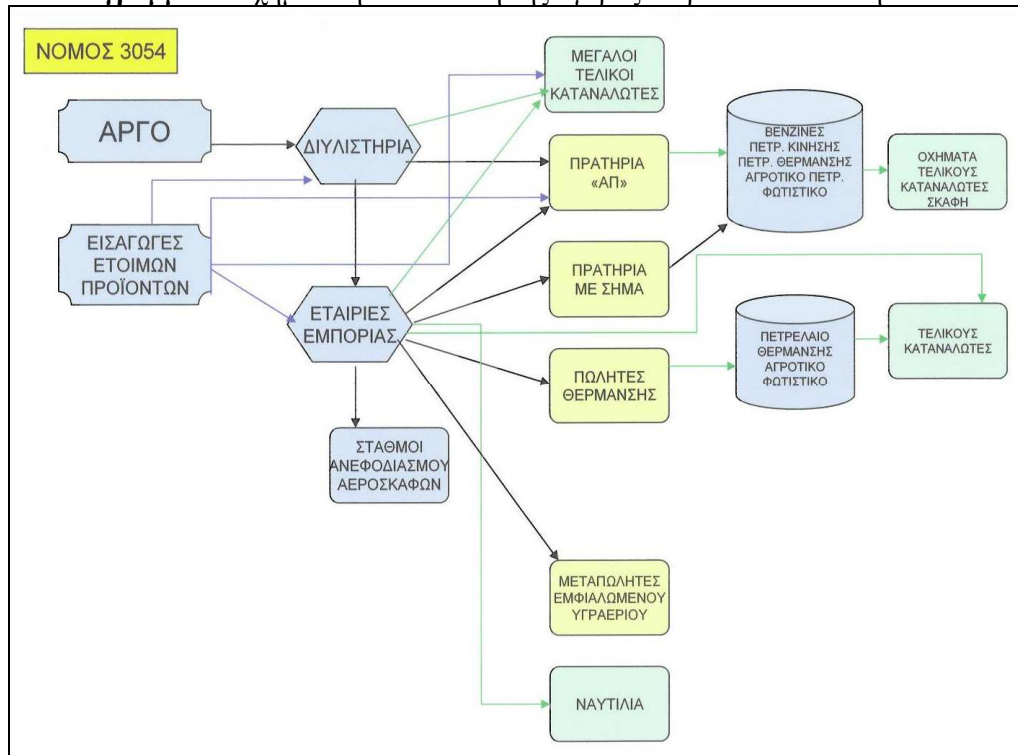
⁴⁶ Βλ. Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 31.

IV. ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ - ΕΠΗΡΕΑΖΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

59. Προκειμένου να αξιολογηθεί η υπό κρίση συγκέντρωση βάσει του Ν. 703/1977, πρέπει πρώτα να ερευνηθεί η δομή της αγοράς και οι ανταγωνιστικές συνθήκες που επικρατούν, καθώς και να συγκεκριμενοποιηθούν οι επηρεαζόμενες αγορές.
60. Ως «επηρεαζόμενη αγορά» νοείται: α) κάθε σχετική αγορά στην οποία ασκούν επιχειρηματικές δραστηριότητες δύο ή περισσότερες από τις συμμετέχουσες στη συγκέντρωση επιχειρήσεις, εφόσον εκτιμάται ότι η συγκέντρωση θα οδηγήσει σε συνολικό μερίδιο στην αγορά αυτή ύψους τουλάχιστον 15% (επί οριζοντίων σχέσεων), καθώς και β) κάθε σχετική αγορά στην οποία ασκεί επιχειρηματικές δραστηριότητες οποιαδήποτε συμμετέχουσα επιχείρηση και η οποία βρίσκεται σε προηγούμενο ή επόμενο στάδιο της παραγωγικής ή εμπορικής διαδικασίας του προϊόντος, σε σχέση με την αγορά στην οποία δραστηριοποιείται άλλη συμμετέχουσα επιχείρηση, και όπου οποιοδήποτε από τα ατομικά ή συνδυασμένα μερίδια αγοράς των επιχειρήσεων αυτών, σε οποιοδήποτε στάδιο της παραγωγικής ή εμπορικής διαδικασίας, ανέρχεται σε 25% τουλάχιστον, ανεξάρτητα αν μεταξύ των μερών υφίσταται σχέση προμηθευτή / πελάτη (επί καθέτων σχέσεων).
61. Στο Διάγραμμα 3, απεικονίζεται σχηματικά ο κλάδος των πετρελαιοειδών, όπως αυτός οριοθετείται σύμφωνα με τις ειδικές ρυθμίσεις του Ν. 3054/2002. Ειδικότερα, στο στάδιο διύλισης δραστηριοποιούνται δύο εταιρίες οι οποίες εφοδιάζουν με προϊόντα πετρελαίου τους μεγάλους τελικούς καταναλωτές, τα ανεξάρτητα πρατήρια και τις εταιρίες εμπορίας. Οι περίπου 20 εταιρίες εμπορίας που δραστηριοποιούνται στη χώρα, εκτός από τα διυλιστήρια, προμηθεύονται προϊόντα και από απευθείας εισαγωγές ετοιμών προϊόντων, και εφοδιάζουν με τη σειρά τους μεγάλους τελικούς καταναλωτές, τα πρατήρια, τους πωλητές πετρελαίου θέρμανσης, τους μεταπωλητές εμφιαλωμένου υγραερίου και τη ναυτιλία. Τέλος, τα πρατήρια εφοδιάζουν τους τελικούς καταναλωτές.

Διάγραμμα 3: Σχηματική απεικόνιση της αγοράς πετρελαιοειδών στην Ελλάδα

Πηγή: Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009

62. Για τους σκοπούς της υπό κρίση συγκέντρωσης, ως επηρεαζόμενες αγορές προϊόντων σε κάθε στάδιο της αξιακής αλυσίδας (διύλιση, χονδρική εμπορία, λιανική διάθεση), διακρίνονται οι εξής:
- α) Σχετική αγορά βενζίνης (οριζόντια σχέση),
 - β) Σχετική αγορά πετρελαίου κίνησης (οριζόντια & κάθετη σχέση),
 - γ) Σχετική αγορά πετρελαίου θέρμανσης (οριζόντια σχέση),
 - δ) Σχετική αγορά υγραερίου (οριζόντια & κάθετη σχέση),
 - ε) Σχετική αγορά μαζούτ (οριζόντια & κάθετη σχέση),
 - στ) Σχετική αγορά ασφάλτου / πίσσας (οριζόντια & κάθετη σχέση) και
 - ζ) Σχετική αγορά αεροπορικού καυσίμου (κάθετη σχέση).

Β. ΣΤΑΔΙΟ ΔΙΥΛΙΣΗΣ

63. Στην αγορά της διύλισης, δραστηριοποιούνται μόλις δύο εταιρίες (ΕΛ.ΠΕ και ΜΟΗ), οι οποίες παράγουν προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας. Οι δύο εταιρίες διαφέρουν σημαντικά ως προς το επίπεδο παραγωγικής δυναμικότητας. Πιο συγκεκριμένα, η διύλιστική (παραγωγική) ικανότητα όλων των μονάδων της ΕΛ.ΠΕ (Ασπρόπυργος, Ελευσίνα και Θεσ/νίκη) στην Ελληνική επικράτεια είναι περίπου [...] βαρέλια (αργού πετρελαίου) ημερησίως.
64. Ο βαθμός αξιοποίησης της παραγωγικής ικανότητας (utilisation rate) εξαρτάται από τα διεθνή περιθώρια διύλισης στην Μεσόγειο και από την εκάστοτε ζήτηση των επιμέρους προϊόντων που προκύπτουν από τη διύλιση. Αντίστοιχα, η μέση ημερήσια παραγωγική δυναμικότητα της ΜΟΗ στο σύνολο των επηρεαζόμενων αγορών της εν λόγω συγκέντρωσης για το 2009 διαμορφώνεται σε 19.062 μετρικούς τόνους. Στον

πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η ετήσια συνολική παραγωγή των ΕΛ.ΠΕ και ΜΟΗ ανά κατηγορία προϊόντος. Από την εξέταση του σχετικού πίνακα, διαφαίνεται μια **σημαντική διαφοροποίηση στην παραγωγική δυναμικότητα** των δύο εταιριών διύλισης. Η μεγαλύτερη διαφορά εστιάζεται στην παραγωγή πετρελαίου θέρμανσης [...]και υγραερίου [...]ενώ στις αγορές του πετρελαίου κίνησης [...]και της ασφάλτου [...], η διαφορά τείνει να είναι μικρότερη.

Πίνακας 1: Ετήσια παραγωγική δραστηριότητα των εταιριών διύλισης ανά προϊόν (μετρικοί τόνοι)

Τύπος καυσίμου	2007		2008		2009	
	ΕΛ.ΠΕ	ΜΟΗ	ΕΛ.ΠΕ	ΜΟΗ	ΕΛ.ΠΕ	ΜΟΗ
Βενζίνες	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]
Πετρέλαιο κίνησης	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]
Πετρέλαιο θέρμανσης	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]
Μαζούτ	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]
Υγραέριο*	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]
Άσφαλτος	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]
Αεροπορικό καύσιμο	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]	[...]	[...] [...]

(*) Συμπεριλαμβάνεται και το υγραέριο κίνησης (Autogas) μόνο για την ΕΛ.ΠΕ

Τα ποσοστά στις παρενθέσεις αποκαλύπτουν τη διαφορά στο ετήσιο επίπεδο παραγωγής της ΜΟΗ σε σχέση με την ΕΛ.ΠΕ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

65. Σύμφωνα με την ΜΟΗ, η διακύμανση του ύψους της συνολικής παραγωγής των διυλιστηρίων, αλλά και της παραγωγής κάθε κατηγορίας προϊόντων, οφείλεται σε ένα πλήθος παραγόντων, οι κυριότεροι από τους οποίους είναι οι εξής:

α) Επιλογή των πρώτων υλών (κυρίως του αργού πετρελαίου, αλλά και των ενδιάμεσων προϊόντων) προς επεξεργασία, η οποία με τη σειρά της καθορίζεται κυρίως από την οικονομικότητά τους, τη διαθεσιμότητά τους και την επιθυμητή ασφάλεια εφοδιασμού του διυλιστηρίου.

β) Ετήσιο πρόγραμμα προληπτικής συντήρησης των επιμέρους μονάδων παραγωγής (π.χ. το 2008 πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη συντήρηση πολλών μονάδων παραγωγής).

γ) Διεθνείς τιμές των προϊόντων, οι οποίες με τη σειρά τους υπαγορεύουν καθημερινά τον τρόπο λειτουργίας των μονάδων και τις αναλογίες ανάμιξης των προϊόντων του διυλιστηρίου σε τελικά προϊόντα.⁴⁷

⁴⁷ Αυτό συμβαίνει, διότι η υποκατάσταση κάποιου παραγωγού προϊόντος από κάποιο άλλο (fuel switching) είναι δυνατή χωρίς σημαντικό κόστος, δεδομένου ότι η αναλογία εκροής για κάθε παραγόμενο καύσιμο από την επεξεργασία του αργού πετρελαίου είναι δυνατό να μεταβάλλεται χωρίς σημαντικό κόστος. Έτσι, η λειτουργία των μονάδων κάθε διυλιστηρίου ορίζεται βάσει οικονομικών

δ) Ζήτηση για ορισμένα προϊόντα, όπως η άσφαλτος, η παραγωγή της οποίας πραγματοποιείται εις βάρος του μαζούτ, και το πετρέλαιο θέρμανσης, το οποίο έχει έντονη εποχικότητα και από πλευράς παραγωγής είναι πλήρως εναλλάξιμο με το πετρέλαιο κίνησης.

ε) Εισαγωγή του φυσικού αερίου στο διυλιστήριο της ΜΟΗ από τα μέσα του 2008, η οποία υποκατέστησε την ιδιοκατανάλωση υγραερίων και μαζούτ για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών του διυλιστηρίου.

66. Σημειώνεται ότι η ΜΟΗ καθόλη τη διάρκεια των τελευταίων ετών λειτούργησε το διυλιστήριό της σε πλήρη δυναμικότητα, σε συνέπεια με τα διεθνή περιθώρια διύλισης για διυλιστήρια παρόμοιας πολυπλοκότητας, τα οποία ήταν συνεχώς θετικά. Η ΜΟΗ τονίζει, επίσης, ότι δεν χρειάστηκε να μειώσει την παραγωγική δυναμικότητα του διυλιστηρίου της λόγω μειωμένης ζήτησης, καθώς ήταν πάντοτε σε θέση όχι μόνο να διαθέτει το σύνολο της παραγωγής της εντός της ευρύτερης περιοχής, αλλά και να αναπτύσσει σημαντική εμπορική δραστηριότητα (μεταπώληση τελικών προϊόντων). Επομένως, η ΜΟΗ έχει τη δυνατότητα να καλύπτει πλήρως τις υποχρεώσεις της στην Ελληνική αγορά και ταυτόχρονα να προβαίνει σε σημαντικές εξαγωγές.
67. Τέλος, αξίζει να τονιστεί ότι δεν υφίσταται η έννοια της παραγωγικής δυναμικότητας ανά κατηγορία προϊόντος, δεδομένου ότι ανάλογα με τον τύπο των πρώτων υλών (κυρίως του αργού πετρελαίου), είναι δυνατό να μεταβάλλεται η αναλογία εκροής για κάθε παραγόμενο καύσιμο από την επεξεργασία του αργού πετρελαίου χωρίς σημαντικό κόστος
68. Από την ανάλυση που ακολουθεί προκύπτει ότι η ΕΛ.ΠΕ, κατέχει σημαντικότατο μερίδιο αγοράς, ύστερα και από την εξαγορά της ΠΕΤΡΟΛΑ τον Σεπτέμβριο του 2003, ήτοι κατέχει το [70-80%] περίπου του συνολικού κύκλου εργασιών της εγχώριας αγοράς διύλισης. Η ΜΟΗ, από την πλευρά της, κατέχει μερίδιο αγοράς που κατά μέσο όρο δεν ξεπερνά το [20-30%]. Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η αγορά διύλισης πετρελαιοειδών στην Ελλάδα εμφανίζει συνθήκες δυοπωλίου με τις εταιρίες εμπορίας να προμηθεύονται το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών τους σε πετρελαιοειδή από τις δύο εγχώριες εταιρίες διύλισης και ένα μικρό ποσοστό να καλύπτεται από εισαγωγές.
69. Ειδικότερα, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, στη διυλισμένη **βενζίνη**, το μεγαλύτερο μέρος των αγορών των εταιριών εμπορίας και μεγάλων τελικών καταναλωτών προέρχεται από τις εγχώριες εταιρίες διύλισης ενώ ένα πολύ μικρό μέρος εισάγεται. Το 2009 η ΕΛ.ΠΕ κάλυπτε το [70-80%] των συνολικών αναγκών της χώρας σε βενζίνες με τη ΜΟΗ να ακολουθεί με μερίδιο αγοράς που δεν υπερβαίνει το [20-30%]. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εισαγωγές, οι οποίες βαίνουν μειούμενες (σε σχέση με το 2007 που αποτελούσαν το [1-10%], καλύπτουν μόλις το [1-10%] των συνολικών αναγκών στη συγκεκριμένη κατηγορία προϊόντων. Στη σχετική αγορά του **πετρελαίου**

κριτηρίων. Για παράδειγμα, στην μονάδα καταλυτικής πυρόλυσης, σε περίπτωση ανόδου της τιμής των βενζινών σε σημείο ώστε να υπερβαίνει κατά πολύ την τιμή του πετρελαίου, η παραγωγή εστιάζεται στην μεγιστοποίηση της βενζίνης σε βάρος της παραγωγής πετρελαίου. Στην περίπτωση αυτή, η ποσότητα του παραγόμενου πετρελαίου μειώνεται, ενώ αντίστοιχα αυξάνεται η ποσότητα της παραγόμενης βενζίνης. Επίσης, ανάλογα με τις σχετικές τιμές ντήζελ κίνησης και αεροπορικού καυσίμου είναι δυνατή έως και η πλήρης απορρόφηση των αποσταγμάτων που συνήθως προορίζονται για αεροπορικό καύσιμο στο ντήζελ κίνησης.

κίνησης, το 2009 η ΕΛ.ΠΕ, της οποίας το μερίδιο αγοράς παρουσίασε μείωση τη διετία 2008-2009, κάλυπτε το [60-70%] της συνολικής κατανάλωσης στην Ελλάδα με την ΜΟΗ να ακολουθεί με μερίδιο αγοράς που δεν υπερβαίνει το [20-30%], οι δε εισαγωγές κάλυπταν μόλις το [1-10%] των συνολικών αναγκών σε πετρέλαιο κίνησης τη διετία 2007-2008.

70. Στη σχετική αγορά **πετρελαίου θέρμανσης**, το 2009 η ΕΛ.ΠΕ κάλυπτε το [70-80%] και η ΜΟΗ το [20-30%] της εγχώριας ζήτησης, με το [1-10%] να καλύπτεται από εισαγωγές. Στη σχετική αγορά **υγραερίου**, η ΕΛ.ΠΕ κάλυπτε το μεγαλύτερο τμήμα της ζήτησης, με μερίδιο αγοράς ίσο με [70-80%]. Ακολουθεί η ΜΟΗ με μερίδιο αγοράς αισθητά χαμηλότερο [20-30%]. Σημειώνεται ότι στη συγκεκριμένη αγορά προϊόντος δεν πραγματοποιούνται εισαγωγές. Όσον αφορά στη σχετική αγορά **μαζούτ**, δεν πραγματοποιούνται εισαγωγές το 2009, ενώ η ζήτηση καλύπτεται κατά [60-70%] από την ΕΛ.ΠΕ και κατά [30-40%] από την ΜΟΗ. Στη σχετική αγορά **ασφάλτου / πίσσας**, επίσης, δεν πραγματοποιούνται εισαγωγές και η ΕΛ.ΠΕ κάλυπτε το [60-70%] της ζήτησης της συγκεκριμένης αγοράς, ενώ η ΜΟΗ το [30-40%]. Τέλος, στη σχετική αγορά **αεροπορικού καυσίμου** (JA-1), δεν πραγματοποιούνται εισαγωγές το 2009, ενώ η ζήτηση καλύπτεται κατά [80-90%] από την ΕΛ.ΠΕ και μόλις κατά [10-20%] από το διυλιστήριο της ΜΟΗ.

Πίνακας 2: Μεριδία αγοράς ανά σχετική αγορά προϊόν στο στάδιο της διύλισης

Σχετική αγορά	2007	2008	2009	Τάση
Βενζίνες	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	↑ [ΕΛ.ΠΕ] ↑ [ΜΟΗ] ↓ [Εισαγωγές]
Πετρέλαιο κίνησης	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	[60-70%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	↓ [ΕΛ.ΠΕ] ↑ [ΜΟΗ] ↑ [Εισαγωγές]
Πετρέλαιο θέρμανσης	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	— [ΕΛ.ΠΕ] ↓ [ΜΟΗ] ↑ [Εισαγωγές]
Υγραέριο*	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ]	[80-90%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ]	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ]	— [ΕΛ.ΠΕ] ↑ [ΜΟΗ]
Μαζούτ	[80-90%] [ΕΛ.ΠΕ] [10-20%] [ΜΟΗ]	[70-80%] [ΕΛ.ΠΕ] [20-30%] [ΜΟΗ]	[60-70%] [ΕΛ.ΠΕ] [30-40%] [ΜΟΗ]	↓ [ΕΛ.ΠΕ] ↑ [ΜΟΗ]
Ασφαλτος	[60-70%] [ΕΛ.ΠΕ] [40-50%] [ΜΟΗ]	[60-70%] [ΕΛ.ΠΕ] [30-40%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	[60-70%] [ΕΛ.ΠΕ] [30-40%] [ΜΟΗ]	↑ [ΕΛ.ΠΕ] ↓ [ΜΟΗ] ↓ [Εισαγωγές]
Αεροπορικό καύσιμο	-	[80-90%] [ΕΛ.ΠΕ] [10-20%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	[80-90%] [ΕΛ.ΠΕ] [10-20%] [ΜΟΗ] [1-10%] [Εισαγωγές]	↑ [ΕΛ.ΠΕ] ↓ [ΜΟΗ] — [Εισαγωγές]

Πηγή: Απαντήσεις εταιριών σε ερωτηματολόγιο της ΓΔΑ

Γ. ΣΤΑΔΙΟ ΧΟΝΔΡΙΚΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

71. Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται 19 εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών, οι οποίες κατατάσσονται στις ακόλουθες κατηγορίες:⁴⁸

⁴⁸ Από το σύνολο των εταιριών εμπορίας σύμφωνα και με στοιχεία του Σ.Ε.Ε.Π.Ε, 19 εταιρίες διαθέτουν άδεια εμπορίας Α με εγκαταστάσεις αποθήκευσης και διακίνησης ανά την Ελλάδα, ενώ 9 εταιρίες διαθέτουν άδειες Β1 και Β2 – για ναυτιλιακά ή και αεροπορικά καύσιμα με ευκολίες

- α) Εταιρίες με κάθετο βαθμό ολοκλήρωσης, όπως είναι η ΕΚΟ ΑΒΕΕ, η οποία είναι κατά 100% θυγατρική του ομίλου ΕΛ.ΠΕ, και η ΑVINOIL, η οποία ανήκει στον όμιλο της ΜΟΗ,
- β) εταιρίες που είναι θυγατρικές των πολυεθνικών εταιριών πετρελαίου BP⁴⁹ και SHELL και τέλος
- γ) εταιρίες Ελληνικής ιδιοκτησίας του ιδιωτικού τομέα (JET OIL, AEGEAN, BITUMINA, CYCLON, DRACOIL, ELINOIL, ΕΤΕΚΑ, ΚΑΟΙΛ, ΚΜΟΙΛ, ΜΕΔΟΙΛ, REVOIL, ARGO, SILK OIL, GALONOIL και SUNOIL).
72. Για την καλύτερη απόδοση της δομής της αγοράς και των σχετικών ανταγωνιστικών συνθηκών, εκτός από την εξέταση δεικτών συγκέντρωσης που βασίζονται σε μερίδια αγοράς, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εξέταση του δείκτη Hirschman-Herfindahl (HHI).⁵⁰ Ο δείκτης συγκέντρωσης HHI υπολογίζεται βάσει του αθροίσματος των τετραγωνισμένων μεριδίων αγοράς των συμμετεχουσών επιχειρήσεων στη σχετική αγορά προϊόντος. Ο τύπος υπολογισμού του είναι $HHI = \sum s_i^2$, όπου, $i = 1, \dots, n$: οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις στη σχετική αγορά προϊόντος και s_i : τα μερίδια αγοράς των i επιχειρήσεων. Η μεταβολή του HHI δίνεται από τον τύπο $\Delta HHI = 2s_i s_j$, όπου s_i, s_j : τα μερίδια αγοράς των i και j εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στη συγκέντρωση. Τέλος, ο δείκτης HHI μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης δίνεται από τον τύπο $HHI = \sum s_i^2 + 2s_i s_j$.
73. Ειδικότερα, σύμφωνα και με τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων,⁵¹ για δείκτη HHI > 2000 μονάδων απαιτείται βαθμός μεταβολής αυτού (ΔHHI) μικρότερος των 150 μονάδων, ενώ όταν ο δείκτης κυμαίνεται στο διάστημα $1000 < HHI < 2000$ μονάδων απαιτείται βαθμός μεταβολής μικρότερος των 250 μονάδων. Τέλος, όταν ο δείκτης HHI είναι μικρότερος των 1000 μονάδων, τότε θεωρείται ότι ο βαθμός συγκέντρωσης μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης είναι πάρα πολύ χαμηλός στη σχετική αγορά προϊόντος που αφορά. Ο δείκτης HHI λαμβάνει υπόψη του τόσο τον αριθμό των επιχειρήσεων όσο και την ανισότητα των μεριδίων αγοράς, ενώ κατά τον υπολογισμό του λαμβάνονται υπόψη στοιχεία από όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου. Τέλος, τονίζεται ότι ο δείκτης είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων επιχειρήσεων λόγω του τετραγωνισμού των μεριδίων αγοράς.
74. Ειδικότερα, Όσον αφορά στη σχετική αγορά της **βενζίνης**, τα μερίδια αγοράς που κατέχουν οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών παρουσιάζονται στον Πίνακα 3. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (2009), η εταιρία ΕΚΟ φαίνεται να

ανεφοδιασμού πλοίων σε λιμάνια και με σταθμούς ανεφοδιασμού αεροσκαφών σε 25 περίπου αεροδρόμια.

⁴⁹ Η εταιρία BP, η οποία εξαγοράστηκε από τον όμιλο της ΕΛ.ΠΕ με πράξη η οποία εγκρίθηκε υπό όρους από την Επιτροπή Ανταγωνισμού (Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009) έχει μετονομαστεί σε Ελληνικά Καύσιμα Α.Ε. Η εν λόγω εταιρία, δραστηριοποιείται μόνο στην εσωτερική αγορά χονδρικής διάθεσης υγρών καυσίμων, ενώ ο τομέας των διεθνών πωλήσεων και λιπαντικών εξακολουθεί να ανήκει στη BP Hellas Α.Ε.

⁵⁰ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 16.

⁵¹ Ο.π., παρ. 19 επ.

κατέχει την πρώτη θέση με μερίδιο αγοράς της τάξης του 10-20% και ακολουθούν οι εταιρίες SHELL [10-20%] και BP [10-20%]. Μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης, οι εταιρίες SHELL και AVINOIL θα απορροφήσουν το [20-30%] του συνόλου των πωλήσεων βενζίνης. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων εταιριών του κλάδου (SHELL και BP) ακολουθούν πτωτική πορεία, η οποία γίνεται ιδιαίτερα έντονη τα τελευταία έτη, ενώ το μερίδιο αγοράς της ΕΚΟ παρουσιάζει διαχρονική σταθερότητα. Στη συνέχεια ακολουθούν «μεσαίου» μεγέθους εταιρίες (AEGEAN, AVINOIL, και JET OIL), με μερίδια αγοράς της τάξης του [0-10%], [0-10%] και [0-10%] αντίστοιχα. Έπονται ορισμένες ακόμα εταιρίες «μικρού» μεγέθους που κερδίζουν σταδιακά μερίδια αγοράς από τις μεγαλύτερες εταιρίες του κλάδου (κυρίως από BP και SHELL).

75. Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι με τα σημερινά δεδομένα, η αγορά χονδρικής εμπορίας βενζινών στην Ελλάδα δεν εμφανίζεται υπέρμετρα συγκεντρωμένη με τις τέσσερεις (CR-4) και οκτώ (CR-8) μεγαλύτερες εταιρίες να κατέχουν μερίδιο αγοράς ίσο με 64,2% και 89% αντίστοιχα. Όσον δε αφορά στον δείκτη ΗΗΙ πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης (HHI_{pre}), αυτός διαμορφώνεται στις 1559 μονάδες για το 2009, ενώ μετά από την ολοκλήρωση της εξαγοράς της SHELL από τη ΜΟΗ ο δείκτης (HHI_{post}) διαμορφώνεται στις 1786 μονάδες για το ίδιο έτος. Η μεταβολή (ΔHHI) του δείκτη ισοδυναμεί με 227 μονάδες (<250).

Πίνακας 3: Μερίδια αγοράς & συγκέντρωση στην αγορά των βενζινών (2007-2009)

Εταιρία	2007	2008	2009
Μερίδια αγοράς (%)			
EKO	[10-20]	[10-20]	[10-20]
SHELL	[10-20]	[10-20]	[10-20]
BP*	[10-20]	[10-20]	[10-20]
AEGEAN	[0-10]	[0-10]	[0-10]
AVINOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
JET OIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
REVOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ETEKA	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ELINOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
SILKOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
CYCLON	[0-10]	[0-10]	[0-10]
DRACOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
KAOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ARGO	[0-10]	[0-10]	[0-10]
KMOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
CHRYSOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
MEDOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
BITUMINA	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Μέτρα συγκέντρωσης			
CR- 4 (%)	62,8	60,1	64,2
CR – 8 (%)	85,8	84,6	89,0
HHI_{pre}	1226	1143	1559
HHI_{post}	1468	1374	1786
$\Delta HHI = HHI_{post} - HHI_{pre}$	242	230	227

(*) Οι εταιρίες ΕΚΟ και BP για το 2009 λαμβάνονται ως μια εταιρία, λόγω της εξαγοράς της τελευταίας από την ΕΛ.ΠΕ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

76. Όσον αφορά στη σχετική αγορά **πετρελαίου κίνησης**, τα μερίδια αγοράς που κατέχουν οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών παρουσιάζονται στον Πίνακα 4. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (2009), οι εταιρίες ΕΚΟ και ΒΡ φαίνεται να κατέχουν σημαντική θέση [20-40%] και ακολουθούν οι εταιρίες SHELL [10-20%] και AVINOIL [0-10%]. Τα μερίδια αγοράς της SHELL και AVINOIL (που μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης θα κατέχουν το [20-30%] της συγκεκριμένης αγοράς) καταγράφουν διαχρονική μείωση κατά την τελευταία τριετία. Ακολουθούν «μεσαίου» μεγέθους εταιρίες (ELINOIL, JET OIL, AEGEAN και REVOIL), με μερίδια αγοράς της τάξης του [0-10%]. Έπονται ορισμένες εταιρίες «μικρού» μεγέθους (με μερίδιο στη συγκεκριμένη αγορά από 1,8% έως 4%) και κάποιες πολύ μικρού μεγέθους με μερίδια μικρότερα της ποσοστιαίας μονάδας.
77. Η αγορά χονδρικής εμπορίας πετρελαίου κίνησης ακολουθεί το πρότυπο του βαθμού συγκέντρωσης της αγοράς βενζινών, καθώς οι τέσσερις και οι οκτώ μεγαλύτερες εταιρίες συγκεντρώνουν το 65% και 88% αντίστοιχα (δείκτες CR-4 = 64,7 και CR-8 = 88,5). Ο δείκτης HHI πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης (HHIpre) διαμορφώνεται στις 1785 μονάδες για το 2009, ενώ μετά από την ολοκλήρωση της εξαγοράς της SHELL από τη MOH ο δείκτης (HHIpost) διαμορφώνεται στις 1997 μονάδες για το ίδιο έτος. Η μεταβολή (ΔHHI) του δείκτη ισοδυναμεί με 212 μονάδες.
78. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα μέρη δεν έχουν στη διάθεση τους έναν ακριβή διαχωρισμό μεταξύ των χονδρικών πωλήσεων και των πωλήσεων σε τελικούς καταναλωτές, παρ' ότι η MOH εκτιμά ότι περίπου 65-75% των πωλήσεων πετρελαίου κίνησης γίνονται μέσω του καναλιού λιανικής πώλησης και 25-35% μέσω του καναλιού χονδρικής πώλησης.

Πίνακας 4: Μερίδια αγοράς & συγκέντρωση στην αγορά του πετρελαίου κίνησης (2007-2009)

Εταιρία	2007	2008	2009
Μερίδια αγοράς (%)			
EKO	[20-30]	[20-30]	[20-30]
BP*	[10-20]	[10-20]	[10-20]
<i>SHELL</i>	[10-20]	[10-20]	[10-20]
<i>AVINOIL</i>	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ELINOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
JET OIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
AEGEAN	[0-10]	[0-10]	[0-10]
REVOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
CYCLON	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ETEKA	[0-10]	[0-10]	[0-10]
SILKOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
DRACOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
KAOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ARGO	[0-10]	[0-10]	[0-10]
KMOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
CHRYSOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
MEDOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
BITUMINA	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Μέτρα συγκέντρωσης			
CR- 4 (%)	60,3	57,6	64,7
CR – 8 (%)	86,8	86,5	88,5
HHI _{pre}	1210	1144	1785
HHI _{post}	1459	1380	1997
ΔHHI = HHI _{post} - HHI _{pre}	249	236	212

(*) Οι εταιρίες EKO και BP για το 2009 λαμβάνονται ως μια εταιρία, λόγω της εξαγοράς της τελευταίας από την ΕΛ.ΠΕ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

79. Όσον αφορά στη σχετική αγορά του **πετρελαίου θέρμανσης**, σημειώνεται, καταρχήν, ότι αυτό χρησιμοποιείται πρωταρχικά για σκοπούς οικιακής θέρμανσης. Διανέμεται μέσω τριών κύριων καναλιών πωλήσεων: α) τηλεφωνικά κέντρα που λειτουργούν οι εταιρίες εμπορίας, οι οποίες προμηθεύουν τα νοικοκυριά με βυτία, β) πρατήρια με άδεια εμπορίας πετρελαίου θέρμανσης και γ) μεταπωλητές πετρελαίου θέρμανσης, οι οποίοι πωλούν σε τελικούς καταναλωτές. Επιπλέον, οι πελάτες του δημόσιου τομέα προμηθεύονται γενικά από τις εταιρίες εμπορίας. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, το 69% περίπου του πετρελαίου θέρμανσης διανέμεται στους πελάτες μέσω πρατηρίων, ενώ το υπόλοιπο 31% περίπου διανέμεται από ενδιάμεσους μεταπωλητές και από τις ίδιες τις εταιρίες.⁵²
80. Τα μερίδια αγοράς που κατέχουν οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών παρουσιάζονται στον Πίνακα 5. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (2009), οι εταιρίες EKO και BP φαίνεται να κατέχουν σημαντική θέση αφού απορροφούν το [20-30%] της συνολικής αγοράς και ακολουθούν οι εταιρίες SHELL [10-20%], AVINOIL [10-20%], JET OIL [0-10%], και AEGEAN [0-10%]. Η SHELL εμφανίζει διαχρονική αύξηση

⁵² Σημειώνεται ότι για την AVINOIL το 66% του πετρελαίου θέρμανσης διακινείται μέσω πρατηρίων, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την SHELL διαμορφώνεται σε 62% περίπου.

των μεριδίων αγοράς, ενώ η AVINOIL παρουσιάζει συρρίκνωση του μεριδίου της. Το συνδυασμένο μερίδιο αγοράς των δύο εταιριών (SHELL και AVINOIL) διαμορφώνεται στο [20-30%].

81. Η αγορά χονδρικής εμπορίας πετρελαίου θέρμανσης δεν εμφανίζεται υπέρμετρα συγκεντρωμένη, καθώς οι τέσσερις μεγαλύτερες εταιρίες συγκεντρώνουν το 58,6% της συγκεκριμένης αγοράς. Ο δείκτης ΗΗΙ πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης (HHI_{pre}) διαμορφώνεται στις 1356 μονάδες για το 2009, ενώ μετά από την ολοκλήρωση της εξαγοράς της SHELL από τη ΜΟΗ ο δείκτης (HHI_{post}) διαμορφώνεται στις 1570 μονάδες για το ίδιο έτος. Η μεταβολή (ΔHHI) του δείκτη ισοδυναμεί με 215 μονάδες (<250).

Πίνακας 5: Μεριδία αγοράς & συγκέντρωση στην αγορά πετρελαίου θέρμανσης (2007-2009)

Εταιρία	2007	2008	2009
Μεριδία αγοράς (%)			
EKO	[10-20]	[10-20]	[10-20]
BP*	[10-20]	[10-20]	[10-20]
SHELL	[0-10]	[10-20]	[10-20]
AVINOIL	[10-20]	[0-10]	[0-10]
JET OIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
AEGEAN	[0-10]	[0-10]	[0-10]
REVOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ELINOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ETEKA	[0-10]	[0-10]	[0-10]
SILKOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
CYCLON	[0-10]	[0-10]	[0-10]
KAOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
DRACOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ARGO	[0-10]	[0-10]	[0-10]
KMOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
MEDOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
CHRYSOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]
BITUMINA	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Μέτρα συγκέντρωσης			
CR- 4 (%)	53,3	50,6	58,6
CR – 8 (%)	82,7	81,4	85,6
HHI_{pre}	1037	983	1356
HHI_{post}	1242	1184	1570
$\Delta HHI = HHI_{post} - HHI_{pre}$	205	200	215

(*) Οι εταιρίες EKO και BP για το 2009 λαμβάνονται ως μια εταιρία, λόγω της εξαγοράς της τελευταίας από την ΕΛ.ΠΕ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

82. Όσον αφορά στη σχετική αγορά του **υγραερίου**, τα μερίδια αγοράς που κατέχουν οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών παρουσιάζονται στον Πίνακα 6. Σύμφωνα με στοιχεία του 2008, οι εταιρίες PETROGAZ και SHELL κατέχουν το [30-40%] και [20-30%] αντίστοιχα της αγοράς του συγκεκριμένου προϊόντος. Η EKO κατέχει [10-20%] της αγοράς, ενώ η LEON GAS το [0-10%]. Η AVINOIL ακολουθεί με μερίδιο αγοράς ίσο με [5-6%], το οποίο σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΜΟΗ θα διαμορφωθεί σε [5-6%], το 2009. Η αγορά χονδρικής εμπορίας υγραερίου εμφανίζεται αρκετά συγκεντρωμένη,

καθώς οι 4 μεγαλύτερες εταιρίες (CR-4) ελέγχουν το 79,8% της συγκεκριμένης αγοράς. Ο δείκτης ΗΗΙ πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης (ΗΗΙ_{pre}) διαμορφώνεται στις 2022 μονάδες για το 2008, ενώ μετά από την ολοκλήρωση της εξαγοράς της SHELL από τη ΜΟΗ ο δείκτης (ΗΗΙ_{post}) διαμορφώνεται στις 2307 μονάδες για το ίδιο έτος. Η μεταβολή (ΔΗΗΙ) του δείκτη ισοδυναμεί με 284 μονάδες.

Πίνακας 6: Μερίδια αγοράς & συγκέντρωση στην αγορά του υγραερίου (2006-2009)

Εταιρία	2006	2007	2008	2009
Μερίδια αγοράς (%)				
PETROGAZ	[30-40]	[30-40]	[30-40]	-
SHELL	[30-40]	[30-40]	[30-40]	[30-40]
EKO	[10-20]	[10-20]	[10-20]	-
LEON GAS	[0-10]	[0-10]	[0-10]	-
AVINOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
CABI GAS	[0-10]	[0-10]	[0-10]	-
BLACK GOLD	[0-10]	[0-10]	[0-10]	-
RODOGAZ	[0-10]	[0-10]	[0-10]	-
ASPROPYRGAZ	[0-10]	[0-10]	[0-10]	-
JET GAZ	[0-10]	[0-10]	[0-10]	-
Λοιπές	[0-10]	[0-10]	[0-10]	-
Μέτρα συγκέντρωσης				
CR- 4 (%)	80,1	80,9	79,8	-
ΗΗΙ _{pre}	2037	2014	2022	-
ΗΗΙ _{post}	2363	2316	2307	-
ΔΗΗΙ = ΗΗΙ _{post} - ΗΗΙ _{pre}	326	302	284	-

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

83. Όσον αφορά στη σχετική αγορά **μαζούτ**, τα μερίδια αγοράς που κατέχουν οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών παρουσιάζονται στον Πίνακα 7. Σύμφωνα με στοιχεία του 2009, οι εταιρίες EKO/BP, ELINOIL, και AVINOIL κατέχουν το [30-40%], [10-20%] και [10-20%] αντίστοιχα της αγοράς του συγκεκριμένου προϊόντος, και ακολουθούν η JET OIL [10-20%], η SHELL [8-9%] και η SILKOIL [0-10%], ενώ η REVOIL κατέχει το [0-10%]. Αξίζει να σημειωθεί ότι το συνδυασμένο μερίδιο αγοράς των συμμετεχουσών επιχειρήσεων διαμορφώνεται για το 2009 σε [20-30%]. Η αγορά χονδρικής εμπορίας μαζούτ είναι αρκετά συγκεντρωμένη, καθώς οι 4 μεγαλύτερες εταιρίες (CR-4) ελέγχουν το 85% περίπου της συγκεκριμένης αγοράς.
84. Για την εν λόγω σχετική αγορά, ο δείκτης ΗΗΙ πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης (ΗΗΙ_{pre}) διαμορφώνεται στις 2232 μονάδες για το 2009, ενώ μετά από την ολοκλήρωση της εξαγοράς της SHELL από τη ΜΟΗ ο δείκτης (ΗΗΙ_{post}) διαμορφώνεται στις 2524 μονάδες για το ίδιο έτος. Η μεταβολή (ΔΗΗΙ) του δείκτη ισοδυναμεί με 292 μονάδες.

Πίνακας 7 : Μερίδια αγοράς & συγκέντρωση στην αγορά μαζούτ (2006-2009)

Εταιρία	2006	2007	2008	2009
Μερίδια αγοράς (%)				
EKO/BP	[30-40]	[30-40]	[30-40]	[30-40]
ELINOIL	[10-20]	[10-20]	[10-20]	[10-20]
AVINOIL	[10-20]	[10-20]	[10-20]	[10-20]
JET OIL	[10-20]	[10-20]	[10-20]	[10-20]
SHELL	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
SILK OIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
REVOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
DRACOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
CYCLON	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
KMOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ΕΛ.ΠΕΤΡΟΛ	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
BITUMINA	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
AEGEAN	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
ΕΤΕΚΑ	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Μέτρα συγκέντρωσης				
CR- 4 (%)	75,9	78,5	73,9	85,0
CR – 8 (%)	96,7	97,0	97,3	99,3
HHI _{pre}	2468	2416	2412	2232
HHI _{post}	2618	2544	2643	2524
ΔHHI = HHI _{post} - HHI _{pre}	149	127	230	292

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

85. Τέλος, Όσον αφορά στη σχετική αγορά **ασφάλτου / πίσσας**, τα μερίδια αγοράς που κατέχουν οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών εμφανίζονται στον Πίνακα 8. Οι εταιρίες EKO και NETOIL το 2009 εμφανίζονται να κατέχουν από κοινού το [45-55%] περίπου της αγοράς του συγκεκριμένου προϊόντος. Η ATLANTIS ακολουθεί κατέχοντας το [20-30%] της αγοράς, ενώ το συνδυασμένο μερίδιο αγοράς της SHELL και AVINOIL διαμορφώθηκε το 2009 σε [20-30%]. Η αγορά χονδρικής εμπορίας ασφάλτου εμφανίζεται υπέρμετρα συγκεντρωμένη, καθώς οι 4 μεγαλύτερες εταιρίες (CR-4) ελέγχουν το 82,3% της εν λόγω αγοράς. Ο δείκτης HHI πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης (HHI_{pre}) διαμορφώνεται στις 1811 μονάδες για το 2009, ενώ μετά από την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης ο δείκτης (HHI_{post}) διαμορφώνεται στις 2021 μονάδες για το ίδιο έτος. Η μεταβολή (ΔHHI) του δείκτη αντιστοιχεί σε 210 μονάδες.

Πίνακας 8: Μερίδια αγοράς & συγκέντρωση στην αγορά ασφάλτου / πίσσας (2008-2009)

Εταιρία	2006	2007	2008	2009
Μερίδια αγοράς (%)				
EKO/BP	[20-30]	[20-30]	[20-30]	[20-30]
NETOIL	[20-30]	[20-30]	[20-30]	[20-30]
ATLANTIS	[20-30]	[20-30]	[20-30]	[20-30]
SHELL	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[10-20]
AVINOIL	[10-20]	[10-20]	[0-10]	[0-10]
BITUMINA	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Λοιποί	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Μέτρα συγκέντρωσης				
CR- 4 (%)	66,9	67,6	68,0	82,3
HHI _{pre}	1839	1788	1737	1811
HHI _{post}	1915	1900	1919	2021
ΔHHI = HHI _{post} - HHI _{pre}	75	112	182	210

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

Δ. ΣΤΑΔΙΟ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΠΩΛΗΣΗΣ

1. ΑΓΟΡΑ ΥΓΡΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ

86. Η ευρύτερη αγορά λιανικής πώλησης υγρών καυσίμων περιλαμβάνει τις πωλήσεις **βενζίνης, πετρελαίου κίνησης, και πετρελαίου θέρμανσης** στον τελικό καταναλωτή, που πραγματοποιούνται κατά κύριο λόγο από τα πρατήρια λιανικής. Ο διαχωρισμός αυτός σε σχετικές αγορές προϊόντος γίνεται κατά ανάλογο τρόπο με το στάδιο χονδρικής εμπορίας.
87. Τα πρατήρια υγρών καυσίμων διαχωρίζονται σε αυτά που φέρουν το σήμα μιας εκ των εταιριών εμπορίας και προμηθεύονται αποκλειστικά από αυτή (ήτοι καμία άλλη εταιρία εμπορίας, άλλος χονδρέμπορος ή διυλιστήριο δεν δύναται να τα προμηθεύσει) και στα καλούμενα ανεξάρτητα πρατήρια (Α.Π.), τα οποία είναι περίπου 700 πανελλαδικά, δεν φέρουν σήμα συγκεκριμένης εταιρίας και μπορούν να προμηθεύονται προϊόν είτε απευθείας από τα διυλιστήρια είτε από εταιρίες εμπορίας.
88. Τα πρατήρια του δικτύου των εταιριών εμπορίας, δηλαδή αυτά που ανήκουν στην πρώτη από τις ανωτέρω δύο ομάδες, διαχωρίζονται σε κατηγορίες, ανάλογα με το καθεστώς λειτουργίας τους. Έτσι διακρίνουμε:
- α) Τα λεγόμενα **COCOs** (company owned - company operated), τα οποία είναι ιδιο-διαχειριζόμενα πρατήρια, ήτοι πρατήρια που ανήκουν στην εταιρία εμπορίας⁵³ και τα διαχειρίζεται η ίδια (έχοντας έτσι την δυνατότητα ελέγχου και της τιμής μεταπώλησης). Αυτά αποτελούν το 4,6% των πρατηρίων που φέρουν το σήμα εταιριών εμπορίας.
 - β) Τα λεγόμενα **CODOs** (company owned - dealer operated), τα οποία είναι πρατήρια που ανήκουν στην εταιρία εμπορίας αλλά τα διαχειρίζεται ο πρατηριούχος ως ανεξάρτητος επιχειρηματίας, ο οποίος και καθορίζει την τιμή μεταπώλησης. Αυτά αποτελούν το 17,5% των πρατηρίων που φέρουν το σήμα εταιριών εμπορίας.
 - γ) Και τα λεγόμενα **DODOs** (dealer owned dealer operated / managed), τα οποία ανήκουν στον πρατηριούχο⁵⁴ και τα διαχειρίζεται ο ίδιος ως ανεξάρτητος επιχειρηματίας, καθορίζοντας ελεύθερα την τιμή μεταπώλησης, ενώ μπορεί, ως ιδιοκτήτης του πρατηρίου, να αλλάξει σχετικά εύκολα προμηθευτή. Αυτά αποτελούν το 77,8% των πρατηρίων που φέρουν το σήμα εταιριών εμπορίας.
89. Επομένως, ένα ιδιαίτερα σημαντικό χαρακτηριστικό της Ελληνικής αγοράς είναι ο μεγάλος αριθμός των πρατηρίων ιδιοκτησίας των πρατηριούχων που λειτουργούνται από τους ίδιους (DODOs). Επίσης, μόνο στο 5% των πρατηρίων οι τιμές ελέγχονται από το προηγούμενο στάδιο εμπορίας, ενώ στο υπόλοιπο 95% των πρατηρίων οι πρατηριούχοι καθορίζουν τις τιμές μεταπώλησης οι ίδιοι.⁵⁵

⁵³ Υπό την έννοια ότι είτε το οικόπεδο ανήκει κατά κυριότητα στην εταιρία εμπορίας είτε αυτή έχει συνάψει μακροχρόνια σύμβαση μίσθωσης.

⁵⁴ Υπό την έννοια ότι είτε το οικόπεδο ανήκει κατά κυριότητα στον πρατηριούχο είτε αυτός έχει συνάψει μακροχρόνια σύμβαση μίσθωσης με τον ιδιοκτήτη.

⁵⁵ Βλ. αναλυτικά Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 89 επ.

90. Πρέπει, τέλος, να τονιστεί ότι η κατοχή μεγάλου αριθμού πρατηρίων COCOs παρέχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην εταιρία εμπορίας, δεδομένου ότι διασφαλίζει τόσο την παραμονή του σημείου πώλησης στον έλεγχο της όσο και κάποιον έλεγχο επί της τιμής μεταπώλησης, αν και βέβαια οι τιμές αντλίας (rump prices) στις περισσότερες τοπικές αγορές λιανικής καθορίζονται από την αγορά. Τα μέρη γενικώς επιλέγουν να μην συνιστούν τιμές (recommended prices) για τα πρατήρια που ελέγχονται από τους πρατηριούχους (CODOs και DODOs), αν και η SHELL μπορεί να συνιστά τιμές για τη βενζίνη V-Power Racing, στην περίπτωση που πρατηριούχος της το ζητήσει.⁵⁶
91. Από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι η πλειοψηφία των πρατηρίων της SHELL και της AVINOIL (περίπου 70 % και στις δύο περιπτώσεις) είναι ιδιοκτησίας του πρατηριούχου και λειτουργούνται από τον ίδιο (DODOs). Τούτο σημαίνει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των πρατηρίων τους έχουν ανεξάρτητη τιμολογιακή πολιτική. Όσον αφορά στο υπόλοιπο 30% των πρατηρίων τους, αυτά είναι COCOs όσον αφορά στην SHELL, ενώ είναι CODOs όσον αφορά στην AVINOIL και για το λόγο αυτό οι τελικές τιμές είναι εκτός του ελέγχου τους.
92. Σημειώνεται, πάντως, ότι, σύμφωνα με την άποψη των μερών,⁵⁷ πρέπει να θεωρηθεί ότι οι εταιρίες εμπορίας δραστηριοποιούνται στην αγορά λιανικής μόνο μέσω των ιδιολειτουργούμενων πρατηρίων τους. Ωστόσο, όπως έχει ήδη κριθεί, οι εταιρίες χονδρικής, οι οποίες λειτουργούν στην Ελληνική επικράτεια, δραστηριοποιούνται σε αυτό το στάδιο και ανταγωνίζονται η μία την άλλη, είτε άμεσα (μέσω πωλήσεων από πρατήρια που ελέγχονται από τις ίδιες), είτε έμμεσα (μέσω πωλήσεων από πρατήρια που φέρουν τα σήματα των εταιριών χονδρικής αλλά τα διαχειρίζονται οι πρατηριούχοι).⁵⁸
93. Τα πρατήρια λιανικής πώλησης υγρών καυσίμων φθάνουν τα 7.243 στην Ελληνική επικράτεια το 2010.⁵⁹ Στο Διάγραμμα 4 εμφανίζονται τα μερίδια των πρατηρίων ανά σήμα εμπορίας κάθε εταιρίας. Μετά την υποβληθείσα συγκέντρωση, η νέα εταιρία θα κατέχει το [10-20%] των πρατηρίων ([...] πρατήρια), ενώ την πρώτη θέση κατέχει η ΕΚΟ, η οποία μετά και από την εξαγορά της BP από τον Όμιλο της ΕΛ.ΠΕ κατέχει μερίδιο αγοράς ίσο με [20-30%]. Στη συνέχεια ακολουθεί η MAMIDOIL-JET OIL ([10-20%] ή [...] πρατήρια), η AEGEAN ([10-20%] ή [...] πρατήρια), και η ELINOIL ([10-20%] ή [...] πρατήρια). Αξίζει να σημειωθεί ότι τα Α.Π. που μπορούν να προμηθευτούν καύσιμα από όλες τις εταιρίες εμπορίας κατέχουν μερίδιο αγοράς ίσο με 8% (579 πρατήρια).

⁵⁶ Ωστόσο όπως τονίζουν τα γνωστοποιούντα μέρη, η SHELL δεν εφάρμοζε γενικά κατά το παρελθόν συνιστώμενες τιμές στα συγκεκριμένα προϊόντα.

⁵⁷ Βλ. υπ' αριθμ. πρωτ. 418/8.6.2010 Προσθήκη της ΜΟΗ, σ. 5.

⁵⁸ Βλ. Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 87.

⁵⁹ Βλ. Παράρτημα 13 του Εντύπου Γνωστοποίησης.

Διάγραμμα 4: Μερίδια πρατηρίων υγρών καυσίμων ως προς τον αριθμό τους ανά εταιρία (Φεβρουάριος 2010)

[...]

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

94. Από την ανάλυση των ανταγωνιστικών συνθηκών από πλευράς **διασηματικού ανταγωνισμού** (inter-brand competition), προκύπτει ότι η SHELL και η AVINOIL έχουν αρκετά διαφορετικά χαρακτηριστικά που υποδηλώνουν ότι δεν είναι στενοί ανταγωνιστές (close competitors). Ειδικότερα, η SHELL επικεντρώνεται εν μέρει στην πώληση ειδικών, διαφοροποιημένων ειδών καυσίμων (απλή αμόλυβδη βενζίνη 95 RON V-Power, απλή αμόλυβδη βενζίνη 100 RON V-Power Racing). Τούτο επιβεβαιώνεται από την πρακτική της να δραστηριοποιείται σε σύγχρονα, ευπαρουσίαστα (πολυτελή) πρατήρια, κάτι το οποίο άλλωστε συνάδει και με το μοντέλο υψηλής ποιότητας και επίδοσης που έχει υιοθετήσει η SHELL στην αγορά.
95. Ο εγγύτερος ανταγωνιστής της SHELL, με παρόμοια έμφαση στην υψηλή ποιότητα είναι η BP. Όπως αναφέρουν τα μέρη, η AVINOIL και η SHELL έχουν σημαντικά διαφορετική εικόνα σήματος, κάτι το οποίο απεικονίζεται στις προτιμήσεις των πελατών, όπως επιβεβαιώνεται και από τις έρευνες πελατών. Η SHELL επικεντρώνεται στην εξειδίκευση των καυσίμων και η στρατηγική της συνίσταται στην τοποθέτησή της στην υψηλότερη θέση όσον αφορά στην ποιότητα. Τούτο σημαίνει μεγάλου μεγέθους γενικά πρατήρια, προσφορά υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και προσφορά πρόσθετων υπηρεσιών και προϊόντων.
96. Σε ανάλογη διαπίστωση έχει καταλήξει η Επιτροπή Ανταγωνισμού και πρόσφατα, όπου υπογραμμίζει ότι στην Ελληνική αγορά δύο μόνον εταιρίες (BP και SHELL) διαθέτουν ένα brand name με διεθνές κύρος, που ερμηνεύεται από τον μέσο καταναλωτή ως εγγύηση ποιότητας και απόδοσης, γι' αυτό και η πελατεία τους είναι διατεθειμένη να πληρώσει ακριβότερα τα προσφερόμενα απ' αυτές καύσιμα, σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες εταιρίες.⁶⁰ Τονίζεται, μεταξύ άλλων, και η διαφορά των δύο εταιριών (BP και SHELL) σε σχέση με τις υπόλοιπες εταιρίες χονδρικής. Όπως σημειώνεται χαρακτηριστικά,
- «η περίπτωση τους διαφέρει από όλες τις άλλες εταιρίες, διότι σε αντίθεση με αυτές, καθοριστικός παράγοντας στην επιλογή τους δεν είναι τόσο η τιμή όσο η εμπιστοσύνη που συναρτάται με το brand name που διαθέτουν και που λειτουργεί ως bonus πιστότητας για την πελατεία τους. Κατά συνέπεια οι όροι ανταγωνισμού στην αγορά εμπορίας καυσίμων δεν είναι ίδιοι για τις δύο αυτές εταιρίες και τις υπόλοιπες εταιρίες εμπορίας, στο μέτρο που η τιμή ως μέσω προσεταιρισμού πελατείας και απόσπασης μεριδίων αγοράς, δεν έχει γι' αυτές τον ίδιο βαθμό ελαστικότητας που έχει για τις άλλες».*⁶¹
97. Οι ανωτέρω διαπιστώσεις περί διαφοροποίησης της έντασης του διασηματικού ανταγωνισμού στην αγορά χονδρικής εμπορίας λόγω ύπαρξης ισχυρών σημάτων,

⁶⁰ Βλ. Απόφαση ΕΑ 421/V/2008, VIII, σ. 24.

⁶¹ Ο.π.

επιβεβαιώνονται και από τις απαντήσεις των φορέων της αγοράς (ανταγωνιστές και πελάτες των εμπλεκόμενων εταιριών), οι οποίες γενικά συναινούν στο ότι οι δυο εμπλεκόμενες εταιρίες δεν είναι στενοί ανταγωνιστές σε επίπεδο λιανικής. Ειδικότερα, η SHELL βασίζει την πολιτική της στο ισχυρό της σήμα, σε διαφοροποιημένα προϊόντα και υπηρεσίες, έχει το μεγαλύτερο δίκτυο ιδιολειτουργούμενων πρατηρίων (περίπου 200 COCOs), σύστημα πιστότητας καταναλωτή, προβαίνει σε προωθητικές ενέργειες, κ.ο.κ. Η AVINOIL από την άλλη πλευρά, ακολουθεί διαφορετική πολιτική στοχεύοντας στην προσέλκυση πελατών που αναζητούν εφοδιασμό σε χαμηλές τιμές και έχει τοπικά αναγνωρισμένο σήμα χωρίς διεθνή εμπειρία και διαφοροποίηση προϊόντων.

98. Όσον δε αφορά στον **ενδοσηματικό ανταγωνισμό** (intra-brand competition), αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας στην Ελλάδα, δεδομένης της υψηλής αναλογίας των πρατηρίων που λειτουργούνται από πρατηριούχους και του μεγάλου αριθμού των πρατηρίων κατά κεφαλή. Ενώ στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου το μοντέλο που κυριαρχεί είναι τα COCOs, τα πρατήρια του ίδιου σήματος που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση δεν θα ανταγωνίζονταν μεταξύ τους στον ίδιο βαθμό, τα μέρη δηλώνουν ότι αυτό δεν ισχύει στην Ελλάδα, όπου δεν κυριαρχεί ο τύπος COCOs.
99. Ειδικότερα, ένας πρατηριούχος αντιμετωπίζει τον ανταγωνισμό από όλα τα πρατήρια που βρίσκονται εντός συγκεκριμένης περιοχής, συμπεριλαμβανομένων και των πρατηρίων που φέρουν το ίδιο σήμα. Τούτο ισχύει επειδή σύμφωνα με τα συστήματα διαχείρισης CODOs και DODOs, τα οποία αντιπροσωπεύουν την πλειοψηφία των πρατηρίων στην Ελλάδα, ο πρατηριούχος που λειτουργεί το πρατήριο είναι ο μόνος δικαιούχος των κερδών που προέρχονται από το πρατήριο αυτό. Για το λόγο αυτό οι πρατηριούχοι στα πρατήρια CODOs και DODOs έχουν κίνητρο να ορίζουν ανταγωνιστικές τιμές λιανικής, λαμβανομένων υπόψη των τιμών που χρεώνουν τα πρατήρια εντός των περιοχών τους, προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους. Στην πραγματικότητα, όχι μόνο έχουν το ίδιο κίνητρο να ανταγωνίζονται πρατήρια του ίδιου σήματος, αλλά και ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τις τιμές των πρατηρίων αυτών.
100. Εξάλλου, και τα πρατήρια COCOs έχουν επίσης κίνητρο να ανταγωνίζονται πρατήρια που ανήκουν στην ίδια αλυσίδα (άλλα πρατήρια CODOs και DODOs) εντός της περιοχής τους. Ακριβώς όπως οι πρατηριούχοι ενδιαφέρονται ιδιαίτερος για τις τιμές των πρατηρίων που λειτουργούν με το ίδιο σήμα, λόγω του παρόμοιου φάσματος προϊόντος και εικόνας σήματος και έχουν κίνητρο να τα ανταγωνιστούν προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, έτσι και τα πρατήρια COCOs έχουν κίνητρο να ανταγωνιστούν αυτά που λειτουργούν με το ίδιο σήμα, προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους. Την ίδια στιγμή, οι πρατηριούχοι DODOs θεωρούν ότι τα πρατήρια COCOs πλεονεκτούν απέναντί τους, λόγω κάθετης σχέσης, με αποτέλεσμα να έχουν ένα πρόσθετο λόγο να ανταγωνιστούν μαζί τους, για την κατάκτηση μεγαλύτερου μεριδίου της εκάστοτε τοπικής αγοράς.
101. Τέλος, όσον αφορά στα μερίδια αγοράς των μερών ανά νομό που υπερβαίνουν το [30-40%] ανά σχετική αγορά και ανά νομό, αυτά διαμορφώνονται σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 9: Συνδυαστικά μερίδια αγοράς των εταιριών SHELL και AVINOIL 2009 (%)

Νομοί	Βενζίνες	Πετρέλαιο κίνησης	Πετρέλαιο θέρμανσης
Ιωαννίνων	[50-60]	[50-60]	[50-60]
Κεφαλληνίας	[50-60]	[50-60]	[50-60]
Αχαΐας	[40-30]	[40-30]	[20-30]
Λευκάδας	[30-40]	[20-30]	[30-40]
Ζακύνθου	[30-40]	[40-30]	[40-30]
Ευρυτανίας	[30-40]	[40-30]	[30-40]
Κορινθίας	[30-40]	[30-40]	[40-30]
Λακωνίας	[30-40]	[30-40]	[30-40]
Καστοριάς	[30-40]	[30-40]	[30-40]
Μεσσηνίας	[30-40]	[30-40]	[20-30]

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

102. Στη σχετική αγορά **βενζινών**, η νέα οντότητα μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης απορροφά το [50-60%] και [50-60%] της αγοράς στους νομούς Ιωαννίνων και Κεφαλληνίας αντίστοιχα, ενώ σημαντικά μερίδια παρουσιάζονται και στους νομούς Αχαΐας [40-50%], Λευκάδας [30-40%], Ζακύνθου [30-40%], Ευρυτανίας [30-40%], Κορινθίας [30-40%], Λακωνίας [30-40%], Καστοριάς [30-40%], και Μεσσηνίας [30-40%]. Στη σχετική αγορά του **πετρελαίου κίνησης**, η νέα οντότητα καταλαμβάνει ιδιαίτερα υψηλά μερίδια αγοράς στους νομούς Ιωαννίνων [50-60%], Κεφαλληνίας [50-60%], Αχαΐας [40-50%], Ευρυτανίας [40-50%], Ζακύνθου [40-50%] και Κορινθίας [30-40%]. Τέλος, στη σχετική αγορά **πετρελαίου θέρμανσης**, η ολοκλήρωση της εν λόγω συγκέντρωσης, θα οδηγήσει τη νέα οντότητα στην κατοχή ιδιαίτερα υψηλών μεριδίων στους νομούς Κεφαλληνίας [50-60%], Ιωαννίνων [50-60%], Ζακύνθου [40-50%], Κορινθίας [40-50%] και Λευκάδας [30-40%].

2. ΑΓΟΡΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ

103. Στη σχετική αγορά αεροπορικού καυσίμου τύπου JA-1, ο από κοινού έλεγχος της νέας εταιρίας Shell A.E από την εξαγοράζουσα (ΜΟΗ) και την πωλήτρια (Shell Hellas A.E), δεν αναμένεται να περιορίσει σημαντικά τον ανταγωνισμό καθώς η εξαγοράζουσα δεν δραστηριοποιείται πλέον στην εν λόγω σχετική αγορά.⁶² Στον ακόλουθο πίνακα, παρουσιάζονται λεπτομέρειες σε σχέση με όλους τους αερολιμένες που βρίσκονται στην Ελλάδα. Ειδικότερα, το μερίδιο αγοράς της SHELL σε όλους τους αερολιμένες στους οποίους έχει παρουσία είναι μικρότερο του [30-40%], με εξαίρεση αυτόν των Χανίων [30-40%], της Πρέβεζας (48%), της Μυτιλήνης [30-40%],

⁶² Τονίζεται ότι η AVINOIL μέσω της συμμετοχής της (50%) στην κοινή εταιρία με την επωνυμία Ελληνική Εταιρία Αεροπορικών Καυσίμων (HAFCO) είχε δραστηριότητα στη σχετική λιανική αγορά πώλησης αεροπορικών καυσίμων μέχρι το 2009. Στις 11.11.2009 γνωστοποιήθηκε στην Επιτροπή Ανταγωνισμού σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4β του Ν. 703/1977 η πώληση των μετοχών της AVINOIL στην εταιρία Corsewall, η οποία και εγκρίθηκε από την Επιτροπή Ανταγωνισμού στις 9.12.2009 (Απόφαση ΕΑ 471/VI/2009). Με την εν λόγω πράξη, ο όμιλος της ΜΟΗ δεν έχει καμία δραστηριότητα στη σχετική αγορά πώλησης αεροπορικού καυσίμου.

και της Ζακύνθου [40-50%]. Η ΕΚΟ και η ΒΡ έχουν, επίσης, μεγάλο μερίδιο στους ανωτέρω αερολιμένες.

Πίνακας 10: Μεριδία αγοράς αεροπορικού καυσίμου ανά αεροδρόμιο 2009 (%)

Αεροδρόμιο	SHELL	BP	ΕΚΟ	ExxonMobil	HAFCO	Air Total
Αραξος	[20-30]	[60-70]	[10-20]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Αθήνα	[20-30]	[10-20]	[30-40]	[0-10]	[10-20]	[0-10]
Κεφαλληνία	[20-30]	[10-20]	[60-70]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Χανιά	[30-40]	[20-30]	[30-40]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Κέρκυρα	[30-40]	[30-40]	[20-30]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Κως	[10-20]	[10-20]	[40-50]	[10-20]	[0-10]	[0-10]
Ηράκλειο	[20-30]	[30-40]	[20-30]	[10-20]	[0-10]	[0-10]
Καλαμάτα	[0-10]	[50-60]	[40-50]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Κάρπαθος	[0-10]	[20-30]	[70-80]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Καβάλα	[20-30]	[0-10]	[60-70]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Μύκονος	[10-20]	[30-40]	[50-60]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Μυτιλήνη	[30-40]	[20-30]	[30-40]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Πρέβεζα	[40-50]	[10-20]	[30-40]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Ρόδος	[20-30]	[20-30]	[40-50]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Σάμος	[10-20]	[30-40]	[40-50]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Σαντορίνη	[20-30]	[20-30]	[50-60]	[0-10]	[0-10]	[0-10]
Θεσσαλονίκη	[20-30]	[10-20]	[30-40]	[0-10]	[10-20]	[0-10]
Ζάκυνθος	[40-50]	[10-20]	[30-40]	[0-10]	[10-20]	[0-10]

Πηγή: Έντυπο γνωστοποίησης

3. ΑΠΟΘΗΚΕΥΤΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

104. Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι αποθηκευτικοί χώροι των εταιριών εμπορίας θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι συνθέτουν μια ξεχωριστή σχετική αγορά.⁶³ Από γεωγραφική δε άποψη, η ηπειρωτική χώρα χάρη στο σχετικά σύγχρονο πλέον δίκτυο αυτοκινητοδρόμων και στο αντίστοιχα σχετικά χαμηλό κόστος οδικής μεταφοράς, θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί ως μία ενιαία σχετική γεωγραφική αγορά. Άλλωστε, την ηπειρωτική τουλάχιστον χώρα εξυπηρετούν πλήρως και οι πολλαπλάσιας χωρητικότητας αποθηκευτικοί χώροι των διυλιστηρίων.
105. Εν μέρει διαφορετική είναι η εικόνα για τη νησιωτική χώρα. Ειδικότερα, αν και εταιρίες οι οποίες δεν έχουν αποθηκευτικούς χώρους μπορούν να μεταφέρουν καύσιμα με δεξαμενόπλοια σε αυτές τις αγορές (και ήδη το πράττουν αρκετές από αυτές), η εναλλακτική αυτή πηγή προμήθειας έχει σχετικά υψηλότερο κόστος. Στη νησιωτική περιοχή της χώρας, η τροφοδοσία από τις εταιρίες εμπορίας δύναται να γίνει με τέσσερις εναλλακτικούς τρόπους:
- α) με δεξαμενόπλοιο (τροφοδοσία βυτιοφόρων από δεξαμενόπλοια),
 - β) με βυτιοφόρα που μεταφέρονται με οχηματαγωγό πλοίο (RO-RO),
 - γ) με σύμβαση throughput ή προμήθειας (συμβάσεις αλληλοεξυπηρέτησης) με εταιρία εμπορίας που έχει αποθηκευτικό χώρο στη συγκεκριμένη περιοχή, και

⁶³ Βλ. ανωτέρω παρ. 37.

δ) με συμφωνίες ανταλλαγής.⁶⁴

106. Κατά την άποψη του συνόλου σχεδόν των εταιριών εμπορίας, οι αποθηκευτικοί χώροι δεν συνιστούν ξεχωριστή αγορά, ενώ είναι δυνατό να διευκολύνουν την επιχειρηματική δραστηριότητα (εμπορία) των εταιριών στη γεωγραφική περιοχή που βρίσκονται. Αυτό συμβαίνει γιατί, υπό ορισμένες συνθήκες, δύνανται να προσδώσουν στην εταιρία ανταγωνιστικό πλεονέκτημα λόγω μειωμένου κόστους και ευελιξίας. Προσφέρουν μεν ένα εμπορικό πλεονέκτημα στην εταιρία που τους διαχειρίζεται (κυρίως σιγουριά στον απρόσκοπτο εφοδιασμό), πλην όμως δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται σαν ξεχωριστή αγορά, εφόσον ο οποιοσδήποτε ανταγωνιστής, μπορεί να παραδώσει δίπλα στις υφιστάμενες εγκαταστάσεις προϊόντα που φορτώθηκαν από αρκετά μακριά. Επομένως, υπάρχουν εναλλακτικοί τρόποι εφοδιασμού της αγοράς είτε με βυτιοφόρα οχήματα, είτε με πλοία για τη νησιωτική χώρα, είτε με συμβάσεις αλληλοεξυπηρέτησης μεταξύ των εταιριών εμπορίας.
107. Ειδικότερα, για τις περιοχές της Ελλάδας που δεν είναι κοντά στο διυλιστήριό της, η ΜΟΗ έχει συνάψει συμφωνίες αποθήκευσης (throughput) με άλλες εταιρίες εμπορίας. Επιπλέον, όλες οι από διυλιστηρίου πωλήσεις της ΜΟΗ λαμβάνουν χώρα στην «πύλη του διυλιστηρίου», ενώ οι χονδρικές πωλήσεις πραγματοποιούνται σε διάφορους αποθηκευτικούς χώρους που εκτείνονται σε όλη την Ελλάδα. Οι αποθηκευτικοί χώροι της ΜΟΗ βρίσκονται στο διυλιστήριο της Κορίνθου και σε επτά ακόμα γεωγραφικές περιοχές για τις οποίες έχουν συναφθεί συμβάσεις παρακαταθήκης / μίσθωσης. Η ΕΛ.ΠΕ, από την άλλη πλευρά, διαθέτει τρία διυλιστήρια στον Ασπρόπυργο, την Ελευσίνα και τη Θεσσαλονίκη, διαθέτοντας δυνατότητα κάλυψης πελατών (εταιρίες εμπορίας) τόσο στη Νότια όσο και στη Βόρεια Ελλάδα.
108. Σημειώνεται δε ότι η ΜΟΗ θα αποκτήσει από τη SHELL, ως μέρος της υπό κρίση συναλλαγής, τους αποθηκευτικούς χώρους που παρατίθενται στον κατωτέρω πίνακα.

Πίνακας 11: Αποθηκευτικοί χώροι που θα αποκτήσει η ΜΟΗ από τη SHELL

Τύπος καυσίμου	Τοποθεσία	Σύνολο χωρητικότητας (Μ3)	% Ιδιοκτησία	Χωρητικότητα (Μ3) επί της οποίας θα αποκτηθεί ιδιοκτησία
<i>Καύσιμα εδάφους</i>	Πέραμα	[...]	100	[...]
	Αμφιλοχία	[...]	100	[...]
	Θεσσαλονίκη	[...]	100	[...]
	Χανιά	[...]	100	[...]
	Αλεξανδρούπολη	[...]	37.5	[...]
	Ρόδος	[...]	37.5	[...]
<i>Υγραέριο</i>	Ασπρόπυργος	[...]	100	[...]
	Θεσσαλονίκη	[...]	100	[...]
<i>Χημικά/Λιπαντικά</i>	Πέραμα	[...]	100	[...]

Πηγή: Έντυπο γνωστοποίησης

109. Η ΜΟΗ θεωρεί ότι οι εταιρίες εμπορίας λειτουργούν περισσότερους από 50 τερματικούς σταθμούς καυσίμων με συνολική χωρητικότητα περίπου 1.100km³. Η

⁶⁴ Βλ. Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 98.

SHELL και η AVINOIL λειτουργούν 5 από αυτούς (ο σταθμός της Αμφιλοχίας πρόκειται να τεθεί εκτός λειτουργίας το 2013), με συνολική χωρητικότητα περίπου 130km³. Το αθροιστικό ποσοστό και των δύο μερών είναι της τάξης του [10-20%]. Το συνδυασμένο μερίδιο των BP/ΕΛ.ΠΕ είναι περίπου [40-50%] καθώς λειτουργούν 23 σταθμούς.

110. Αναφορικά με την επάρκεια ή μη των αποθηκευτικών χώρων στην ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα, τα μέρη θεωρούν ότι η Ελλάδα διαθέτει επάρκεια σε χωρητικότητα αποθηκευτικών χώρων και αυτό αποδεικνύεται από την υψηλή κινητικότητα στον κλάδο όπου (ενδεικτικά και μόνο για τα τελευταία έτη):

α) Η SHELL πώλησε 2 τερματικούς σταθμούς, έναν στον Βόλο (είναι πλέον ιδιοκτησία της ELINOIL), και έναν τερματικό σταθμό στο Ρίο (είναι ιδιοκτησία της CHRYSOIL και παραμένει ανενεργός).

β) Η BP (πριν την εξαγορά της από την ΕΛ.ΠΕ) πώλησε έναν τερματικό σταθμό στην Καβάλα.

γ) Η DIMOIL κατασκευάζει έναν τερματικό σταθμό με αρχική χωρητικότητα περίπου 20km³ ο οποίος πρόκειται να τεθεί σε λειτουργία στο άμεσο μέλλον.

δ) Η ΕΛ.ΠΕ ανακοίνωσε την πρόθεση της να μετατρέψει τμήμα του προσφάτως αποκτηθέντος από την BP τερματικού σταθμού στο Πέραμα σε πάρκο και χώρο αναψυχής.

ε) Η JET OIL δρομολόγησε την διαδικασία εκδόσεως άδειας για την κοινοπρακτική κατασκευή μίας εγκατάστασης αποθήκης στα Χανιά της Κρήτης με χωρητικότητα περίπου 40km³. Η συγκεκριμένη αποθήκη μπορεί να διατεθεί και για χρήση τρίτων.

111. Σύμφωνα με την ΜΟΗ, η εξαγορά των αποθηκευτικών χώρων της SHELL, η οποία είναι μέρος της συγκέντρωσης δεν θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό. Η ΜΟΗ δεν έχει σήμερα στην ιδιοκτησία της άλλες αποθηκευτικές εγκαταστάσεις, εκτός από αυτές στο διυλιστήριό της στους Αγίους Θεοδώρους Κορινθίας. Η ΜΟΗ έχει επί του παρόντος συνάψει συμφωνίες αποθήκευσης σε διάφορα μέρη της Ελλάδας. Καμία από τις εγκαταστάσεις της SHELL δεν είναι παρακείμενη των εγκαταστάσεων του διυλιστηρίου της ΜΟΗ, ενώ η πιο κοντινή αποθηκευτική εγκατάσταση στο διυλιστήριο της ΜΟΗ είναι στο Πέραμα Αττικής όπου υπάρχει, σε κάθε περίπτωση, μεγάλη αποθηκευτική δυναμικότητα.⁶⁵

112. Τέλος, σύμφωνα με το ακόλουθο διάγραμμα, προκύπτει ότι μετά την εξαγορά της SHELL από τη ΜΟΗ, της οποίας θυγατρική είναι η AVINOIL, το συνδυασμένο μερίδιο αγοράς της νέας εταιρίας αναφορικά με τη δυναμικότητα των αποθηκευτικών χώρων δεν παρουσιάζει σημαντική αύξηση σε καμία γεωγραφική περιοχή της Ελληνικής επικράτειας.

⁶⁵ Στο Πέραμα και τις γειτονικές περιοχές αυτού (Ασπρόπυργος και Ελευσίνα) υπάρχουν άλλοι δέκα (10) τερματικοί σταθμοί με χωρητικότητα, κατά προσέγγιση, 295.000 m³ τους οποίους λειτουργούν οκτώ εταιρίες (2 της ΕΚΟ, BP, DRACOIL, AEGEAN, CYCLON, ΕΤΕΚΑ και JET OIL).

Διάγραμμα 5: Μερίδια αγοράς εταιριών με βάση τον δεξαμενισμό τους ανά γεωγραφική περιοχή

[...]

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

V. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

113. Κατά το άρθρο 4 παρ. 2 εδάφ. β του Ν. 703/1977, συγκέντρωση πραγματοποιείται και όταν ένα ή περισσότερα πρόσωπα που ελέγχουν ήδη τουλάχιστον μία επιχείρηση ή μία ή περισσότερες επιχειρήσεις, αποκτούν άμεσα ή έμμεσα, τον έλεγχο του συνόλου ή τμημάτων μιας ή περισσοτέρων άλλων επιχειρήσεων.
114. Για την εφαρμογή του νόμου, ο έλεγχος απορρέει από δικαιώματα, συμβάσεις ή άλλα μέσα, τα οποία είτε μεμονωμένα είτε από κοινού με άλλα, λαμβανομένων υπόψη των σχετικών πραγματικών ή νομικών συνθηκών, παρέχουν τη δυνατότητα καθοριστικής επίδρασης στη σύνθεση, στις συσκέψεις ή στις αποφάσεις των οργάνων μιας επιχείρησης, και ιδίως από:
- α) δικαιώματα κυριότητας ή επικαρπίας επί του συνόλου ή μέρους των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης,
 - β) δικαιώματα ή συμβάσεις που παρέχουν δυνατότητα καθοριστικής επίδρασης στη σύνθεση, στις συσκέψεις ή στις αποφάσεις των οργάνων μιας επιχείρησης.⁶⁶
115. Επίσης, κατά το άρθρο 4 παρ. 4 του νόμου, ο έλεγχος αποκτάται από το πρόσωπο ή τα πρόσωπα ή τις επιχειρήσεις, που:
- α) είναι υποκείμενα αυτών των δικαιωμάτων ή δικαιούχοι από τις συμβάσεις αυτές ή
 - β) χωρίς να είναι υποκείμενα των δικαιωμάτων ή δικαιούχοι από τις συμβάσεις αυτές, δικαιούνται να ασκούν τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτές.
116. Η από 26.3.2010 γνωστοποιηθείσα εξαγορά από την ΜΟΗ του συνόλου του μετοχικού κεφαλαίου των εταιριών Shell Hellas και Shell Gas, η οποία θα λάβει χώρα δυνάμει της από 24.9.2010 Σύμβασης, συνεπάγεται την απόκτηση από την πρώτη αποκλειστικού ελέγχου επί των δεύτερων. Συνεπώς, η κρινόμενη εξαγορά συνιστά συγκέντρωση επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 4 παρ. 2 εδάφ. β του Ν. 703/1977, η οποία εμπίπτει στις σχετικές με τις συγκεντρώσεις ρυθμίσεις του νόμου.
117. Κατά το άρθρο 4β παρ. 1 του Ν. 703/1977, κάθε συγκέντρωση επιχειρήσεων πρέπει να γνωστοποιείται στην Επιτροπή Ανταγωνισμού μέσα σε δέκα (10) εργάσιμες ημέρες από τη σύναψη της συμφωνίας ή τη δημοσίευση της προσφοράς ή ανταλλαγής ή την απόκτηση συμμετοχής, που εξασφαλίζει τον έλεγχο της επιχείρησης, όταν ο συνολικός κύκλος εργασιών όλων των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στη συγκέντρωση κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 4στ του νόμου ανέρχεται, στην παγκόσμια αγορά τουλάχιστον σε € 150.000.000 και δύο τουλάχιστον από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις

⁶⁶ Άρθρο 4 παρ. 3 του Ν. 703/1977.

πραγματοποιούν, η καθεμία χωριστά, συνολικό κύκλο εργασιών άνω των € 15.000.000 στην Ελληνική αγορά.⁶⁷

118. Κατά το άρθρο 4β παρ. 3 του Ν. 703/1977 σε γνωστοποίηση υποχρεούνται:
- α) σε περίπτωση που η συγκέντρωση αποτελεί αντικείμενο συμφωνίας των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στη συγκέντρωση, η καθεμία από αυτές και
 - β) σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, τα πρόσωπα, οι επιχειρήσεις ή ομάδες προσώπων ή επιχειρήσεων, που αποκτούν έλεγχο στο σύνολο ή σε τμήματα μιας ή περισσότερων επιχειρήσεων.
119. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η Επιτροπή Ανταγωνισμού ζήτησε στις 18.2.2010 την παραπομπή της εν λόγω υπόθεσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στις 16.3.2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κοινοποίησε την απόφαση παραπομπής στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις και στην Επιτροπή Ανταγωνισμού.⁶⁸ Εν συνεχεία, η συγκέντρωση γνωστοποιήθηκε εμπρόθεσμα στην Επιτροπή Ανταγωνισμού στις 26.3.2010, ήτοι εντός δέκα (10) εργάσιμων ημερών από τη κοινοποίηση της σχετικής απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
120. Η υπό κρίση συγκέντρωση υπόκειται υποχρεωτικά σε προηγούμενη γνωστοποίηση, καθόσον πληροί τα κριτήρια υπαγωγής του νόμου, δεδομένου ότι το έτος 2009 ο συνολικός κύκλος εργασιών των μερών, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 4στ παρ. 2 του Ν. 703/1977, υπερβαίνει τα € 150.000.000, ο δε κύκλος εργασιών εκάστου των μερών στην εθνική αγορά σύμφωνα με το άρθρο 4στ, υπερβαίνει τα € 15.000.000. Πιο συγκεκριμένα κατά το 2009 ο εθνικός κύκλος εργασιών της ΜΟΗ ανήλθε σε € [...] και της SHELL σε € [...].⁶⁹
121. Η υπό κρίση συγκέντρωση αφορά και στα τρία στάδια της «αξιακής» αλυσίδας του κλάδου των πετρελαιοειδών (διύλιση, χονδρική εμπορία και λιανική διάθεση), ενώ η ολοκλήρωσή της επηρεάζει τις σχετικές αγορές α) της βενζίνης, β) του πετρελαίου κίνησης, γ) του πετρελαίου θέρμανσης, δ) του υγραερίου, ε) του μαζούτ, στ) της ασφάλτου / πίσσας και ζ) του αεροπορικού καυσίμου. Η εν λόγω συγκέντρωση δύναται να επηρεάσει την αγορά των πετρελαιοειδών **τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο** και ως προς αυτά τα αποτελέσματά της εξετάζεται από την Επιτροπή Ανταγωνισμού. Ειδικότερα, η υπό κρίση συγκέντρωση μπορεί να έχει
- α) **οριζόντιες επιπτώσεις μη συντονισμένης συμπεριφοράς,**
 - β) **οριζόντιες επιπτώσεις συντονισμένης συμπεριφοράς,** και
 - γ) **κάθετες επιπτώσεις.**

B. ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

122. Μια συγκέντρωση μπορεί να παρακωλύσει σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στην αγορά, καταργώντας σημαντικές ανταγωνιστικές πιέσεις σε έναν ή περισσότερους πωλητές, οι οποίοι ως εκ τούτου έχουν αυξημένη ισχύ στην αγορά. Το πλέον άμεσο αποτέλεσμα της συγκέντρωσης θα είναι ο περιορισμός του ανταγωνισμού μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Κατά κανόνα, μία συγκέντρωση με τέτοιου

⁶⁷ Βλ. και ανωτέρω παρ. 2 και 11.

⁶⁸ Βλ. ανωτέρω παρ. 3.

⁶⁹ Βλ. και ανωτέρω παρ. 2, 11 και 117.

είδους επιπτώσεις θα εμποδίσει σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό λόγω της δημιουργίας μίας και μόνης επιχείρησης, η οποία θα έχει αισθητά μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς από τον επόμενο σε μέγεθος ανταγωνιστή μετά τη συγκέντρωση.⁷⁰

123. Τα μερίδια αγοράς και τα επίπεδα συγκέντρωσης αποτελούν χρήσιμες πρώτες ενδείξεις για τη διάρθρωση της αγοράς και τη σπουδαιότητα τόσο των συμμετεχόντων μερών όσο και των ανταγωνιστών τους από πλευράς ανταγωνισμού.⁷¹ Πολύ υψηλά μερίδια αγοράς (άνω του 50%) μπορεί καθαυτά να μαρτυρούν την ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης στη σχετική αγορά.⁷² Ωστόσο, οι μικρότεροι ανταγωνιστές μπορεί να ασκούν μια αρκετά πιεστική επιρροή εάν, για παράδειγμα, έχουν την ικανότητα και τα κίνητρα να αυξήσουν τις προμήθειές τους.
124. Από την άλλη πλευρά, μία συγκέντρωση στην οποία συμμετέχει μια επιχείρηση με μερίδιο αγοράς που θα παραμείνει κάτω από το 50% μετά την πραγματοποίησή της, ενδέχεται να δημιουργεί, επίσης, προβλήματα ανταγωνισμού ενόψει άλλων παραγόντων, όπως η ισχύς και ο αριθμός των ανταγωνιστών, η ύπαρξη περιορισμών παραγωγικής ικανότητας ή ο βαθμός στον οποίο τα προϊόντα των συμμετεχουσών επιχειρήσεων αποτελούν στενά υποκατάστατα. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κρίνει ότι συγκεντρώσεις που καταλήγουν στη δημιουργία επιχειρήσεων με μερίδιο αγοράς μεταξύ 40 και 50%⁷³ και, σε ορισμένες περιπτώσεις, κάτω από 40%,⁷⁴ οδηγούν στη δημιουργία ή στην ενίσχυση δεσπόζουσας θέσης.
125. Επισημαίνεται, ότι καθένα από τα επίπεδα του δείκτη HHI, σε συνδυασμό με τις σχετικές μεταβολές του (Δ), μπορεί να χρησιμεύει σαν αρχική σχετική ένδειξη.⁷⁵ Ωστόσο, δεν δημιουργεί τεκμήριο είτε για την ύπαρξη είτε για την απουσία των εν λόγω προβλημάτων. Είναι, πάντως, ελάχιστα πιθανό να εντοπιστούν οριζόντια προβλήματα ανταγωνισμού σε αγορές, όπου ο δείκτης HHI μετά τη συγκέντρωση α)

⁷⁰ Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 25.

⁷¹ Ο.π., παρ. 27.

⁷² Ο.π., παρ. 17. Βλ. και υπόθ. T-210/01, *General Electric Company κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2005 σ. Π-5575, παρ. 570-574, όπου το Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «ΓενΔΕΕ») αποδέχτηκε τη στοιχειοθέτηση δημιουργίας δεσπόζουσας θέσης της GE στην αγορά των κινητήρων επιχειρηματικών αεροσκαφών, κυρίως διότι διέθετε μερίδιο αγοράς άνω του 50% που θεωρήθηκε τεκμήριο δεσπόζουσας θέσης πλην εξαιρετικών περιστάσεων. Βλ., επίσης, Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 15.7.2005 Case COMP/M.3732-*Procter & Gamble/Gillette*, παρ. 19-20, 22-24, όπου το μερίδιο αγοράς της νέας οντότητας κυμαινόταν μεταξύ 65-80%, της 4.12.1996 Case IV/M.774-*Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM*, παρ. 223, όπου μερίδιο αγοράς άνω του 60% θεωρήθηκε ενδεικτικό δεσπόζουσας θέσης της νέας οντότητας, και της 20.2.2007 Case COMP/M.4494-*Evraz/Highveld*, παρ. 91-93, όπου έγινε δεκτό ότι μερίδιο αγοράς περίπου 70-80% (σε συνδυασμό με το χαμηλό μερίδιο αγοράς των ανταγωνιστών αλλά και της μη δυνατότητας άμεσης ανεύρεσης επαρκών και αξιόπιστων εναλλακτικών πηγών προμήθειας) συνιστούσε τεκμήριο ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης της νέας οντότητας. Βλ. και Απόφαση ΕΑ 434/V/2009, παρ. 28.

⁷³ Βλ. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 27.7.2001 Case COMP/M.2337-*Nestlé/Ralston Purina*, παρ. 48-50.

⁷⁴ Βλ. Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 3.2.1999 Case IV/M.1221-*Rewe/Meinl*, παρ. 98-114 και της 27.7.2001 Case COMP/M.2337-*Nestlé/Ralston Purina*, παρ. 44-47.

⁷⁵ Περί του δείκτη HHI, βλ. ανωτέρω παρ. 72 επ.

- δεν ξεπερνά το 1000 ή β) κυμαίνεται μεταξύ 1000 και 2000 με μεταβολή (Δ) κάτω από το 250, ή γ) ξεπερνά το 2000 αλλά η μεταβολή (Δ) κυμαίνεται κάτω από το 150.⁷⁶
126. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η υπό κρίση συγκέντρωση παρουσιάζει οριζόντιες αλληλεπικαλύψεις στις αγορές της χονδρικής εμπορίας και της λιανικής διάθεσης, όπου δραστηριοποιούνταν έως τώρα οι δύο ξεχωριστές εταιρίες SHELL και AVINOIL, οι οποίες μετά τη συγκέντρωση θα αποτελούν πλέον μία οντότητα.
127. Στο στάδιο της **χονδρικής εμπορίας**, δηλαδή, σε ό,τι αφορά στις πωλήσεις των εταιριών εμπορίας προς πρατήρια υγρών καυσίμων που φέρουν το σήμα των μερών (λιανική διάθεση) και προς τρίτους πελάτες (εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις, μεταπωλητές πετρελαίου θέρμανσης, πρατήρια Α.Π, δημόσιες επιχειρήσεις, μεταφορικές επιχειρήσεις, κ.ο.κ), τα μερίδια αγοράς της νέας οντότητας σε αυτές τις σχετικές αγορές (ανά προϊόν), όπως φαίνεται στον Πίνακα 12, δεν θα υπερβαίνουν το [30-40%]. Με δεδομένο μάλιστα ότι τα μερίδια αγοράς τουλάχιστον κάποιων εκ των μικρότερων εταιριών του κλάδου βαίνουν αυξανόμενα τα τελευταία χρόνια ανάλογα με τη σχετική αγορά,⁷⁷ θα πρέπει να θεωρηθεί ότι μετά τη συγκέντρωση η νέα οντότητα δεν θα αποκτήσει δεσπόζουσα θέση στις σχετικές αγορές.
128. Πιο συγκεκριμένα, όπως φαίνεται στον Πίνακα 12, η υπό εξέταση συγκέντρωση εκτιμάται ότι δεν θα έχει σημαντικές βραχυχρόνιες /στατικές επιδράσεις στις σχετικές αγορές **βενζίνης, πετρελαίου κίνησης και πετρελαίου θέρμανσης**, δεδομένου ότι τόσο ο δείκτης ΗΗΙ όσο και η μεταβολή αυτού (ΔΗΗΙ) είναι σε χαμηλά επίπεδα με αποτέλεσμα η επίδραση τους στις υπό κρίση σχετικές αγορές να είναι μηδαμινή. Αντίθετα, οι σχετικές αγορές στις οποίες η μεταβολή του δείκτη ΗΗΙ κυμαίνεται σε ανώτερα από τα «επιτρεπτά» επίπεδα είναι οι αγορές του **μαζούτ** (ΔΗΗΙ = 292 > 150), του **υγραερίου** (ΔΗΗΙ = 284 > 150) και της **ασφάλτου** (ΔΗΗΙ = 210 > 150). Στις εν λόγω αγορές, το αθροιστικό μερίδιο αγοράς που θα προκύψει από την υπό κρίση συγκέντρωση κυμαίνεται από 22% έως 30%. Αξίζει να τονιστεί ότι οι ανωτέρω σχετικές αγορές είναι περισσότερο συγκεντρωμένες σε σχέση με τις υπόλοιπες δεδομένου ότι ο δείκτης ΗΗΙ_{post} κυμαίνεται σε επίπεδα υψηλότερα των 2000 μονάδων.
129. Ειδικότερα, ως προς τη σχετική αγορά του **μαζούτ**, μετά την ολοκλήρωση της συναλλαγής το συνδυασμένο μερίδιο αγοράς των μερών θα διαμορφωθεί σε σχετικά χαμηλά επίπεδα της τάξης του [20-30%]. Ο όμιλος ΕΛ.ΠΕ (BP και ΕΚΟ) θα παραμένει ο ισχυρότερος παίκτης της αγοράς με μερίδιο της τάξης του [30-40%] περίπου. Συνεπώς, η Επιτροπή Ανταγωνισμού θεωρεί ότι η υπό κρίση συγκέντρωση δεν θα επιφέρει σημαντικές συνέπειες στον ανταγωνισμό στην εν λόγω αγορά.
130. Στη σχετική αγορά του **υγραερίου**, παρ' ότι το συνδυασμένο μερίδιο αγοράς διαμορφώνεται σε [30-40%], η αύξηση που επιτυγχάνει η SHELL είναι μόνο 6

⁷⁶ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 19-20. Βλ. όμως και Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 19.1.2006 Case COMP/M.4314-*Johnson & Johnson/Pfizer*, παρ. 73, όπου η αύξηση μετά τη συγκέντρωση του δείκτη ΗΗΙ από 2.904 σε 4.482 μονάδες με μεταβολή (Δ) 1.578 αποτέλεσε παράγοντα που λήφθηκε υπόψη για τη θεμελίωση δεσπόζουσας θέσης της νέας οντότητας (σε συνδυασμό βέβαια με το μερίδιο αγοράς άνω του 50% στη σχετική αγορά).

⁷⁷ Βλ. π.χ. ανωτέρω παρ. 74.

ποσοστιαίες μονάδες λόγω του μεριδίου αγοράς της AVINOIL. Επιπλέον, η παρουσία τουλάχιστον δύο ακόμα σημαντικών παικτών (Petrogaz και ΕΚΟ), η ύπαρξη σημαντικού περιθωρίου ανταγωνισμού, καθώς και η φθίνουσα πορεία που χαρακτηρίζει την εν λόγω σχετική αγορά, κυρίως λόγω της διείσδυσης του φυσικού αερίου στην κατανάλωση, αποτελούν ενδείξεις ότι η συγκέντρωση δεν πρόκειται να προκαλέσει σημαντικά προβλήματα στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό.

131. Τέλος, ως προς τη σχετική αγορά της **ασφάλτου**, τονίζεται ότι με την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης, δεν θα υπάρξουν σημαντικά εμπόδια ως προς τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό διότι
- α) τα εμπόδια εισόδου είναι χαμηλά,⁷⁸
 - β) υπάρχουν λίγοι περιορισμοί όσον αφορά στο ρυθμιστικό πλαίσιο,
 - γ) οι συμβάσεις είναι βραχυχρόνιες και κατά συνέπεια η αλλαγή προμηθευτή είναι εύκολη, και
 - δ) στην εν λόγω σχετική αγορά δραστηριοποιούνται και άλλοι προμηθευτές, οι οποίοι εισήλθαν στην αγορά κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων ετών (BP, Aliagas, Vorras και ELINOIL).

Πίνακας 12: Δείκτης ΗΗΙ στο στάδιο της χονδρικής εμπορίας πετρελαιοειδών ανά επιμέρους σχετική αγορά (2009)

Σχετική αγορά	Αθροιστικό μερίδιο αγοράς (%)	ΗΗΙ _{pre}	ΗΗΙ _{post}	ΔΗΗΙ	“Επιτρεπτές” τιμές ΔΗΗΙ
Βενζίνης	[20-30]	1559	1786	227	< 250
Πετρέλαιο κίνησης	[20-30]	1785	1997	212	< 250
Πετρέλαιο θέρμανσης	[20-30]	1356	1570	215	< 250
Μαζούτ	[20-30]	2232	2524	292	< 150
Υγραέριο*	[30-40]	2022	2307	284	< 150
Άσφαλτος/πίσσα	[20-30]	1811	2021	210	< 150

(*) Τα στοιχεία αφορούν στο έτος 2008

ΗΗΙ_{pre} = Δείκτης ΗΗΙ πριν τη συγκέντρωση, **ΗΗΙ_{post}** = Δείκτης ΗΗΙ μετά τη συγκέντρωση, **ΔΗΗΙ** = Μεταβολή δείκτη ΗΗΙ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

132. Σε επίπεδο **λιανικής διάθεσης**, όπου γεωγραφικά οι σχετικές αγορές ορίζονται σε τοπικό επίπεδο (νομού),⁷⁹ η νέα οντότητα αποκτά μερίδιο αγοράς άνω του [50-60%] στις αγορές λιανικής διάθεσης βενζινών, πετρελαίου κίνησης και πετρελαίου θέρμανσης στους νομούς Ιωαννίνων και Κεφαλληνίας.⁸⁰ Ταυτόχρονα, τα μερίδια

⁷⁸ Από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι τα εμπόδια εισόδου για την προμήθεια ασφάλτου είναι χαμηλά καθώς απαιτείται μόνον άδεια εμπορίας ασφάλτου. Σημειώνεται δε ότι η SHELL δεν διαθέτει κανένα πάγιο όσον αφορά στην άσφαλτο εκτός από την άδεια και μια δεξαμενή αποθήκευσης στο Πέραμα, η οποία απαιτείται για την έκδοση της άδειας. Δηλαδή, προμηθεύεται από τις δύο εταιρίες διύλισης άσφαλτο και τη μεταφέρει στους πελάτες της με μισθωμένα φορτηγά οχήματα.

⁷⁹ Βλ. ανωτέρω παρ. 48-49.

⁸⁰ Βλ. αναλυτικά Πίνακες 13, 14 και 15.

αγοράς όλων των ανταγωνιστών κυμαίνονται στις περιοχές αυτές περίπου ή και κάτω από [20-30%] με εξαίρεση την αγορά του πετρελαίου θέρμανσης στο νομό Ιωαννίνων, όπου η νέα οντότητα που προέκυψε εκ της προηγούμενης συγκέντρωσης (ΕΛ.ΠΕ - ΒΡ) θα έχει μερίδιο περίπου [30-40%].

133. Όσον αφορά στον δείκτη ΗΗΙ σε επίπεδο νομού για κάθε προϊόν που εμπορεύονται για το 2009 τα πρατήρια (βενζίνες, πετρέλαιο κίνησης και πετρέλαιο θέρμανσης), διαπιστώνεται ότι, για την αγορά της **βενζίνης**, 23 νομοί εμφανίζουν τιμές του δείκτη HHI_{post} από 1000 έως 2000 μονάδες, ενώ οι υπόλοιποι 29 νομοί εμφανίζουν τιμές του δείκτη HHI_{post} μεγαλύτερες από 2000. Από το σύνολο των νομών της Ελληνικής επικράτειας, στην εν λόγω σχετική αγορά, υψηλή συγκέντρωση φαίνεται να υπάρχει στους νομούς Κεφαλληνίας, Αχαΐας, Ζακύνθου, Ιωαννίνων, Κορινθίας, Μεσσηνίας, Λακωνίας, Αρκαδίας, Ευβοίας, Λευκάδας, Κέρκυρας, Πρέβεζας, Ευρυτανίας, Αργολίδας, Ηλίας, Φθιώτιδας, Θεσπρωτίας, Αττικής, Αιτωλοακαρνανίας, Ρεθύμνου, Κυκλάδων και Καστοριάς (Πίνακας 13).

Πίνακας 13: Νομοί με υψηλή συγκέντρωση στη σχετική αγορά βενζινών

Νομοί	Αθροιστικό μερίδιο αγοράς (%)	HHI_{pre}	HHI_{post}	ΔHHI	“Επιτρεπτές” τιμές ΔHHI
Κεφαλληνίας	[50-60]	2.121	3070	949	<150
Αχαΐας	[40-50]	1.756	2522	766	<150
Ζακύνθου	[30-40]	1.785	2503	718	<150
Ιωαννίνων	[50-60]	3.510	4074	564	<150
Κορινθίας	[30-40]	1.869	2419	550	<150
Μεσσηνίας	[30-40]	1.619	2167	549	<150
Λακωνίας	[30-40]	1.763	2303	541	<150
Αρκαδίας	[20-30]	1.815	2221	406	<150
Εύβοιας	[20-30]	1.583	1988	405	<250
Λευκάδας	[30-40]	3.127	3533	405	<150
Κέρκυρας	[20-30]	2.635	3029	394	<150
Πρέβεζας	[20-30]	1.452	1844	392	<250
Ευρυτανίας	[30-40]	3.128	3509	382	<150
Αργολίδας	[20-30]	1.637	1991	354	<250
Ηλίας	[20-30]	1.341	1618	277	<250
Φθιώτιδας	[20-30]	1.830	2080	249	<150
Θεσπρωτίας	[20-30]	1.837	2086	249	<150
Αττικής	[20-30]	1.993	2238	245	<150
Αιτ/νίας	[20-30]	1.340	1557	217	<250
Ρεθύμνου	[20-30]	4.782	4994	212	<150
Καστοριάς	[30-40]	2.128	2336	208	<150
Κυκλάδων	[10-20]	2.463	2616	153	<150

HHI_{pre} = Δείκτης ΗΗΙ πριν τη συγκέντρωση, HHI_{post} = Δείκτης ΗΗΙ μετά τη συγκέντρωση, ΔHHI = Μεταβολή δείκτη ΗΗΙ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

134. Στην αγορά **πετρελαίου κίνησης**, η εικόνα είναι ανάλογη με εκείνη των βενζινών, καθώς σε 18 νομούς ο δείκτης HHI_{post} παίρνει τιμές από 1000 έως 2000 μονάδες, εκ

των οποίων σε 14 η μεταβολή του εν λόγω δείκτη (ΔΗΗΙ) είναι μικρότερη από 250 μονάδες. Στους υπόλοιπους 34 νομούς, ο δείκτης παίρνει τιμές μεγαλύτερες των 2000 μονάδων. Από το σύνολο των νομών της Ελληνικής επικράτειας, στην εν λόγω σχετική αγορά, παρατηρείται υψηλή συγκέντρωση στους νομούς που εμφανίζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 14: Νομοί με υψηλή συγκέντρωση στη σχετική αγορά πετρελαίου κίνησης

Νομοί	Αθροιστικό μερίδιο αγοράς (%)	ΗΗΙ _{pre}	ΗΗΙ _{post}	ΔΗΗΙ	“Επιτρεπτές” τιμές ΔΗΗΙ
Ρεθύμνου	[20-30]	4.190	4522	332	<150
Ιωαννίνων	[50-60]	2.956	4110	1154	<150
Κέρκυρας	[20-30]	3.392	3663	271	<150
Κεφαλληνίας	[50-60]	2.350	3470	1120	<150
Ευρυτανίας	[40-50]	2.907	3224	317	<150
Λευκάδας	[20-30]	2.811	3124	313	<150
Αρκαδίας	[30-40]	2.586	3054	468	<150
Κορινθίας	[30-40]	2.049	2596	548	<150
Αχαΐας	[40-50]	1.817	2581	765	<150
Αργολίδας	[40-50]	2.012	2537	525	<150
Λακωνίας	[30-40]	1.852	2508	655	<150
Ζακύνθου	[40-50]	1.684	2489	806	<150
Φθιώτιδας	[20-30]	2.097	2344	247	<150
Γρεβενών	[30-40]	1.879	2250	371	<150
Ευβοίας	[30-40]	1.609	2243	635	<150
Αττικής	[20-30]	2.062	2228	166	<150
Μεσσηνίας	[30-40]	1.699	2186	486	<150
Ξάνθης	[30-40]	1.671	2129	458	<150
Καστοριάς	[30-40]	1.738	2106	367	<150
Θεσπρωτίας	[30-40]	1.581	2102	521	<150
Πρέβεζας	[30-40]	1.570	2030	461	<150
Βοιωτίας	[20-30]	1.516	1767	252	<250
Μαγνησίας	[20-30]	1.348	1648	300	<250

ΗΗΙ_{pre} = Δείκτης ΗΗΙ πριν τη συγκέντρωση, **ΗΗΙ_{post}** = Δείκτης ΗΗΙ μετά τη συγκέντρωση, **ΔΗΗΙ** = Μεταβολή δείκτη ΗΗΙ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

135. Όσον αφορά στο **πετρέλαιο θέρμανσης**, σε 24 νομούς ο δείκτης παίρνει τιμές από 1000 έως 2000 μονάδες, ενώ στους υπόλοιπους 28 νομούς ο δείκτης παίρνει τιμές μεγαλύτερες των 2000 μονάδων. Από το σύνολο των νομών, στην εν λόγω αγορά, παρατηρείται υψηλή συγκέντρωση στους νομούς που εμφανίζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 15: Νομοί υψηλή συγκέντρωση στη σχετική αγορά πετρελαίου θέρμανσης

Νομοί	Αθροιστικό μερίδιο αγοράς (%)	HHI _{pre}	HHI _{post}	ΔHHI	“Επιτρεπτές” τιμές ΔHHI
Ρεθύμνου	[20-30]	4.909	5107	198	<150
Κέρκυρας	[30-40]	3.697	4088	392	<150
Ευρυτανίας	[30-40]	3.728	3997	269	<150
Ιωαννίνων	[50-60]	2.909	3930	1020	<150
Λευκάδας	[30-40]	3.253	3733	480	<150
Κεφαλληνίας	[50-60]	2.458	3649	1192	<150
Κορινθίας	[40-50]	2.442	3289	847	<150
Αρκαδίας	[30-40]	2.216	2818	602	<150
Πρέβεζας	[40-50]	1.879	2724	845	<150
Ζακύνθου	[40-50]	1.715	2706	991	<150
Γρεβενών	[30-40]	2.107	2672	565	<150
Θεσπρωτίας	[30-40]	2.281	2568	287	<150
Κυκλάδων	[10-20]	2.222	2401	179	<150
Καστοριάς	[30-40]	2.045	2369	324	<150
Μεσσηνίας	[20-30]	1.876	2282	406	<150
Ροδόπης	[20-30]	1.938	2244	306	<150
Λακωνίας	[30-40]	1.776	2212	436	<150
Ευβοίας	[20-30]	1.669	2031	362	<150
Τρικάλων	[20-30]	1.583	1877	294	<250
Άρτας	[30-40]	1.419	1762	343	<250
Μαγνησίας	[20-30]	1.469	1733	265	<250
Αχαΐας	[20-30]	1.421	1726	306	<250

HHI_{pre} = Δείκτης HHI πριν τη συγκέντρωση, **HHI_{post}** = Δείκτης HHI μετά τη συγκέντρωση, **ΔHHI** = Μεταβολή δείκτη HHI

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

Γ. ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

136. Συγκεντρώσεις σε αγορές με υψηλό βαθμό συγκέντρωσης μπορεί να εμποδίσουν τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό με τη δημιουργία ή την ενίσχυση **συλλογικής δεσπόζουσας θέσης**,⁸¹ καθώς αυξάνουν τη πιθανότητα συντονισμού της συμπεριφοράς τους και άρα αύξησης των τιμών, δίχως να προσφεύγουν σε συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική με την έννοια των άρθρων 1 του Ν. 703/1977 και 101 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «ΣΛΕΕ»). Έτσι, μία συγκέντρωση που δημιουργεί ή ενισχύει δεσπόζουσα θέση κατεχόμενη από τους μετέχοντες στη συγκέντρωση μαζί με μία τρίτη επιχείρηση μπορεί να αποδειχθεί ασύμβατη προς το καθεστώς του ανόθευτου ανταγωνισμού.
137. Αν η νομοθεσία περί συγκεντρώσεων αφορούσε μόνο πράξεις συγκέντρωσης που δημιουργούν ή ενισχύουν δεσπόζουσα θέση κατεχόμενη από τους μετέχοντες στη συγκέντρωση, θα αποκλειόταν εν μέρει η επίτευξη των στόχων της νομοθεσίας αυτής.

⁸¹ Συνεκδ. υποθ. C-68/94 και C-30/95, *Γαλλική Δημοκρατία και Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) και Entreprise minière et chimique (EMC) κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1998 σ. I-1375, παρ. 165-170· υποθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 151-157· Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 22.7.1992 Case IV/M.190-Nestlé/Perrier, παρ. 113-116.

Θα έχανε, δηλαδή, η νομοθεσία αυτή σημαντικό τμήμα της αποτελεσματικότητάς της.⁸²

138. Το γεγονός ότι η νομοθεσία περί συγκεντρώσεων δεν προβλέπει ρητά διαδικασία που να διασφαλίζει τα δικαιώματα άμυνας των τρίτων επιχειρήσεων που υποτίθεται ότι μπορεί να κατέχουν συλλογική δεσπόζουσα θέση μαζί με τις μετέχουσες στη συγκέντρωση επιχειρήσεις δεν αποτελεί αποφασιστική ένδειξη ότι η νομοθεσία αυτή δεν εφαρμόζεται στις συλλογικές δεσπόζουσες θέσεις. Άλλωστε πρέπει να υπομνηστεί ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας, στο πλαίσιο οποιασδήποτε διαδικασίας που δύναται να καταστεί βλαπτική για συγκεκριμένο πρόσωπο, συνιστά θεμελιώδη αρχή του Ενωσιακού και εθνικού δικαίου που πρέπει να διασφαλίζεται ακόμη και ελλείψει σχετικής ρύθμισης.⁸³
139. Στην υπό κρίση συγκέντρωση, η εξαγορά της SHELL από τη MOH, η οποία ελέγχει αποκλειστικά την AVINOIL, οδηγεί στη μείωση του αριθμού των αποτελεσματικών ανταγωνιστών στο στάδιο της χονδρικής εμπορίας. Ειδικότερα, η SHELL, η οποία διαθέτει σημαντική ισχύ στις περισσότερες επηρεαζόμενες σχετικές αγορές, παύει να ασκεί ανταγωνιστική πίεση. Ως εκ τούτου, η μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων με την αποχώρηση ενός σημαντικού ανταγωνιστή στο στάδιο της χονδρικής εμπορίας αυξάνει την πιθανότητα συντονισμού των υπολοίπων επιχειρήσεων της αγοράς.
140. Ο συντονισμός δύναται γενικά να λάβει ποικίλες μορφές. Σε ορισμένες αγορές, η πλέον πιθανή μορφή συντονισμού μπορεί να είναι η διατήρηση των τιμών σε επίπεδα ανώτερα από αυτά που αντιστοιχούν σε συνθήκες ανταγωνισμού. Σε άλλες αγορές, στόχος του συντονισμού μπορεί να είναι ο περιορισμός της παραγωγής. Ακόμη, ο συντονισμός μπορεί να συνίσταται σε κατανομή αγοράς, π.χ. βάσει γεωγραφικών περιοχών ή άλλων χαρακτηριστικών των πελατών.⁸⁴
141. Τα κύρια και βασικά χαρακτηριστικά μίας αγοράς, στην οποία μπορεί να παρατηρηθεί συλλογική δεσπόζουσα θέση, είναι ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης, η ομοιογένεια προϊόντος, η διαφάνεια και η σταθερότητα αγοράς.⁸⁵ Αυτοί και ορισμένοι άλλοι παράγοντες που είναι κρίσιμοι παρουσιάζονται στη συνέχεια.⁸⁶

⁸² Βλ. και Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 29.9.1999 Case IV/M.1383-*Exxon/Mobil*, παρ. 227-229, και της 18.10.1995 Case IV/M.580-*ABB/Daimler-Benz*, παρ. 63-64.

⁸³ Συνεκδ. υποθ. C-68/94 και C-30/95, *Γαλλική Δημοκρατία και Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) και Entreprise minière et chimique (EMC) κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1998 σ. I-1375, παρ. 171-175· υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 149-151.

⁸⁴ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 40.

⁸⁵ Ο.π., παρ. 39. Βλ. γενικά και Ιωάννη Κόκκορη, Ανάλυση συγκεντρώσεων που οδηγούν σε συλλογική δεσπόζουσα θέση: Ποια είναι η πρακτική μετά την *Airtours* και την *Impala*; ΔΕΕ 2007.891, σ. 892 επ.

⁸⁶ Βλ., για συνοπτική αναφορά των εν λόγω παραγόντων, Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-*BP/E.ON*, παρ. 42. Σημειώνεται πάντως ότι οι εν λόγω παράγοντες ούτε είναι απαραίτητο να συντρέχουν όλοι μαζί ούτε είναι εξαντλητικοί. Παρέχουν απλώς κάποιες χρήσιμες ενδείξεις. Βλ. και Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 21.11.2001 Case COMP/M.2498-*UPM-Kymmene/Haindl* και Case COMP/M. 2499-*Norske Skog/Parenco/Walsum*, παρ. 77, όπου έγινε δεκτό ότι δεν είναι απαραίτητο σε συγκεντρώσεις, στις οποίες ερευνάται αν θα δημιουργηθεί ή θα ενισχυθεί μία συλλογική δεσπόζουσα θέση ως αποτέλεσμα της συγκεντρώσεως, να

142. Τονίζεται, πάντως, ότι το βάρος απόδειξης στοιχειοθέτησης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης είναι υψηλό και η Επιτροπή Ανταγωνισμού πρέπει να προσκομίζει επαρκή και ισχυρά αποδεικτικά μέσα, προκειμένου να απαγορεύσει μία συγκέντρωση.⁸⁷

1. ΒΑΘΜΟΣ ΣΥΜΜΕΤΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΚΟΣΤΟΥΣ

143. Κατά την ανάλυση των δυνατοτήτων των μελών ενός ολιγοπωλίου να υιοθετήσουν μία συμπεριφορά ανεξάρτητη σε μεγάλο βαθμό έναντι των ανταγωνιστών τους, των πελατών και τελικά των καταναλωτών, η κατοχή υψηλών μεριδίων αγοράς δεν έχει κατ' ανάγκη την ίδια σημασία όπως στην ανάλυση μιας ατομικής δεσπόζουσας θέσης. Ωστόσο, η κατοχή υψηλού μεριδίου αγοράς, ιδίως στη περίπτωση δυοπωλίου, μπορεί, εκτός αποδείξεως του εναντίου, να συνιστά σημαντική ένδειξη υπάρξεως συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.⁸⁸ Αντίθετα, μερίδια αγοράς που ανέρχονται έως το 60% της σχετικής αγοράς δεν αποτελούν από μόνα τους αποφασιστική ένδειξη για την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.⁸⁹
144. Σημειώνεται, επιπλέον, ότι η σχέση μεταξύ των μεριδίων αγοράς που κατέχουν οι μετέχουσες στο δυοπώλιο επιχειρήσεις και αυτών που κατέχουν οι ανταγωνιστές τους συνιστά ένδειξη υπάρξεως δεσπόζουσας θέσεως, αποτελώντας μέτρο για την ανταγωνιστική ικανότητα των ανταγωνιστών ή των επιχειρήσεων του δυοπωλίου.⁹⁰ Μικρά μερίδια αγοράς των ανταγωνιστών δεν μπορούν να προκαλούν ανταγωνιστική πίεση στο δυοπώλιο.⁹¹
145. Ταυτόχρονα, κατά τη συγκεκριμένη ανάλυση, θα πρέπει να συνεκτιμάται ότι ο συντονισμός είναι πιο εύκολος σε περίπτωση **συμμετρικών** μεριδίων αγοράς,⁹² όταν οι

στοιχειοθετηθούν πλήρως όλοι οι παράγοντες που συνήθως διαπιστώνονται βάσει της νομολογίας σε τέτοιες υποθέσεις.

⁸⁷ Υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 63· υπόθ. C-12/03 P, *Tetra Laval BV κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2005 σ. I-987, παρ. 43· υπόθ. C-413/06 P, *Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala) και Επιτροπής*, Συλλ. 2008 σ. I-4951, παρ. 47, 50-51.

⁸⁸ Υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 205-206· Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 13.7.1999 Case IV/M.1517-*Rhodia/Donau Chemie/Albright & Wilson*, παρ. 61.

⁸⁹ Συνεκδ. υποθ. C-68/94 και C-30/95, *Γαλλική Δημοκρατία και Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) και Entreprise minière et chimique (EMC) κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1998 σ. I-1375, παρ. 226. Στην υπόθεση αυτή έγινε δεκτό ότι τα μερίδια αγοράς 37% και 23% αντίστοιχα των δύο εμπλεκόμενων επιχειρήσεων δεν αρκούσαν για τη στοιχειοθέτηση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης στη σχετική αγορά. Αντίθετα, μερίδια άνω του 60% θεωρούνται ενδεικτικά συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.

⁹⁰ Υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 202 επ.

⁹¹ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-*BP/E.ON*, παρ. 52.

⁹² Ο.π. παρ. 45, 72. Συνολικό μερίδιο περίπου 50-60% θεωρήθηκε ενδεικτικό συλλογικής δεσπόζουσας θέσης με δεδομένο ότι τα μερίδια ήταν αρκετά υψηλά και συμμετρικά για τις συμμετέχουσες στη συγκέντρωση οντότητες. Ταυτόχρονα λήφθηκαν υπόψη η υψηλή παραγωγική δυναμικότητα στα σχετικά προϊόντα των δύο επιχειρήσεων έναντι της αντίστοιχης των ανταγωνιστών (παρ. 47), αλλά και ο μικρός αριθμός των ανταγωνιστών με πολύ χαμηλά μερίδια αγοράς (παρ. 48, 50 και 52). Βλ., επίσης, υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 207-208, 222· Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 22.7.1992 Case IV/M.190-*Nestlé/Perrier*, παρ. 123, της 15.3.2004 Case COMP/M.3314-*Air Liquide/Messer Targets*, παρ. 92, 123, της 13.6.2000

σχετικές επιχειρήσεις έχουν παρόμοια δομή κόστους, παρόμοιο παραγωγικό δυναμικό και παρόμοια ποικιλία ή σειρά προϊόντων.⁹³ Έτσι, όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός συμμετρίας των επιχειρήσεων στη σχετική αγορά προϊόντος μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης, τόσο πιθανότερο θεωρείται και το ενδεχόμενο συντονισμού των ενεργειών τους στο μέλλον. Αντίθετα, η ασυμμετρία των μεριδίων αγοράς συμβάλλει στην μη στοιχειοθέτηση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.⁹⁴

146. Επίσης, θα πρέπει να συνυπολογίζεται ως στοιχείο ευνοϊκό για την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης η **σταθερότητα των μεριδίων αγοράς**. Ο συντονισμός καθίσταται πιο ευχερής σε αγορές που δεν αναπτύσσονται, εμφανίζουν ωριμότητα, σταθερότητα και χαμηλό δείκτη καινοτομίας, με αποτέλεσμα για την όποια έστω μικρή αύξηση της ζήτησης να μην υπάρχει κίνητρο εισόδου νέων ανταγωνιστών στην αγορά ή να μην υιοθετείται κάποια επιθετική στρατηγική οικειοποίησης της νέας ζήτησης από τις υπάρχουσες επιχειρήσεις.⁹⁵ Αντίθετα, η ελαστικότητα ζήτησης σε σχέση με τη τιμή, η ασταθής ζήτηση, μία αγορά που αναπτύσσεται εντόνως ή μία αγορά με έντονα πτωτική πορεία υποδηλώνουν ότι οι τρέχουσες συνθήκες αγοράς δεν καθιστούν πιθανό τον συντονισμό.⁹⁶ Σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των μεριδίων αγοράς κατά τη

Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ. 64-65, και της 9.4.2002 Case COMP/M.2690-Solvay/Montedison-Ausimont, παρ. 46.

⁹³ Ευκολότερο είναι π.χ. να υπάρξει συντονισμός σε μία αγορά με λίγες επιχειρήσεις σχετικά με την τιμή που θα ισχύει για ένα και ομοιογενές απ' ό,τι για πολλά και ανόμοια προϊόντα. Βλ. υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 159, 276· Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-BP/E.ON, παρ. 42, 69-70. Η ομοιογένεια του προϊόντος είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της αγοράς που τείνουν στην πιθανότητα συντονισμού και ευθυγράμμισης της συμπεριφοράς ενός δυοπωλίου. Στη δεύτερη υπόθεση, το προϊόν θεωρήθηκε ομοιογενές, καθώς υπέκειτο σε δεσμευτικές προδιαγραφές, ώστε δεν υπήρχαν διαφορές ως προς τη ποιότητα μεταξύ των διαφόρων προμηθευτών (ό.π., παρ. 69· Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 13.6.2000 Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ. 71). Βλ., όμως, Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 30.10.2001 Case COMP/M.2420-Mitsui/CVRD/Caemi, παρ. 229, 242, όπου η διάθεση διαφοροποιημένων προϊόντων από το δυοπώλιο συνιστούσε παράγοντα αποτροπής δημιουργίας συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, της 15.3.2004 Case COMP/M.3314-Air Liquide/Messer Targets, παρ. 93-94, της 5.7.1999 Case IV/M.1539-CVC/Danone/Gerresheimer, παρ. 33, όπου κρίθηκε ότι η διαφοροποίηση των προϊόντων λόγω σχήματος, χρώματος και βάρους ήταν σημαντική για τους καταναλωτές που θεωρούσαν τα προϊόντα για τους λόγους αυτούς διαφοροποιημένα, οδηγώντας, κατά συνέπεια, στη μη δημιουργία συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, και της 18.10.1995 Case IV/M.580-ABB/Daimler-Benz, παρ. 91, 110.

⁹⁴ Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 22.10.1998 Case IV/M.1202-Renault/Iveco, παρ. 55, της 23.10.1998 Case IV/M.1298-Kodak/Imation, παρ. 59, και της 22.11.1999 Case IV/M.1681-Akzo Nobel/Hoechst Roussel Vet, παρ. 68.

⁹⁵ Υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 235-237 και 244· υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 121-125. Στην τελευταία υπόθεση, η υψηλή ζήτηση που παρατηρήθηκε τη τελευταία δεκαετία στη σχετική αγορά αποτελούσε παράγοντα μη διευκόλυνσης της δημιουργίας συλλογικής δεσπόζουσας θέσης (ό.π., παρ. 133). Βλ. και Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 31.1.1994 Case IV/M.315-Mannesmann/Vallourec/Ilva, παρ. 55, 78, 94, της 18.10.1995 Case IV/M.580-ABB/Daimler-Benz, παρ. 91, της 25.11.1998 Case IV/M.1225-Enso/Stora, παρ. 67, της 22.7.1992 Case IV/M.190-Nestlé/Perrier, παρ. 126, και της 13.6.2000 Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ. 81-82.

⁹⁶ Η ελαστικότητα της ζήτησης έχει γίνει δεκτό ότι συνιστά παράγοντα αποτροπής της δημιουργίας συλλογικής δεσπόζουσας θέσης. Βλ. υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 139-140. Αντίθετα, η σταθερή ζήτηση αποτελεί αποφασιστικό στοιχείο στο χαρακτηρισμό μίας συλλογικής δεσπόζουσας θέσης. Βλ. Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 30.10.2001 Case

διάρκεια ενός χρονικού διαστήματος αποτελούν, επομένως, ένδειξη ότι η αγορά είναι ανταγωνιστική.⁹⁷

147. Τέλος, **διαφορές στη δομή του κόστους** μπορεί να μην επιτρέψουν την εύρεση εστιακών σημείων (focal points) για τιμές και να επιτείνουν τις δυσκολίες συντονισμού. Αν τα λειτουργικά κόστη των επιχειρήσεων του δυοπωλίου συγκλίνουν ή/και η διάρθρωση κόστους στη συγκεκριμένη αγορά είναι ανελαστική και χαρακτηρίζεται από πολύ υψηλό σταθερό κόστος, πρέπει να ληφθεί υπόψη το συνολικό κόστος λειτουργίας μίας επιχείρησης και τυχόν ομοιότητα να συνεκτιμηθεί ως παράγων δημιουργίας συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.⁹⁸
148. Στο Διάγραμμα 6 παρουσιάζονται τα μερίδια αγοράς των συμμετεχουσών επιχειρήσεων στις επηρεαζόμενες σχετικές αγορές στο στάδιο της χονδρικής εμπορίας, τόσο πριν, όσο και μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης. Από το συγκεκριμένο διάγραμμα φαίνεται ότι η υπό κρίση συγκέντρωση δεν επιφέρει σημαντικές αλλαγές στη δομή των υπό ανάλυση σχετικών επηρεαζόμενων αγορών, εκτός από το γεγονός ότι η AVINOIL ισχυροποιεί τη θέση της έναντι των ανταγωνιστών της, αυξάνοντας παράλληλα τη δύναμή της στην αγορά των πετρελαιοειδών εν γένει.
149. Αναλυτικότερα, στην αγορά της βενζίνης, πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης, η SHELL και η AVINOIL κατείχαν τη δεύτερη και τέταρτη θέση αντίστοιχα, ενώ, μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης, οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις στο σύνολο τους κατέχουν τη δεύτερη θέση με μερίδιο αγοράς ίσο με [20-30%]. Την πρώτη θέση κατέχει ο όμιλος της ΕΛ.ΠΕ, ο οποίος πλέον ελέγχει τόσο την ΕΚΟ, όσο και την Ελληνικά Καύσιμα Α.Ε (πρώην BP).
150. Ανάλογη εικόνα εμφανίζει και η σχετική αγορά του πετρελαίου κίνησης. Ειδικότερα, πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης, η SHELL και η AVINOIL κατείχαν τη δεύτερη και τρίτη θέση αντίστοιχα, ενώ, μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης, οι εν λόγω εταιρίες στο σύνολο τους κατέχουν τη δεύτερη θέση με μερίδιο αγοράς ίσο

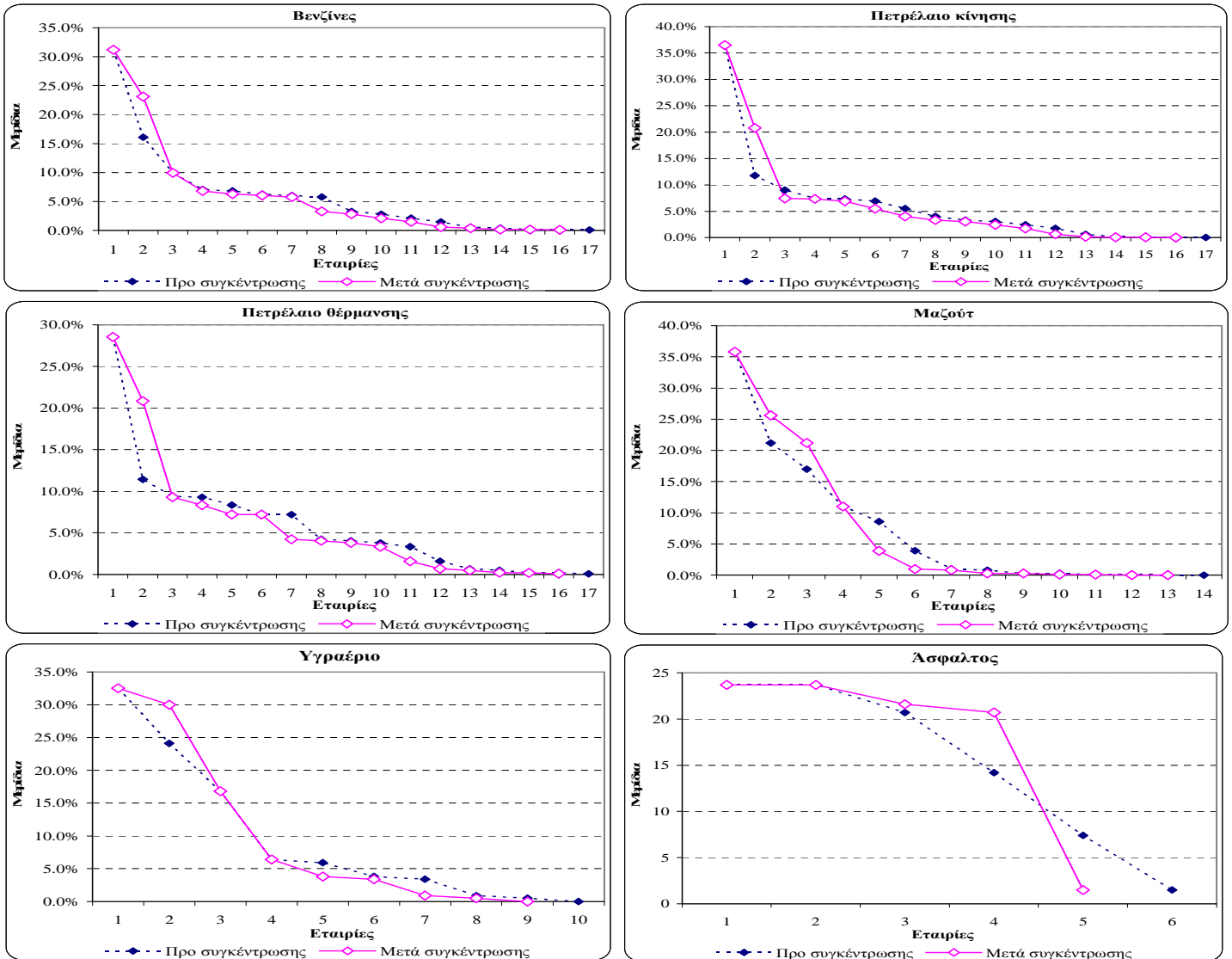
COMP/M.2420-Mitsui/CVRD/Caemi, παρ. 240, της 22.7.1992 Case IV/M.190-Nestlé/Perrier, παρ. 60, 124, όπου έγινε δεκτό ότι δεν υπήρχε ελαστικότητα ζήτησης σε σχέση με τη τιμή αφού διατηρήθηκαν τα μερίδια αγοράς λόγω ύπαρξης πιστής πελατείας, τούτο δε αποτελούσε παράγοντα ενίσχυσης της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, και της 13.6.2000 Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ. 83-84. Βλ. και συνεκδ. υποθ. C-68/94 και C-30/95, Γαλλική Δημοκρατία και Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) και Entreprise minière et chimique (EMC) κατά Επιτροπής, Συλλ. 1998 σ. I-1375, παρ. 238, όπου θεωρήθηκε ότι η έντονα πτωτική πορεία της ζήτησης, περίπου 30% τα τελευταία πέντε χρόνια, καθιστούσε την αγορά ανταγωνιστική.

⁹⁷ Βλ. υποθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 111, 117-119. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 22.7.1992 Case IV/M.190-Nestlé/Perrier, παρ. 46, όπου παρά τις μικρές διακυμάνσεις των μεριδίων αγοράς (κατά περίπου 2,5%), θεωρήθηκε ότι τα μερίδια διατηρήθηκαν σταθερά κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

⁹⁸ Βλ. υποθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 218-222, όπου έγινε δεκτό ότι υπήρχε πιθανότητα δημιουργίας συλλογικής δεσπόζουσας θέσης όχι μόνο λόγω των υψηλών και συμμετρικών μεριδίων αγοράς των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, αλλά και λόγω της ομοιότητας της διάρθρωσης κόστους, η οποία προέκυπτε από την ανελαστικότητά του και το πολύ υψηλό σταθερό κόστος της συγκεκριμένης αγοράς της πλατινίας (ό.π., παρ. 219-220). Βλ., επίσης, Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-BP/E.ON, παρ. 73.

- με [20-30%]. Την πρώτη θέση κατέχει σταθερά ο όμιλος της ΕΛ.ΠΕ, με μερίδιο αγοράς της τάξης του [30-40%].
151. Στην αγορά του πετρελαίου θέρμανσης, πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης, η ΜΟΗ (μέσω της θυγατρικής της AVINOIL) κατέχει την τρίτη θέση, ενώ η SHELL την δεύτερη, με αποτέλεσμα το συνδυασμένο τους μερίδιο, το οποίο υπολείπεται αυτού της ΕΛ.ΠΕ [20-30%], μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης να διαμορφωθεί σε [20-30%] (αύξηση κατά [...] ποσοστιαίες μονάδες).
152. Η κατάσταση δεν διαφοροποιείται σημαντικά στην αγορά του μαζούτ, όπου η AVINOIL, μετά την απορρόφηση της SHELL, θα παραμείνει στην τρίτη θέση που ήδη κατείχε, με αποτέλεσμα το μερίδιο της να κυμανθεί σε [20-30%] (αύξηση κατά [...] ποσοστιαίες μονάδες περίπου). Αξίζει να σημειωθεί ότι και στη σχετική αγορά του μαζούτ την πρώτη θέση κατέχει ο όμιλος της ΕΛ.ΠΕ με μερίδιο αγοράς ίσο με [30-40%].
153. Στην δε σχετική αγορά του υγραερίου, πριν την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης, η SHELL και η AVINOIL κατείχαν τη δεύτερη και πέμπτη θέση αντίστοιχα, ενώ, μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης, οι εν λόγω εταιρίες στο σύνολο τους κατέχουν τη δεύτερη θέση με μερίδιο αγοράς ίσο με [30-40%]. Σημειώνεται ότι, μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης, ο όμιλος της ΜΟΗ ισχυροποιεί τη θέση του στην εν λόγω σχετική αγορά κατά 24 ποσοστιαίες μονάδες περίπου. Την πρώτη θέση κατέχει σταθερά η Petrogaz, με μερίδιο αγοράς οριακά υψηλότερο και ίσο με [30-40%].
154. Τέλος, η επηρεαζόμενη αγορά της ασφάλτου δεν εγείρει σοβαρές αμφιβολίες ως προς τον περιορισμό του ανταγωνισμού, καθώς η SHELL και η AVINOIL κατέχουν την τέταρτη θέση, με συνδυασμένο μερίδιο αγοράς της τάξης του [20-30%].

Διάγραμμα 6: Μεριδία αγοράς των συμμετεχουσών επιχειρήσεων ανά επηρεαζόμενη αγορά πριν και μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης (2009)*

(*) Για τη σχετική αγορά υγραερίου λήφθηκε υπόψη το έτος 2008

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

155. Συμπερασματικά, και με βάση την ανωτέρω ανάλυση, προκύπτει ότι στο στάδιο της χονδρικής εμπορίας, η υπό κρίση συγκέντρωση οδηγεί στη δημιουργία μιας περισσότερο συμμετρικής, από άποψη μεριδίων, αγοράς, με κύριο χαρακτηριστικό την ισχυροποίηση του ομίλου της ΜΟΗ σε όλες σχεδόν τις επηρεαζόμενες αγορές (σε πέντε από τις έξι).

156. Όσον αφορά στη δομή του κόστους των σχετικών εταιριών, όπως φαίνεται στον Πίνακα 16, το μεγαλύτερο τμήμα καταλαμβάνει το κόστος πωληθέντων. Το μερίδιο της συγκεκριμένης κατηγορίας στο συνολικό κόστος διαμορφώνεται από 83,7% έως 93,6%. Οι εταιρίες εμπορίας αγοράζουν περίπου στην ίδια τιμή από τα διυλιστήρια, με μικρές διακυμάνσεις, οι οποίες σε σημαντικό βαθμό οφείλονται στις εκπτώσεις όγκου από τους προμηθευτές τους (ΕΛ.ΠΕ και ΜΟΗ). Τα σταθερά κόστη κυμαίνονται από

[0-10%] του συνολικού κόστους. Τα μεταβλητά κόστη κυμαίνονται από από [0-10%] του συνολικού κόστους και αποτελούνται κυρίως από καύσιμα, μεταφορικά και αμοιβές τρίτων. Με βάση τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι αν και η διάρθρωση του κόστους είναι αρκετά κοινή, η δομή του διαφέρει μεταξύ των τεσσάρων εταιριών χονδρικής εμπορίας. Ως εκ τούτου, μπορεί να θεωρηθεί ότι και οι τέσσερις εταιρίες (δηλαδή οι δύο καθετοποιημένοι επιχειρηματικοί όμιλοι) έχουν παρόμοια δομή κόστους, αλλά διαφέρουν ως προς το ύψος αυτού.

Πίνακας 16: Δομή κόστους εταιριών εμπορίας

Εταιρία	Έτος	Σταθερό κόστος	Μεταβλητό κόστος	Κόστος πωληθέντων	Σύνολο
AVIN	2008	[0-10%]	[0-10%]	[90-100%]	100,0%
SHELL	2008	[0-10%]	[0-10%]	[80-100%]	100,0%
EKO	2008	[0-10%]	[0-10%]	[80-100%]	100,0%
BP	2008	-	-	-	-
AVIN	2009	[0-10%]	[0-10%]	[90-100%]	100,0%
SHELL	2009	[0-10%]	[0-10%]	[80-100%]	100,0%
EKO	2009	[0-10%]	[0-10%]	[80-100%]	100,0%
BP	2009	[10-20%]	[0-10%]	[80-100%]	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

157. Με τα ανωτέρω συμπεράσματα, συμφωνούν, κατά βάση, και οι περισσότερες εταιρίες εμπορίας που είναι ανταγωνίστριες των SHELL και AVINOIL. Οι εταιρίες αυτές θεωρούν ότι κύριο χαρακτηριστικό της αγοράς χονδρικής πώλησης πετρελαιοειδών είναι η ασυμμετρία των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά, τόσο από πλευράς μεριδίου αγοράς όσο και αντικειμένου, αφού ορισμένες από τις εταιρίες εμπορίας δραστηριοποιούνται στην εμπορία βενζίνης, πετρελαίου κίνησης και θέρμανσης, άλλες αποκλειστικά στην εμπορία ναυτιλιακών καυσίμων, ενώ λίγες εμπορεύονται αεροπορικά καύσιμα. Επίσης, κατ' αυτές, δεν φαίνεται να υφίσταται συμμετρία μεταξύ των εταιριών του κλάδου, δεδομένου ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους ως προς το μέγεθος, τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και τις στρατηγικές marketing.

2. ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΤΙΜΩΝ

158. Η εναρμονισμένη συμπεριφορά είναι ευκολότερη όταν οι επιχειρήσεις μπορούν να παρατηρήσουν τις τιμές και τις πωλήσεις των άλλων επιχειρήσεων. Αντίθετα, η συμπεριφορά αυτή είναι πιο δύσκολη αν οι τιμές δεν είναι εύκολα παρατηρήσιμες ή το επίπεδο τους δεν συνάγεται εύκολα από τα δεδομένα της αγοράς. Η απουσία διαφάνειας σε τιμές και πωλήσεις δεν αποκλείει εναρμονισμένη πρακτική, την κάνει όμως πιο δύσκολα διατηρήσιμη και πιο περιορισμένη σε έκταση.
159. Ειδικότερα, η διαφάνεια θα πρέπει να είναι επαρκής, ώστε να επιτρέπει στο κάθε μέλος του ολιγοπωλίου να γνωρίζει την εξέλιξη της συμπεριφοράς στην αγορά καθενός εκ

των άλλων μελών του.⁹⁹ Βεβαίως, η απαιτούμενη διαφάνεια δεν συνεπάγεται ότι κάθε μέλος μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να γνωρίζει με την παραμικρή λεπτομέρεια τους ακριβείς όρους κάθε πωλήσεως που πραγματοποιούν τα άλλα μέλη του ολιγοπωλίου, αλλά πρέπει, αφενός, να καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό των όρων του σιωπηρού συντονισμού και, αφετέρου, να δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο ότι μια παρεκκλίνουσα συμπεριφορά θα αποκαλυφθεί από τα άλλα μέλη του ολιγοπωλίου.¹⁰⁰

160. Ειδικότερα, υφίσταται διαφάνεια στη σχετική αγορά όταν δημοσιεύεται η τιμή αναφοράς, επί της οποίας υπολογίζονται οι ατομικές εκπτώσεις της κάθε σύμβασης, έστω και αν δεν υπάρχει άμεση πρόσβαση στους ακριβείς όρους των ατομικών συμβάσεων. Το πρόβλημα έγκειται στο ότι οι δύο νέες επιχειρήσεις δεν θα ανταγωνίζονται για να αποσπάσουν η μία πελάτες από την άλλη, λόγω των μακροπρόθεσμων συμβάσεων που έχουν, αλλά θα προβούν σε σιωπηρό καταμερισμό αγοράς, προς τούτο δε δεν χρειάζονται λεπτομερή στοιχεία για κάθε σύμβαση. Ο τυχόν, επομένως, συνδυασμός δημοσίευσης τιμών αναφοράς που περιλαμβάνονται στις ατομικές συμβάσεις με τη γενική πληροφόρηση επιτρέπουν αφενός να καταγράφεται μία διαφάνεια ως προς τις τάσεις των τιμών και αφετέρου να εξακριβώνεται αν υπήρξε αλλαγή προμηθευτή και σε ποιον ανατέθηκε η σύμβαση του κάθε πελάτη.¹⁰¹
161. Όσο μεγαλύτερη είναι η διαφάνεια στη σχετική αγορά τόσο μεγαλύτερη η πιθανότητα ανακάλυψης τυχόν παρεκκλίσεων από τους όρους συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων. Καθοριστικό στοιχείο είναι να διαπιστωθεί τι μπορούν να συναγάγουν οι επιχειρήσεις από τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες σχετικά με τις ενέργειες άλλων επιχειρήσεων. Πρακτικές, που διευκολύνουν την παρακολούθηση παρεκκλίσεων είναι π.χ. η οικειοθελής δημοσίευση πληροφοριών ή η ανταλλαγή τους μέσω εμπορικών ενώσεων.¹⁰²

⁹⁹ Υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 62· υπόθ. C-413/06 P, *Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala) και Επιτροπής*, Συλλ. 2008 σ. I-4951, παρ. 123· Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 5.7.1999 Case IV/M.1539-CVC/Danone/Gerresheimer, παρ. 32.

¹⁰⁰ Υπόθ. T-464/04, *Independent Music Publishers and Labels Association (Impala, international association) κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2006 σ. II-2289, παρ. 440.

¹⁰¹ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-BP/E.ON, παρ. 103-105.

¹⁰² Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 50-51· υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 228-229. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το ΓενΔΕΕ δέχθηκε ότι στην αγορά υπήρχε διαφάνεια ως προς το μηχανισμό διαμόρφωσης των τιμών (αλλά και των πωλήσεων, της παραγωγής, των αποθεμάτων και των νέων επενδύσεων), λόγω της δημοσίευσης στα χρηματιστήρια μετάλλων της τιμολόγησης της πλατίνας, της δημοσίευσης στατιστικών στοιχείων παραγωγής και πωλήσεων, του περιορισμένου και γνωστού στους ανταγωνιστές αριθμού πελατών στη σχετική αγορά και του ότι τα προγράμματα επενδύσεων για τις ικανότητες παραγωγής ήταν γνωστά στους ενδιαφερόμενους κύκλους. Βλ και υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 159 επ., όπου, εντούτοις, δεν αποδείχθηκε ύπαρξη διαφάνειας στη σχετική αγορά.

162. Στο πλαίσιο αυτό, μέτρα αντιποίνων¹⁰³ και αποτροπής, ώστε να μην έχει συμφέρον να παρεκκλίνει κάποιο μέλος του ολιγοπωλίου από τη κοινή συμπεριφορά μπορεί να είναι η δυνατότητα αύξησης των προσφορών σε περίοδο πωλήσεων ή η απειλή επιστροφής σε κατάσταση πλεονασματικής προσφοράς ή η δυνατότητα επιλεκτικών πωλήσεων σε βάρος της συγκεκριμένης επιχείρησης, ώστε αυτή να υποχρεούται να προσφέρει μεγαλύτερο ποσοστό εκπτώσεων.¹⁰⁴ Τα μέτρα όμως αυτά δεν θεωρούνται αποτελεσματικά και εφικτά σε συνθήκες αδιαφάνειας της αγοράς.¹⁰⁵
163. Ως επαρκές αντίποινο πρέπει να συνυπολογίζεται το γεγονός ότι, παρά τον ενδεχόμενο μακροπρόθεσμο χαρακτήρα των συμβάσεων προμήθειας, μπορεί να υφίστανται αρκετές δυνατότητες για άμεση αντίδραση λόγω του ότι μπορεί να υπάρχει μεγάλος αριθμός τρεχουσών συμβάσεων στην αγορά, των οποίων οι όροι αλληλεπικαλύπτονται και λήγουν σε κοντινές ημερομηνίες. Τούτο συμβαίνει αν υπάρχουν μονίμως συμβάσεις που λήγουν ή που πρέπει να τύχουν αναδιαπραγμάτευσης, μέσω των οποίων ένας εκ των ηγετών της αγοράς θα μπορούσε να επιτεθεί στον άλλο σαν αντίδραση για την παρέκκλιση από τον συντονισμό.
164. Προς ενίσχυση των ανωτέρω, έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη διαφάνειας στη σχετική αγορά όταν υπάρχει διαφάνεια ως προς το κόστος παραγωγής, αλλά και όταν είναι εύκολο για τους προμηθευτές να γνωρίζουν την ταυτότητα των πελατών των ανταγωνιστών τους, καθώς και τη διάρκεια ισχύος των συμβάσεων τους (π.χ. μέσω της απλής επίσκεψης στον πιθανό πελάτη ενός πωλητή του προμηθευτή).¹⁰⁶ Επίσης, οι παραγωγοί, λόγω της κάθετης ολοκλήρωσης τους, μπορούν να εκτιμήσουν με ακρίβεια τη θέση των προμηθευτών στη συναφή αγορά προμήθειας, με αποτέλεσμα το κόστος παραγωγής που επηρεάζει το μεταβλητό κόστος και ασκεί σημαντική επίδραση στις τιμές πώλησης (χονδρικής ή λιανικής) να είναι γνωστό στο σύνολο των παραγόντων του κλάδου και οπωσδήποτε στις καθετοποιημένες επιχειρήσεις.¹⁰⁷ Επιπρόσθετα, διαφάνεια στη σχετική αγορά μπορεί να προσδώσει αφενός η δυνατότητα εύκολου ελέγχου των λιανικών τιμών¹⁰⁸ και αφετέρου η ομοιογένεια του προϊόντος.¹⁰⁹
165. Εν προκειμένω, στο στάδιο της **δύλισης** πετρελαιοειδών, υπάρχει σχετική διαφάνεια τιμών δεδομένου ότι η ΕΛ.ΠΕ, η οποία κατέχει δεσπόζουσα θέση με μερίδιο αγοράς της τάξης του 75% κατά μέσο όρο, δημοσιεύει καθημερινά στην ιστοσελίδα της τις

¹⁰³ Τα αντίποινα μπορεί να λάβουν διάφορες μορφές όπως η ματαίωση κοινών επιχειρήσεων ή άλλων μορφών συνεργασίας. Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 55.

¹⁰⁴ Υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 196· Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-BP/E.ON, παρ. 108.

¹⁰⁵ Υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 198-199.

¹⁰⁶ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 15.3.2004 Case COMP/M.3314-Air Liquide/Messer Targets, παρ. 94-96.

¹⁰⁷ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 13.6.2000 Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ.72.

¹⁰⁸ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 22.7.1992 Case IV/M.190-Nestlé/Perrier, παρ. 121.

¹⁰⁹ Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 15.3.2004 Case COMP/M.3314-Air Liquide/Messer Targets, παρ. 93, και της 13.6.2003 Case COMP/M.3197-Candover/Cinven/BertelsmannSpringer, παρ. 46, όπου έγινε δεκτό ότι η ύπαρξη διαφοροποιημένων προϊόντων δεν συμβάλλει στη διαφάνεια της σχετικής αγοράς. Αντίθετα, η ύπαρξη ομοιογένειας των προϊόντων συμβάλλει στη διαφάνεια και διευκολύνει το συντονισμό μεταξύ του δυοπωλίου.

τιμές πώλησης πετρελαιοειδών σε κατόχους άδειας λιανικής εμπορίας. Οι τιμές αυτές οι οποίες περιλαμβάνουν την αξία του προϊόντος, τις ειδικές υπηρεσίες (φορτωτικά), τον ΦΠΑ των ειδικών υπηρεσιών (φορτωτικών) και την εισφορά του ταμείου επικουρικής ασφάλισης βενζινοπωλών, αφορούν δε σε τέσσερα προϊόντα (απλή αμόλυβδη βενζίνη, βενζίνη L.R.P, βενζίνη αμόλυβδη 100 RON, πετρέλαιο κίνησης και πετρέλαιο θέρμανσης).¹¹⁰ Σημειώνεται ότι η ΜΟΗ δεν παρέχει ανάλογη ηλεκτρονική πληροφόρηση στους πελάτες της. Εκτός όμως από την ιστοσελίδα της εταιρίας, οι τιμές πώλησης υγρών καυσίμων και ασφάλτου της ΕΛ.ΠΕ, με επιβαρύνσεις και ΦΠΑ, είναι αναρτημένες και στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου του Υπουργείου Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας.¹¹¹

166. Στο στάδιο **χονδρικής εμπορίας**, κάθε εταιρία εμπορίας εφαρμόζει μια αρχική τιμή (τιμή χονδρικής) ανά νομό (τιμή τιμοκαταλόγου), η οποία περιλαμβάνει διάφορα στοιχεία κόστους (κόστος μεταφοράς, κόστος διάθεσης, λοιπές επιβαρύνσεις, κ.τ.λ.) και το μικτό περιθώριο κέρδους, και στη συνέχεια χορηγεί εκπτώσεις (τιμολογίου ή απολογιστικές), οι οποίες είναι εξατομικευμένες για κάθε πελάτη (εταιρία, πρατήριο υγρών καυσίμων) και αποτελούν προϊόν διαπραγμάτευσης μεταξύ των δύο μερών.¹¹²
167. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μόνες δημοσιευμένες πληροφορίες είναι ο μέσος αριθμητικός όρος πανελλαδικά και ανά νομό για τα υγρά καύσιμα που αναρτάται κάθε Δευτέρα στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής βάσει των στοιχείων που συλλέγει απευθείας το Υπουργείο από τις εταιρίες εμπορίας και τους πρατηριούχους.¹¹³ Τα εν λόγω ποσοτικά στοιχεία, προέρχονται κατά κύριο λόγο από πρωτογενή έρευνα δηλαδή από δειγματοληψία πρατηρίων υγρών καυσίμων ανά νομό ή περιοχή και είναι απόρρητα στο σύνολό τους.
168. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με σχετική Υπουργική Απόφαση,¹¹⁴ οι εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών που κατέχουν άδειες τύπου Α' και Γ' υποβάλλουν στο Υπουργείο Ανάπτυξης¹¹⁵ και κοινοποιούν στην Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), εντός της επόμενης ημέρας από το χρόνο τιμολόγησης, τις πραγματικές ανώτατες και κατώτατες τιμές στις οποίες διαθέτουν τα πετρελαιοειδή προϊόντα προς τους πρατηριούχους ανά νομό. Επίσης, κοινοποιούν στο τέλος κάθε ημερολογιακού τριμήνου τον πραγματικό μέσο σταθμικό όρο τιμών (με βάση τον όγκο πωλήσεων), συμπεριλαμβανομένου του κόστους μεταφοράς καθώς και τυχόν εκπτώσεων.
169. Εντούτοις, στη διαμόρφωση των τιμών χονδρικής επιδρά κατά μεγάλο ποσοστό το κόστος κτήσης και κάποιοι άλλοι παράγοντες που είναι διαφανείς. Συγκεκριμένα η τιμή αναφοράς διυλιστηρίου δημοσιεύεται καθημερινά από την ΕΛ.ΠΕ,¹¹⁶ ενώ οι

¹¹⁰ Ενδεικτικά, βλ. δελτίο τιμών της 27.4.2010 <http://www.hellenic-petroleum.gr/online/item.aspx>.

¹¹¹ Ενδεικτικά, βλ. δελτίο τιμών της 23.4.2010 <http://www.gge.gr/36/sub.asp?3982>.

¹¹² Περί της αδιαφάνειας των τιμών στο στάδιο χονδρικής εμπορίας υγρών καυσίμων, βλ. Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 184.

¹¹³ Βλ. Απάντηση του Σ.Ε.Ε.Π.Ε. σε σχετικό ερωτηματολόγιο της ΓΔΑ (υπ' αριθμ. πρωτ. 2457/23.4.2010).

¹¹⁴ Υπ' αριθμ. Δ1/11144 Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ Β' 995/5.7.2004).

¹¹⁵ Τώρα πλέον στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

¹¹⁶ Βλ. ανωτέρω παρ. 165. Τονίζεται ότι τη τιμή αυτή αναφοράς ακολουθείται και από την ΜΟΗ (βλ. Έντυπο Γνωστοποίησης, σ. 168-171).

φόροι, τέλη και λοιπές χρεώσεις είναι επίσης γνωστές στους παράγοντες της αγοράς. Μόνο το μικτό περιθώριο κέρδους της κάθε εταιρίας διαφέρει, το οποίο όμως αντιπροσωπεύει μόλις περίπου το [10-20%] της τελικής τιμής χονδρικής.¹¹⁷ Επίσης, εκ του αριθμητικού μέσου όρου που αναρτάται κάθε Δευτέρα πανελλαδικά για τις βενζίνες,¹¹⁸ είναι δυνατό για τις εταιρίες εμπορίας να συναγάγουν γενικές τάσεις επί των τιμών, αν δηλαδή ασκείται κάποια πίεση για μείωση των τιμών.

170. Επιπρόσθετα, ως προς τη πελατεία και τις πιθανότητες καταμερισμού της αγοράς, πρέπει να θεωρηθεί ότι υπάρχει σχετική διαφάνεια, καθώς είναι εύκολο για όλες τις εταιρίες εμπορίας να γνωρίζουν τη ταυτότητα των πελατών (πρατηρίων καυσίμων) των ανταγωνιστών, καθώς και την διάρκεια ισχύος των συμβάσεων τους δια της απλής επισκέψεως σε ένα πιθανό πελάτη του εκάστοτε προμηθευτή.
171. Παρά δε το μακροπρόθεσμο χαρακτήρα των συμβάσεων (συνήθως πενταετίας), υφίσταται πιθανότητα αντίδρασης και λήψεως αντιποίνων λόγω του ότι υπάρχει αριθμός τρεχουσών συμβάσεων που αλληλεπικαλύπτονται χρονικά και λήγουν σε κοντινές ημερομηνίες. Επομένως, υπάρχουν συμβάσεις που λήγουν ή πρέπει να τύχουν αναδιαπραγμάτευσης, μέσω των οποίων, ιδίως οι εταιρίες που απαρτίζουν το δυοπώλιο, θα μπορούσαν να επιτεθούν η μία στην άλλη, ως αντίδραση για τυχόν παρέκκλιση από τη συμφωνημένη συμπεριφορά.
172. Τέλος, στο στάδιο **λιανικής πώλησης**, οι τελικές τιμές υγρών καυσίμων (τιμές αντλίας) βάσει σχετικής νομοθεσίας είναι αναρτημένες στα πρατήρια υγρών καυσίμων, γεγονός που επιτείνει την διαφάνεια. Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε, κάθε Δευτέρα δημοσιεύονται μέσοι όροι λιανικών τιμών και μάλιστα κατά νομό, γεγονός που εξασφαλίζει την ύπαρξη διαφάνειας ιδίως σε νομούς όπου διαπιστώνεται υψηλή συγκέντρωση αγοράς. Τέλος, όπως αναφέρθηκε και για το στάδιο χονδρικής εμπορίας, οι κύριοι παράγοντες που διαμορφώνουν την τελική τιμή καταναλωτή¹¹⁹ είναι διαφανείς (τιμή αναφοράς ΕΛ.ΠΕ,¹²⁰ φόροι, λοιπές εισφορές κ.τ.λ.). Οι δε επιπτώσεις της διαφάνειας ως προς τη πελατεία που παρατηρούνται στο στάδιο χονδρικής εμπορίας αντανakλούν και στο στάδιο της λιανικής πώλησης.
173. Με τα ανωτέρω συμπεράσματα συμφωνούν και οι περισσότερες εταιρίες εμπορίας, οι οποίες τονίζουν ότι, δεδομένου ότι η διαπραγμάτευση των συμβάσεων προμήθειας μεταξύ αυτών και των πρατηριούχων γίνεται σε διμερές επίπεδο και λόγω του έντονου ανταγωνισμού, υπάρχει απόλυτη διαφάνεια στην ατομική εμπορική πολιτική τους προς τον εκάστοτε πελάτη (πρατηριούχο, βιομηχανίες, μεταφορικές εταιρίες, κ.ο.κ), χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι υπάρχει διαφάνεια στην εμπορική και τιμολογιακή τους πολιτική (μεταξύ τους).

¹¹⁷ Βλ. Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 49.

¹¹⁸ Βλ. ανωτέρω παρ. 168.

¹¹⁹ Βλ. Απόφαση ΈΑ 465/VI/2009, παρ. 49-53.

¹²⁰ Βλ. Έντυπο Γνωστοποίησης, σ. 170-171, όπου αναφέρεται ότι η τιμή αναφοράς της ΕΛ.ΠΕ χρησιμοποιείται για τη διαμόρφωση της τελικής τιμής λιανικής πώλησης από όλα τα πρατήρια.

3. ΕΜΠΟΔΙΑ ΚΑΙ ΦΡΑΓΜΟΙ ΕΙΣΟΔΟΥ – ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΑΛΛΑΓΗΣ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗ

174. Προκειμένου να κριθεί επιτυχής ο συντονισμός μεταξύ επιχειρήσεων, θα πρέπει, σε περίπτωση θέσεως όρων συντονισμού εκ μέρους των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, οι ανταγωνιστές τους να μην έχουν κίνητρο ή να μην είναι σε θέση να αντιδράσουν από άποψη παραγωγικής ικανότητας.¹²¹ Όσο μεγαλύτερη είναι η πίεση που μπορεί να ασκηθεί στο δυοπώλιο από τους μικρότερους ανταγωνιστές τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα διαπίστωσης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.¹²²
175. Ειδικότερα, έχει γίνει δεκτό ότι για την ένταση του εσωτερικού ανταγωνισμού έχει σημασία και η ένταση του ανταγωνισμού εκτός δυοπωλίου, δεδομένου ότι οι διαρθρωτικές τάσεις για ουσιαστικό εσωτερικό ανταγωνισμό είναι δυνατόν να ενισχυθούν σε τέτοιο βαθμό μέσω του εξωτερικού ανταγωνισμού, ώστε η μη ανταγωνιστική συντονισμένη συμπεριφορά των μερών του δυοπωλίου να καταστεί είτε οικονομικά αδύνατη είτε απίθανη.¹²³ Εάν, επομένως υφίσταται εξωτερικός ανταγωνισμός, τα κίνητρα των μελών του δυοπωλίου για παράλληλη συμπεριφορά αντίθετη προς τον ανταγωνισμό μειώνονται. Κίνητρο για περικοπές τιμών μπορεί να προκύψει μόνο από την ύπαρξη σημαντικού ανταγωνισμού που θα ασκούσε σχετική πίεση.

¹²¹ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 56· υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 218. Στην υπόθεση αυτή, οι μικρές ανταγωνίστριες επιχειρήσεις δήλωσαν ότι σε περίπτωση μείωσης της προσφοράς σε επίπεδο κάτω του ανταγωνισμού από τις τρεις μεγάλες επιχειρήσεις, θα μπορούσαν αυτές να αυξήσουν τη δυναμικότητα τους και να καλύψουν τη ζήτηση και μάλιστα σε όλους τους προορισμούς με παρεμφερείς τιμές (ό.π., παρ. 219-222). Επίσης, έγινε δεκτό ότι οι μικρότερες αυτές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στη διανομή των προϊόντων, καθώς υπήρχαν περιθώρια διανομής ανεξάρτητα από τους παραδοσιακούς διάυλους διανομής (ό.π., παρ. 257). Βλ., επίσης, Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-BP/E.ON, παρ. 116-118, όπου έγινε δεκτό ότι οι εισαγωγές δεν συνιστούσαν ένα επαρκές ανταγωνιστικό αντιστάθμισμα για τις δύο επιχειρήσεις, διότι αντιπροσώπευαν χαμηλό ποσοστό σε σχέση με τη συνολική κατανάλωση (περίπου 15%) και αφετέρου, κατά δηλώσεις των ίδιων των ενδιαφερομένων, είχαν αρκετά μειονεκτήματα (π.χ. κόστος μεταφοράς και ανεπαρκής δυνατότητα αποθεματοποίησης).

¹²² Βλ. συνεκδ. υπόθ. C-68/94 και C-30/95, *Γαλλική Δημοκρατία και Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) και Entreprise minière et chimique (EMC) κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1998 σ. I-1375, παρ. 246-248, όπου ο μικρότερος ανταγωνιστής (Corosa) μπορούσε να ασκήσει ανταγωνιστική πίεση στο δημιουργούμενο δυοπώλιο λόγω της πλεονάζουσας παραγωγικής δυναμικότητάς του, γεγονός το οποίο σήμαινε τη μη δημιουργία συλλογικής δεσπόζουσας θέσης στη σχετική αγορά· υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 256-258, όπου έγινε δεκτό το αντίθετο, ότι δηλαδή οι δυνατότητες αναπτύξεως της παραγωγής των ανταγωνιστών ήταν περιορισμένες, άρα περιορισμένη ήταν και η δυνατότητα άσκησης ανταγωνιστικής πίεσης· υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 210 επ., όπου θεωρήθηκε ότι οι εκατοντάδες μικρές επιχειρήσεις που υπήρχαν στην αγορά μπορούσαν να καλύψουν την ενδεχόμενη μείωση προσφοράς εκ μέρους του ολιγοπωλίου (ό.π., παρ. 213-214, 218-220), ενώ οι μικρές αυτές επιχειρήσεις στη πράξη μπορούσαν να εξυπηρετήσουν και εξυπηρετούσαν όλους τους προορισμούς προσφέροντας αντίστοιχης ποιότητας προϊόντα, ίσως και σε καλύτερες τιμές (ό.π., παρ. 226), και δεν είχαν μεγάλες δυσκολίες πρόσβασης στη ζήτηση των υπηρεσιών τους (ό.π., παρ. 244).

¹²³ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 18.10.1995 Case IV/M.580-ABB/Daimler-Benz, παρ. 87.

176. Τα εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίσουν κατά την είσοδό τους οι δυνητικοί νέοι ανταγωνιστές καθορίζουν τους κινδύνους και το σχετικό κόστος εισόδου στην αγορά, επηρεάζοντας έτσι και την αποδοτικότητα της. Όταν τα εμπόδια αυτά είναι μικρά, τα συμμετέχοντα στη συγκέντρωση μέρη έχουν περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν ανταγωνιστική πίεση από την ενδεχόμενη είσοδο. Και αντιστρόφως, όταν τα εμπόδια που φράσσουν την είσοδο στην αγορά είναι σοβαρά, η ανωτέρω πιθανότητα δεν θα ασκήσει σοβαρή πίεση στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις, αν αυτές επιθυμούν να αυξήσουν τις τιμές τους.
177. Η δυσκολία εισόδου νέων ανταγωνιστών στην αγορά παρεμποδίζεται σε μεγάλο βαθμό, όταν οι επενδύσεις είναι πολύ μεγάλες και ταυτόχρονα υπάρχει ανάγκη εφοδιασμού της αγοράς. Τα χαρακτηριστικά αυτά καθιστούν το τυχόν ολιγοπώλιο περισσότερο ισχυρό. Περαιτέρω εμπόδια εισόδου έχει διαπιστωθεί ότι αποτελούν η απουσία εισαγωγών,¹²⁴ ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης της αγοράς,¹²⁵ αλλά και η κατοχή υποδομής και σημάτων που υπερέχουν ως προς τον αριθμό, το μέγεθος και την αξία σε σχέση με τους μικρότερους ανταγωνιστές.¹²⁶
178. Για να μπορεί, όμως, η είσοδος σε μία αγορά να ματαιώσει ή να αποτρέψει τις αντανταγωνιστικές επιπτώσεις μίας συγκέντρωσης, πρέπει να είναι **πιθανή, έγκαιρη και επαρκής**.¹²⁷
179. Η είσοδος είναι **πιθανή** εάν είναι επικερδής λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις που θα έχει στις τιμές η αύξηση του όγκου παραγωγής που είναι διαθέσιμη στην αγορά και τις πιθανές αντιδράσεις των ήδη υπαρχουσών επιχειρήσεων. Η είσοδος ενδέχεται να είναι δυσκολότερη αν οι ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις προστατεύουν τα μερίδια αγοράς τους προσφέροντας μακροχρόνιες συμβάσεις ή επιλεκτικές μειώσεις τιμών στους πελάτες που προσπαθεί να προσελκύσει ο νεοεισερχόμενος. Επίσης, οι πιθανότητες εισόδου μειώνονται, εάν το κόστος αποτυχίας είναι μεγάλο. Το επικερδές της εισόδου σε μία αγορά εξαρτάται και από το εάν η αγορά είναι υπό ανάπτυξη ή εάν είναι κορεσμένη ή αναμένεται να συρρικνωθεί.¹²⁸

¹²⁴ Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 22.7.1992 Case IV/M.190-Nestlé/Perrier, παρ. 30, και της 13.6.2000 Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ. 113.

¹²⁵ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 22.7.1992 Case IV/M.190-Nestlé/Perrier, παρ. 34, 98.

¹²⁶ Ο.π., παρ. 54-56, 76, 83, 96. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 13.6.2000 Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ. 105-106, 109, όπου έγινε δεκτό ότι εμπόδιο ανάπτυξης ανταγωνισμού στο δυοπώλιο αποτελούσε το γεγονός ότι οι ανταγωνιστές αυτού εξαρτιόνταν από τη χρήση δικτύου που ανήκε στο δυοπώλιο, με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η διακριτική μεταχείριση εις βάρος τους.

¹²⁷ Βλ. υπόθ. T-342/99, *Airtours plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2002 II-2585, παρ. 262, 266-268, όπου έγινε δεκτή η πιθανότητα άμεσης και έγκαιρης εισόδου επιχειρήσεων οργανώσεων ταξιδίων σε περίπτωση περιορισμού της προσφοράς εκ μέρους του δυοπωλίου. Βλ., επίσης, Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 15.7.2005 Case COMP/M.3732-Procter & Gamble/Gillette, παρ. 26-27, όπου λήφθηκε υπόψη το κόστος δημιουργίας ενός ανταγωνιστικού σήματος, τα έξοδα προώθησης και τα σημαντικά διπλώματα ευρεσιτεχνίας ως εμπόδια εισόδου ενός νέου ανταγωνιστή στη σχετική αγορά, γεγονός το οποίο συνέβαλλε στη θεμελίωση δεσπόζουσας θέσης της νέας οντότητας.

¹²⁸ Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 69-71. Βλ. και Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 4.12.1996 Case IV/M.774-Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM, παρ. 232, όπου το γεγονός ότι συνολικά η ζήτηση των σχετικών

180. Η είσοδος είναι **έγκαιρη** εάν γίνει εντός δύο ετών, πάντοτε όμως εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά της αγοράς.¹²⁹ Επίσης, πρέπει να είναι **επαρκής**, ώστε να θεωρηθεί υπολογίσιμη.¹³⁰ Παραδείγματα επιχειρήσεων που εισήλθαν και εξήλθαν από τον κλάδο κατά το παρελθόν μπορούν να παράσχουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με το μέγεθος των εμποδίων εισόδου.
181. Πολύ σημαντική, εν προκειμένω, είναι η **πρόσβαση σε προμήθειες και αγορές**. Μια συγκέντρωση θεωρείται ότι μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό από την αγορά, όταν η πρόσβαση πραγματικών ή δυνητικών ανταγωνιστών σε προμήθειες ή αγορές εμποδίζεται ή καταργείται λόγω της συγκέντρωσης, μειώνοντας με τον τρόπο αυτό την ικανότητα ή/και τα κίνητρα των εν λόγω εταιριών να ανταγωνισθούν η μια την άλλη. Ειδικότερα, η νέα οντότητα μπορεί να ελέγχει ή να επηρεάζει σε τέτοιο βαθμό τους όρους προμήθειας εισροών¹³¹ ή τις δυνατότητες διανομής,¹³² ώστε να είναι περισσότερο δαπανηρή και να αποθαρρύνεται η είσοδος ή η επέκταση των ανταγωνιστών στην αγορά ή να ενθαρρύνεται η έξοδος τους από αυτήν.¹³³
182. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού παρατηρεί, εν προκειμένω, ότι στη σχετική αγορά της **διύλισης** πετρελαιοειδών καταγράφονται πολύ υψηλά εμπόδια εισόδου. Τα εμπόδια αυτά οφείλονται κατά κύριο λόγο στην ύπαρξη σημαντικού μη ανακτήσιμου κόστους (sunk costs). Αυτά τα υψηλά μη ανακτήσιμα κόστη, όταν συνδυάζονται με τις οικονομίες κλίμακας και φάσματος που χαρακτηρίζουν την εν λόγω αγορά, ενισχύουν σημαντικά τους φραγμούς εισόδου για κάθε δυνητικό ανταγωνιστή. Ενδεικτικό της ύπαρξης υψηλών εμποδίων εισόδου και εξόδου στον κλάδο της διύλισης είναι και το γεγονός ότι τα τελευταία έτη δεν έχει σημειωθεί καμία νέα είσοδος επιχειρήσεων διύλισης στην αγορά, παρόλο που σημειώθηκαν μεταβολές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των υφιστάμενων επιχειρήσεων (απορρόφηση ΠΕΤΡΟΛΑ από ΕΛ.ΠΕ).
183. Στο στάδιο της **χονδρικής εμπορίας** πετρελαιοειδών, φαίνεται να υφίστανται ορισμένα εμπόδια εισόδου, όπως η αναγκαιότητα υλικοτεχνικής υποδομής και ιδίων

προϊόντων αναμένονταν να περιοριστεί, αποτελούσε παράγοντα αποτροπής εισόδου στη σχετική αγορά.

¹²⁹ Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 74.

¹³⁰ Ο.π., παρ. 74-75.

¹³¹ Βλ. υπόθ. T-221/95, *Endemol Entertainment Holding BV κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-1299, παρ. 167-168. Στην υπόθεση αυτή, έγινε δεκτό ότι οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις είχαν εξασφαλίσει λόγω σχετικής συναφθείσας συμφωνίας ελάχιστη παραγωγή και προμήθειες σε αντίθεση με τους ανταγωνιστές τους, με αποτέλεσμα τούτο να συνιστά ανταγωνιστικό πλεονέκτημά τους.

¹³² Βλ. υπόθ. T-22/97, *Kesko Oy κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-3775, παρ. 141 επ. Στην υπόθεση αυτή, το ΓενΔΕΕ επιβεβαίωσε την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ότι η εταιρία Kesko θα αποκτούσε δεσπίζουσα θέση μετά τη συγκέντρωση, μεταξύ άλλων, λόγω της ύπαρξης συμβάσεων διανομής μεταξύ της Kesko και των λιανέμπορων, της παρέμβασης της Kesko στην τιμολογιακή πολιτική των λιανέμπορων και των διανομέων, της άσκησης εκ μέρους της Kesko επιρροής επί των λιανέμπορων της μέσω της κυριότητας των καταστημάτων και των αγαθών που εκμεταλλεύονται και του ότι πολύ μικρό μέρος (περίπου 17%) των προμηθειών των λιανέμπορων γινόταν ανεξάρτητα και δίχως τη παρέμβαση της Kesko.

¹³³ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 36.

αποθηκευτικών χώρων για τη χορήγηση άδειας σε μία νέα επιχείρηση,¹³⁴ η αναγκαιότητα λήψης άδειας για βυτιοφόρα, αλλά και η ύπαρξη συμβάσεων αποκλειστικότητας που συνάπτουν οι εταιρίες εμπορίας για πέντε (5) χρόνια, γεγονός που μπορεί να δυσχεραίνει την ανεύρεση πρατηρίων για μία νεοεισερχόμενη επιχείρηση.

184. Εξάλλου, η καθετοποίηση της νέας οντότητας που θα προκύψει από τη συγκέντρωση, αναμένεται να της δώσει ευχερέστερη πρόσβαση στη βασική πρώτη ύλη που χρησιμοποιούν οι εταιρίες εμπορίας (καθώς θα αποτελεί μέρος του ομίλου ΜΟΗ).¹³⁵ Ισχυρό ανασταλτικό παράγοντα μπορεί, επίσης, να αποτελεί και η αρνητική στάση των τοπικών αρχών και οργανώσεων στην εγκατάσταση σχετικών μονάδων στην περιοχή τους. Επιπρόσθετα, εγείρονται έμμεσα εμπόδια εισόδου και από τις δυσκολίες εισαγωγής πετρελαιοειδών από τις εταιρίες εμπορίας,¹³⁶ λόγω του συστήματος τήρησης αποθεμάτων ασφαλείας.¹³⁷
185. Αναφορικά με την ύπαρξη εμποδίων εισόδου στο στάδιο **λιανικής πώλησης**, τονίζεται ότι τα εμπόδια εισόδου στην αγορά χονδρικής έχουν κάποιες συνέπειες και για την αγορά λιανικής διάθεσης. Περαιτέρω, η αγορά λιανικής πώλησης μπορεί να χαρακτηριστεί από ιδιαίτερα εμπόδια εισόδου, όπως είναι ο υψηλός βαθμός πρατηρίων, τα χαμηλά περιθώρια κέρδους και οι σημαντικοί χωροταξικοί περιορισμοί για την ίδρυση νέων πρατηρίων υγρών καυσίμων.¹³⁸ Επισημαίνεται δε ότι καμία σημαντική είσοδος δεν έχει λάβει χώρα στην αγορά τα τελευταία πέντε έτη.¹³⁹ Η είσοδος της NOVA BUNKERS αφορά μόνο στο ναυτιλιακό καύσιμο, ενώ οι εισοδοί των εταιριών GALLON OIL και CHRYSOIL αποδεικνύεται ότι έχουν ελάχιστη επίπτωση στις σχετικές αγορές, αφού, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, το μερίδιό τους από το 2007 και εντεύθεν κυμαίνεται κάτω του [0-5%].
186. Εξάλλου, δεν μπορεί να παραβλεφθεί ότι η ΜΟΗ αποτελεί σήμερα έναν από τους μεγαλύτερους εμπορικούς ομίλους στην Ελλάδα με εθνικό κύκλο εργασιών περίπου € [...] δις, ενώ η νέα οντότητα αποκτά ένα σήμα με διεθνή φήμη, το σήμα SHELL,¹⁴⁰ και

¹³⁴ Πάντως, το συγκεκριμένο εμπόδιο εισόδου αμβλύνεται, αφενός λόγω των συμβάσεων αλληλοεξυπηρέτησης που συνάπτονται μεταξύ των εταιριών εμπορίας και αφετέρου με τη νομοθετική πλέον πρόβλεψη που καθιστά τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) εγγυητή πρόσβασης των τρίτων στους αποθηκευτικούς χώρους των εταιριών εμπορίας για λόγους διασφάλισης του υγιούς ανταγωνισμού.

¹³⁵ Εντούτοις, ο κλάδος της εμπορίας πετρελαιοειδών χαρακτηρίζεται γενικά από σχετικά χαμηλό βαθμό κάθετης ολοκλήρωσης. Εάν η πλειοψηφία των πρατηρίων υγρών καυσίμων ανήκε σε κάθετα ολοκληρωμένες εταιρίες διύλισης, τότε η αγορά χονδρικής διάθεσης υγρών καυσίμων πιθανώς να εμφάνιζε έντονα σημάδια παρακάλυψης (foreclosed market). Κάτι τέτοιο όμως δεν ισχύει στην περίπτωση της Ελλάδας, αφού η διύλιση και η εμπορία σύμφωνα με το Ν. 3054/2002, αποτελούν ξεχωριστές δραστηριότητες (αγορές) από τη λιανική διάθεση των πετρελαιοειδών.

¹³⁶ Προκύπτει με σαφήνεια ότι η κάλυψη των εταιριών εμπορίας από εισαγωγές (και όχι από τις ΕΛ.ΠΕ και ΜΟΗ) κυμαίνεται περίπου στο 2,5% (βλ. και Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 61).

¹³⁷ Βλ. Απόφαση ΕΑ 421/V/2008, IV.2, σ. 12.

¹³⁸ Βλ. Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 119-121, 175.

¹³⁹ Ο.π., παρ. 177.

¹⁴⁰ Ειδικά ως προς αυτό τον παράγοντα, βλ. και Απόφαση ΕΑ 434/V/2009, παρ. 32-33 και την εκεί παραπεμπόμενη νομολογία. Τη σημασία του σήματος SHELL δεικνύει το γεγονός ότι η ΜΟΗ σκοπεύει να το διατηρήσει στην Ελληνική αγορά να συνεχίσει να εμπορεύεται τα προϊόντα που φέρουν το εν λόγω σήμα, ξεχωριστά από αυτά που φέρουν το σήμα της AVIN (βλ. ανωτέρω παρ. 9).

θα ελέγχει μετά τη πραγματοποίηση της συγκέντρωσης περίπου το [10-20%] των πρατηρίων σε ολόκληρη την Ελλάδα.¹⁴¹

187. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά ο βαθμός ευκολίας μετακίνησης των πρατηριούχων υγρών καυσίμων από έναν προμηθευτή σε άλλον. Είναι γεγονός ότι η ύπαρξη πενταετών (κατά κανόνα) συμβάσεων αποκλειστικότητας, κατά τη διάρκεια ισχύος των οποίων τα πρατήρια δεσμεύονται να διανέμουν προϊόντα μίας συγκεκριμένης εταιρίας,¹⁴² αφενός δημιουργεί στενή σχέση μεταξύ των εταιριών εμπορίας και των πρατηρίων τους και αφετέρου καθιστά δύσκολη την αλλαγή προμηθευτή κατά τη διάρκεια ισχύος των συμβάσεων αυτών.
188. Παρ' όλα αυτά, παρατηρείται μία όχι αμελητέα κινητικότητα των πρατηρίων καυσίμων λιανικής πώλησης. Στα πρατήρια των συμμετεχουσών επιχειρήσεων διαπιστώνεται ότι στην πράξη το ποσοστό πρατηρίων που μετακινήθηκε κατά τη διάρκεια της τριετίας 2006-2009 κυμαίνεται γενικά μεταξύ [0-5%] και [1-10%], πράγμα που δείχνει ότι αυτά, τουλάχιστον μετά τη λήξη των συμβάσεων τους, μπορούν να αλλάξουν προμηθευτή. Αυτό φαίνεται παραστατικά στον Πίνακα 17, ο οποίος περιλαμβάνει ενδεικτικά στοιχεία για τα πρατήρια των μερών που άλλαξαν σήμα κατά την τελευταία τριετία, καθώς και τον αριθμό των νέων πρατηρίων που ξεκίνησαν την λειτουργία τους από τα μέρη.

Πίνακας 17: Κινητικότητα πρατηρίων υγρών καυσίμων (2006-2009)

Έτος	SHELL		AVINOIL	
	Νέα πρατήρια	Αριθμός πρατηρίων που στράφηκαν από την SHELL σε άλλη εταιρία εμπορίας**	Νέα πρατήρια	Αριθμός πρατηρίων που στράφηκαν από την AVINOIL σε άλλη εταιρία εμπορίας**
2006	[...]	[...]	[...]	[...]
2007	[...]	[...]	[...]	[...]
2008	[...]	[...]	[...]	[...]
2009	[...]	[...]	[...]	[...]

(**) Ποσοστά εκ του συνολικού αριθμού πρατηρίων των SHELL και AVINOIL

Πηγή: Έντυπο γνωστοποίησης

189. Μάλιστα τα έξοδα προσαρμογής ενός πρατηρίου, εφόσον αποφασίσει να αλλάξει προμηθευτή, τα αναλαμβάνει κατά κανόνα η ίδια η νέα εταιρία εμπορίας.¹⁴³ Ειδικότερα, οι εταιρίες εμπορίας δύνανται να προσφέρουν νομική και οικονομική κάλυψη στον πρατηριούχο προκειμένου να ενθαρρύνουν την εναλλαγή σήματος (πληρωμή ποινικής ρήτρας, ειδικοί όροι πίστωσης, παραίτηση από αποζημίωση, παροχές για υπηρεσίες διαφήμισης, κ.τ.λ.). Τούτο συμβάλλει σημαντικά στην άρση των δυσχερειών αλλαγής σήματος κατά τη διάρκεια της ισχύος της πενταετούς αποκλειστικότητας των συμβάσεων εμπορικής συνεργασίας μεταξύ των μερών

¹⁴¹ Βλ. ανωτέρω παρ. 93.

¹⁴² Βλ. ανωτέρω παρ. 87· Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 115 και 171.

¹⁴³ Βλ. και Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 115, 171.

(εταιρίες, πρατηριούχοι), με αποτέλεσμα να διευκολύνεται τόσο η είσοδος όσο και η εξάπλωση μικρότερων και ανεξάρτητων «παικτών» της αγοράς.¹⁴⁴

190. Απ' όλα τα παραπάνω, προκύπτει ότι η νέα οντότητα, μη έχοντας κυρίαρχη θέση στην αγορά διύλισης, δεν θα έχει τη δυνατότητα να ελέγξει τη προμήθεια εισροών προς τους ανταγωνιστές της στην κάθετη συναφή αγορά της χονδρικής εμπορίας και, επομένως, δεν θα μπορεί να εμποδίσει την επέκταση των ήδη υπάρχοντων ανταγωνιστών ή την είσοδο νέων επιχειρήσεων στην ανωτέρω αγορά.
191. Εξάλλου, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, οι εταιρίες εμπορίας διαθέτουν πλεονάζουσα δυναμικότητα και είναι σε θέση να καλύψουν τυχόν αυξημένη ζήτηση υγρών καυσίμων στην αγορά από ενδεχόμενο περιορισμό της προσφοράς σε τοπικές αγορές. Εταιρίες εμπορίας μεσαίου μεγέθους (AEGEAN, MAMIDOIL-JET OIL) συνεχίζουν να επεκτείνουν το δίκτυο του σήματός τους και να αυξάνουν το μερίδιο αγοράς τους σε βάρος μεγαλύτερων εταιριών (BP, ΕΚΟ και SHELL), η δε τάση που καταγράφεται στον κλάδο των πετρελαιοειδών συντείνει στην διαπίστωση ότι οι πρατηριούχοι υγρών καυσίμων στρέφονται κυρίως σε εταιρίες από τις οποίες μπορούν να προμηθεύονται με χαμηλότερες τιμές, έτσι ώστε να μπορούν να κερδίσουν τελικούς καταναλωτές προσφέροντας καλύτερο επίπεδο παροχών.

4. ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ – ΥΠΑΡΞΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ MAVERICK

192. Γενικά, ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε μια αγορά ή κλάδο αποτελεί ένδειξη εμφάνισης και διατήρησης εναρμονισμένων πρακτικών. Είναι γενικά αποδεκτό από την οικονομική θεωρία ότι ο μεγάλος αριθμός ανταγωνιστών αυξάνει την πιθανότητα παρέκκλισης, με αποτέλεσμα να δημιουργεί δυσκολίες στην εμφάνιση και διατήρηση εναρμονισμένων πρακτικών. Ο λόγος είναι ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων σε μία αγορά, τόσο μικρότερο είναι το μερίδιο του κέρδους που προκύπτει από την εναρμονισμένη πρακτική που αντιστοιχεί σε κάθε επιχείρηση. Επίσης, όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων, τόσο πιο δύσκολος είναι ο συντονισμός μεταξύ τους και η εποπτεία εφαρμογής των εναρμονισμένων πρακτικών, ιδιαίτερα όταν ο συντονισμός αυτός βασίζεται σε μία σιωπηρή κατανόηση των παραμέτρων της εναρμονισμένης συμπεριφοράς (όπως η αναγνώριση ενός εστιακού σημείου για τιμή και μερίδια αγοράς). Τούτο ισχύει ιδιαίτερα όταν οι επιχειρήσεις για διάφορους λόγους δεν είναι συμμετρικές μεταξύ τους.¹⁴⁵
193. Εξάλλου, ανασταλτικό παράγοντα συμπαιγνίας αποτελεί η τυχόν ύπαρξη επιχείρησης «maverick». Ως τέτοια θεωρείται μία επιχείρηση με σημαντικά διαφορετική δομή κόστους ή διαφορετικό παραγωγικό δυναμικό. Όταν μια επιχείρηση χρησιμοποιεί διαφορετική παραγωγική τεχνική, οι τιμές της επηρεάζονται από διαφορετικούς συντελεστές παραγωγής, ενώ το κόστος εργασίας της μπορεί να έχει διαφορετικές διακυμάνσεις από αυτές των άλλων επιχειρήσεων. Μια τέτοια επιχείρηση συχνά δεν

¹⁴⁴ Η ευκολία εναλλαγής μπορεί να διαφέρει, βέβαια, ανάλογα με το είδος της σύμβασης (και το βαθμό ανάμιξης της εταιρίας εμπορίας στο «στήσιμο» του πρατηρίου). Πιο συγκεκριμένα, η εναλλαγή είναι ευκολότερη όταν ο πρατηριούχος είναι ιδιοκτήτης του πρατηρίου (DODOs).

¹⁴⁵ Βλ. Νίκο Βέττα – Γιάννη Κατσουλάκο, Πολιτική ανταγωνισμού και ρυθμιστική πολιτική, Αθήνα, 2004, σ. 441-442.

επιθυμεί να συμμετέχει σε συμπαιγνιακή συμπεριφορά ή έχει κίνητρο να το κάνει με όρους που δεν είναι αποδεκτοί από τις άλλες επιχειρήσεις. Η ύπαρξη μίας τέτοιας επιχείρησης καθιστά δύσκολη την διατήρηση εναρμονισμένης πρακτικής, είναι όμως σημαντικό σε κάθε περίπτωση να ερευνηθούν τα αίτια της εν λόγω ιδιαιτερότητας, ώστε να καθορισθεί κατά πόσον πρόκειται για κάποιο μακροχρόνιο χαρακτηριστικό ή για κάτι προσωρινό.¹⁴⁶

194. Στην υπό κρίση συγκέντρωση, ο μεγάλος αριθμός ανταγωνιστών και η ύπαρξη μεγάλου εύρους ανταγωνισμού υποδηλώνει ότι θα ήταν δύσκολο να επιτευχθεί και να διατηρηθεί μια συμφωνημένη αύξηση τιμών. Επιπρόσθετα, η παρουσία ανταγωνιστών μεσαίου μεγέθους (AEGEAN, JET OIL), υποδηλώνει ότι υπάρχει σημαντικός αριθμός προμηθευτών που ανταγωνίζονται επιθετικά ο ένας τον άλλον ως προς τις τιμές. Αυτό σημαίνει ότι ενδεχόμενη σιωπηρή συμπαιγνία προς την κατεύθυνση αύξησης των τιμών θα αποτύγχανε λόγω της παρουσίας αυτών των παικτών. Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνεται και στη διαχρονική εξέταση των μεριδίων αγοράς, τα οποία αυξάνονται για τις εταιρίες μικρού και μεσαίου μεγέθους σε βάρος των μεγαλύτερων ανταγωνιστών τους.¹⁴⁷
195. Όσον δε αφορά στην τυχόν ύπαρξη επιχείρησης maverick, δεν μπορεί καταρχήν να θεωρηθεί ότι υπάρχουν επιχειρήσεις με σημαντικά διαφορετική δομή κόστους στις υπό εξέταση σχετικές αγορές (διύλιση, χονδρική εμπορία, λιανική διάθεση).¹⁴⁸ Παρ' όλα αυτά, στο στάδιο χονδρικής εμπορίας υπάρχουν επιχειρήσεις, κυρίως μεσαίου μεγέθους (AEGEAN, JET OIL, ELINOIL), οι οποίες κατά καιρούς ακολουθούν μια περισσότερο επιθετική πολιτική στα επίπεδα τιμών και παροχών προς τους πρατηριούχους (εκπτώσεις, πιστώσεις, λοιπές παροχές), με αποτέλεσμα να αυξάνουν διαχρονικά το μερίδιο αγοράς τους. Η εν γένει επιθετική πολιτική των εν λόγω εταιριών εμπορίας, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις (συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές) έχει οδηγήσει στην εμφάνιση «πολέμου» τιμών, συμβάλλει αρνητικά στην ύπαρξη και διατήρηση εναρμονισμένων πρακτικών και κατ' επέκταση συντονισμένων επιδράσεων από το δυοπώλιο στο στάδιο χονδρικής εμπορίας.

5. ΔΟΜΙΚΟΙ – ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ

196. Για την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης απαιτείται οι επιχειρήσεις να είναι επαρκώς συνδεδεμένες μεταξύ τους, ώστε να ακολουθούν μία και την αυτή γραμμή δράσεως στη σχετική αγορά, οι δεσμοί δε αυτοί πρέπει να είναι σημαντικοί.¹⁴⁹ Είναι, συνεπώς, αναγκαίο να εξετάζεται η ύπαρξη τυχόν οικονομικών δεσμών ή διασυνδέσεων μεταξύ των οικείων επιχειρήσεων που τους επιτρέπουν να ενεργούν από

¹⁴⁶ Ο.π., σ. 444.

¹⁴⁷ Βλ. ανωτέρω παρ. 74 και 127.

¹⁴⁸ Στην ίδια διαπίστωση καταλήγουν και οι εταιρίες εμπορίας, οι οποίες σε σχετικό ερωτηματολόγιο της ΓΔΑ απαντούν ότι στον κλάδο πετρελαιοειδών δεν υπάρχει Maverick επιχείρηση.

¹⁴⁹ Υπόθ. C-393/92, *Δήμος του Almelo κ.ά. κατά NV Energiebedrijf Ijsselmij*, Συλλ. 1994 σ. I-1477, παρ. 42-43· συνεκδ. υποθ. T-24/93, T-25/93, T-26/93 και T-28/93, *Compagnie maritime belge transports SA κ.ά. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1996 σ. II-1201, παρ. 62.

- κοινού ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές τους, από τους πελάτες τους και τους καταναλωτές.¹⁵⁰
197. Η ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης μπορεί να προκύπτει (και) από την ύπαρξη μεταξύ των οικείων επιχειρήσεων συμφωνίας και από τον τρόπο εφαρμογής αυτής, καθώς και από τους απορρέοντες δεσμούς ή διασυνδέσεις. Πάντως, η ύπαρξη συμφωνίας ή άλλων νομικών δεσμών δεν είναι απαραίτητη για τη διαπίστωση συνδρομής συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, διαπίστωση που θα μπορούσε να προκύπτει από άλλες διασυνδέσεις βάσει οικονομικής ανάλυσης της διάρθρωσης της οικείας αγοράς.¹⁵¹ Τυχόν δεσμοί μεταξύ των μερών σε άλλη σχετική αγορά δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη, ενώ οι δεσμοί ακόμα και στην ίδια σχετική αγορά προϊόντος πρέπει να βαίνουν πέρα από απλές συναλλαγές με συνήθεις όρους πώλησης-αγοράς.¹⁵²
198. Συναφώς, έχει θεωρηθεί ότι η άσκηση εκ μέρους των επιχειρήσεων ενός δυοπωλίου κοινού ελέγχου επί της στρατηγικής εμπορικής πολιτικής μίας επιχείρησης που ασκεί ανταγωνιστική δραστηριότητα στη σχετική αγορά, δύναται να συμβάλει στη δημιουργία ή ενίσχυση μίας συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.¹⁵³ Επιπλέον, η ύπαρξη κοινής επιχείρησης σε συναφή σχετική αγορά μπορεί να θεμελιώσει διαρθρωτικούς δεσμούς μεταξύ των επιχειρήσεων του δυοπωλίου.¹⁵⁴ Τυχόν, επίσης, εταιρία διανομής σε κάθετο επίπεδο που συνδέει τους δύο κύριους ανταγωνιστές ενός δυοπωλίου ευνοεί την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ τους.¹⁵⁵
199. Περαιτέρω, έχει θεωρηθεί ότι δεσμοί μεταξύ επιχειρήσεων προκύπτουν στη περίπτωση που αυτές είναι κάθετα διαρθρωμένες και έχουν επαγγελματικές σχέσεις, υπό την έννοια ότι χρησιμοποιούν υποδομές η μία της άλλης (και αντίστροφα), αξιοποιώντας κατά το δυνατό περισσότερο την παραγωγή και το δυναμικό τους. Επιπρόσθετα, δεσμοί που προσδίδουν διαφάνεια ως προς τις ποσότητες που διατίθενται σε κάθε ανταγωνιστή είναι η πιθανή σύναψη μεταξύ τους συμβάσεων χονδρικής, συμβάσεων προμήθειας, συμβάσεων ανταλλαγής και συμβάσεων tolling.¹⁵⁶
200. Σε κάθε περίπτωση, η ύπαρξη και διατήρηση δομικών ή διαρθρωτικών δεσμών (structural links) μεταξύ των επιχειρήσεων ενός κλάδου αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα εμφάνισης και διατήρησης εναρμονισμένων πρακτικών και συντονισμού. Πιο συγκεκριμένα, η συμμετοχή (χωρίς δικαίωμα άσκησης ελέγχου) μιας εταιρίας στο μετοχικό κεφάλαιο άλλων επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου (minority shareholdings)

¹⁵⁰ Υπόθ. T-228/97, *Irish Sugar plc κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-2969, παρ. 46.

¹⁵¹ Υπόθ. C-413/06 P, *Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala) και Επιτροπής*, Συλλ. 2008 σ. I-4951, παρ. 119.

¹⁵² Συνεκδ. υποθ. C-68/94 και C-30/95, *Γαλλική Δημοκρατία και Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) και Entreprise minière et chimique (EMC) κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1998 σ. I-1375, παρ. 230-231.

¹⁵³ Υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 179, 186-188, 193.

¹⁵⁴ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 3.12.1997 Case IV/M.942-VEBA/Degussa, παρ. 55.

¹⁵⁵ Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 28.9.1998 Case IV/M.1229-American Home Products/Monsanto, παρ. 24, 53-54· συνεκδ. υποθ. C-68/94 και C-30/95, *Γαλλική Δημοκρατία και Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) και Entreprise minière et chimique (EMC) κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1998 σ. I-1375, παρ. 229-231.

¹⁵⁶ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 6.6.2006 Case COMP/M.4141-Linde/BOC, παρ. 185.

αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα εκδήλωσης συντονισμένων πρακτικών και άρα την εξάλειψη ή εξασθένηση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων.

201. Εν προκειμένω, στην αγορά της διύλισης, οι δύο δραστηριοποιούμενες εταιρίες (ΕΛ.ΠΕ και ΜΟΗ) παρουσιάζουν ορισμένους συνεκτικούς δεσμούς, δεδομένου ότι συμμετέχουν στην επιχείρηση «Εταιρία Αγωγού Καυσίμων Αεροδρομίου Αθηνών Α.Ε» με ποσοστά συμμετοχής της τάξης του [...] και [...] αντίστοιχα. Σκοπός της εν λόγω εταιρίας, σύμφωνα με το Ν. 3054/2002, είναι η ασφαλής και συνεχής τροφοδοσία του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών «Ελ. Βενιζέλος» με αεροπορικά καύσιμα, με ιδιαίτερα θετικές συνέπειες για το περιβάλλον. Επίσης, οι ΜΟΗ και ΕΛ.ΠΕ έχουν υπογράψει συμφωνία αμοιβαίας αγοραπωλησίας αεροπορικού καυσίμου (JA-1),¹⁵⁷ μέσω της οποίας τα καύσιμα που πωλεί η ΜΟΗ στις εταιρίες εμπορίας πετρελαιοειδών (AVINOIL, SHELL, κ.τ.λ.) στον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών, μεταφέρονται μέσω του αγωγού της ΕΛ.ΠΕ, ο οποίος ξεκινά από το διυλιστήριο της τελευταίας στον Ασπρόπυργο και καταλήγει στον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών.¹⁵⁸
202. Στις δε αγορές της χονδρικής εμπορίας και λιανικής διάθεσης, καταγράφονται ορισμένοι διαρθρωτικοί δεσμοί μεταξύ των εταιριών εμπορίας υπό τη μορφή κυρίως συμβάσεων throughput (συμβάσεις αλληλοεξυπηρέτησης ή αποθήκευσης για τη διακίνηση και αποθήκευση των υγρών καυσίμων). Πιο συγκεκριμένα, καταγράφονται οι ακόλουθοι δεσμοί:
- α) Έχουν συναφθεί συμβάσεις αλληλοεξυπηρέτησης, δια των οποίων η [...] εξυπηρέτησε την SHELL στη Κέρκυρα.¹⁵⁹
 - β) Έχουν συναφθεί συμβάσεις προμήθειας μεταξύ ΕΛ.ΠΕ και AVINOIL,¹⁶⁰ [...] και SHELL¹⁶¹ και ΜΟΗ και BP.¹⁶²
 - γ) Η SHELL αγόραζε και πωλούσε βενζίνη από και προς [...] και [...] (ΕΛ.ΠΕ) μεταξύ των ετών 2007-2009.¹⁶³
 - δ) Η ΜΟΗ (και κατ' επέκταση η AVINOIL) έχει συνάψει συμβάσεις αποθήκευσης με τις εταιρίες [...] και [...] για πρόσβαση στους αποθηκευτικούς τους χώρους σε Χανιά και Ηράκλειο αντίστοιχα.¹⁶⁴
203. Συνεπώς, στο στάδιο της εμπορίας υγρών καυσίμων υφίστανται ορισμένοι επουσιώδεις διαρθρωτικοί δεσμοί, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να δημιουργήσουν θέμα επιπτώσεων συντονισμένης συμπεριφοράς μεταξύ των εταιριών του δυοπωλίου (ΕΚΟ-BP και SHELL-AVINOIL). Άλλωστε, όπως θεωρεί και η πλειοψηφία των ανταγωνιστριών εταιριών εμπορίας, ο εν λόγω παράγοντας δεν είναι αρκετά σημαντικός καθώς οι

¹⁵⁷ Η εν λόγω συμφωνία, υπογράφηκε στις 28.1.2004 με γνώμονα την απρόσκοπτη τροφοδοσία του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών και την αποφυγή άσκοπων μεταφορών αεροπορικού καυσίμου μεταξύ των εγκαταστάσεων των συμβαλλόμενων μερών με τελικό σκοπό τη μείωση της πιθανότητας ατυχημάτων ή/και περιστατικών θαλάσσιας ρύπανσης (Βλ. Απόφαση ΕΑ 480/VI/2010, σ. 5).

¹⁵⁸ Ο.π., σ. 2.

¹⁵⁹ Έντυπο Γνωστοποίησης, σ. 211.

¹⁶⁰ Ο.π., σ. 94.

¹⁶¹ Ο.π., σ. 96 και 131.

¹⁶² Ο.π., σ. 95.

¹⁶³ Ο.π., σ. 95-96.

¹⁶⁴ Ο.π., σ. 211.

εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο στάδιο χονδρικής δεν συμμετέχουν στο μετοχικό κεφάλαιο άλλων εταιριών χονδρικής εμπορίας.

6. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

204. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων, όσο μεγαλύτερη είναι η δυνατότητα υποκατάστασης μεταξύ των προϊόντων των συμμετεχουσών εταιριών, τόσο πιθανότερο είναι οι τελευταίες να αυξήσουν σημαντικά τις τιμές τους.¹⁶⁵ Ειδικότερα, η εμφάνιση και διατήρηση εναρμονισμένων πρακτικών είναι περισσότερο εύκολο να επιτευχθεί όταν το προϊόν είναι ομοιογενές παρά διαφοροποιημένο. Στην περίπτωση ύπαρξης διαφοροποιημένων προϊόντων είναι δυσκολότερη η «τιμωρία» των επιχειρήσεων που παρεκκλίνουν από τη συμπαιγνία, διότι ακόμα και μια σημαντική μείωση των τιμών από τους ανταγωνιστές ως στρατηγική για την «τιμωρία» της παρεκκλίνουσας επιχείρησης (deviant firm) δεν θα επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθώς η τελευταία θα απολαμβάνει ενός θετικού επιπέδου ζήτησης στην αγορά, κυρίως λόγω της αφοσίωσης των καταναλωτών στο προϊόν της (customer loyalty).
205. Αντίθετα, τα κίνητρα των συμμετεχουσών εταιριών να αυξήσουν τις τιμές είναι πιθανότερο να περιοριστούν όταν οι αντίπαλες επιχειρήσεις παράγουν στενά υποκατάστατα των προϊόντων των πρώτων. Επομένως, μία συγκέντρωση έχει λιγότερες πιθανότητες να παρακωλύσει σημαντικά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό, ιδίως με τη δημιουργία ή ενίσχυση δεσπόζουσας θέσης, όταν υπάρχουν πολλές δυνατότητες υποκατάστασης μεταξύ των προϊόντων των συμμετεχουσών επιχειρήσεων και εκείνων που προσφέρουν οι αντίπαλοι παραγωγοί.
206. Στην υπό κρίση συγκέντρωση, τα πετρελαιοειδή που εμπορεύονται οι εταιρίες χονδρικής εμπορίας μπορούν να χαρακτηριστούν ως στενά υποκατάστατα, καθώς, στην πραγματικότητα, η προμήθεια των εταιριών εμπορίας γίνεται από δύο μόνο εταιρίες διύλισης και το προϊόν είναι σε σημαντικό βαθμό ομοιογενές. Επίσης, τα προϊόντα των εταιριών BP και SHELL δεν αποτελούν ξεχωριστή σχετική αγορά (premium fuels), καίτοι υπάρχει υψηλή αναγνωρισιμότητα του εμπορικού τους σήματος (brand loyalty).¹⁶⁶ Συνεπώς, ο κλάδος των πετρελαιοειδών χαρακτηρίζεται από ομοιογένεια προϊόντος, γεγονός που ενδέχεται να ενθαρρύνει την εμφάνιση συντονισμένων επιδράσεων.
207. Παρ' όλα αυτά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι στο στάδιο λιανικής διάθεσης, υπάρχει διαφοροποίηση ως προς την τοποθεσία διάθεσης του προϊόντος, με δεδομένο ότι τα πρατήρια είναι τοποθετημένα σε διαφορετικά γεωγραφικά σημεία και οι ακριβείς συνθήκες ζήτησης διαφέρουν από τοποθεσία σε τοποθεσία.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 28-29.

¹⁶⁶ Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 114.

¹⁶⁷ Απόφαση ΕΑ 263/IV/2004, V.2, σ. 26.

7. ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

208. Η συμπαιγνία είναι ευκολότερο να διατηρηθεί σε αγορές όπου η καινοτομία παίζει μικρό ρόλο. Ο λόγος είναι ότι η καινοτομία, ιδιαίτερα η δραστική, προσδίδει στις επιχειρήσεις που την εισάγουν σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, λόγω της μείωσης κόστους ή/και αύξησης της ποιότητας των προϊόντων. Συνεπώς, η προσδοκία καινοτομίας μειώνει την αξία της συμπαιγνίας και τη σημασία της τιμωρίας από ανταγωνίστριες επιχειρήσεις για το μέλλον. Αντίστροφα, η προσδοκία ότι μια άλλη επιχείρηση (υπάρχουσα ή νέα) θα καινοτομήσει και θα αποκτήσει σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα αυξάνει σημαντικά το κίνητρο παρέκκλισης για το παρόν.¹⁶⁸
209. Εν προκειμένω, η αγορά των πετρελαιοειδών είναι μία ώριμη αγορά με ομογενοποιημένα προϊόντα (commodities). Η τεχνολογική ανάπτυξη και η καινοτομία επικεντρώνονται κυρίως στην πιο αποδοτική παραγωγή αυτών των προϊόντων (τεχνολογίες επεξεργασίας), ενώ τα τελευταία έτη υπάρχει μία τάση προς την παραγωγή ολοένα και λιγότερο ρυπογόνων καυσίμων. Τα προϊόντα V-Power της SHELL (ιδιαιτέρως η V-Power Racing 100 RON) και το προϊόν Gas-to-Liquids για την παραγωγή της V-Power Diesel, αποτελούν αξιόλογη εξέλιξη στα καύσιμα στο επίπεδο της λιανικής πώλησης. Στοχεύουν στην απόδοση και προστασία των μηχανών και έχουν καταγράψει σημαντικές πωλήσεις από την αρχή της κυκλοφορίας τους στην Ελλάδα. Τα εν λόγω προϊόντα, μπορούν να χαρακτηρισθούν ως σχετικώς καινοτόμα, διότι ενσωματώνουν την τεχνολογία τροποποίησης τριβής (FMT), με ειδικά στοιχεία σχεδιασμένα ώστε να επικαλύπτουν τα τοιχώματα των κυλίνδρων. Η μείωση της τριβής μεταξύ των τοιχωμάτων του κυλίνδρου και του εμβόλου, βοηθάει στην αύξηση της συνολικής ενέργειας που μεταδίδει ο κινητήρας προς τους τροχούς, συνεισφέροντας στην καλύτερη συνολική απόδοση του οχήματος.
210. Εν κατακλείδι, στο στάδιο της διύλισης, η όποια καινοτομία επικεντρώνεται στην εισαγωγή νέων μεθόδων (διαδικασιών) παραγωγής, οι οποίες οδηγούν στην παραγωγή φιλικότερων προς το περιβάλλον προϊόντων, ενώ στο επόμενο στάδιο της αξιακής αλυσίδας (χονδρική εμπορία) η προσφορά από τις εταιρίες εμπορίας νέων διαφοροποιημένων προϊόντων που επιτυγχάνουν υψηλές επιδόσεις όπως οι βενζίνες V-Power (95 και 100 οκτανίων) που διαθέτει η SHELL, καθώς και οι βενζίνες Ultimate (95 και 100 οκτανίων) της BP, έχει οδηγήσει την εν λόγω αγορά σε σημαντικά επίπεδα καινοτομίας.

8. ΗΓΕΣΙΑ ΣΤΗΝ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

211. Σε ορισμένες αγορές, η επιχείρηση που συμπεριφέρεται ως ηγέτης (price leader) ορίζει τιμές που μεταβάλλονται διαχρονικά, είτε για να μην δίνεται η εντύπωση ότι υπάρχει «ηγέτης» στη διαμόρφωση των τιμών, είτε για να μοιραστεί μεταξύ των επιχειρήσεων μία δραστηριότητα (διαμόρφωση τιμής) που έχει το μειονέκτημα ότι η επιχείρηση που

¹⁶⁸ Βλ. Νίκο Βέττα – Γιάννη Κατσουλάκο, Πολιτική ανταγωνισμού και ρυθμιστική πολιτική, Αθήνα, 2004, σ. 441.

την αναλαμβάνει είναι η πρώτη που αυξάνει την τιμή. Η πρακτική του «ηγέτη» στην διαμόρφωση τιμών είναι ένας τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος επιλογής μιας από τις πιθανές τιμές εναρμονισμένης πρακτικής. Αν ο «ηγέτης» έχει την ικανότητα να επιλέγει τιμές που είναι αμοιβαία αποδεκτές από όλες τις επιχειρήσεις και έχει αρκετή δύναμη ώστε να μπορεί να τιμωρήσει τους όποιους παρεκκλίνοντες (deviant firms), η «συμφωνία» μπορεί να διατηρηθεί με απόλυτα σιωπηρό τρόπο.¹⁶⁹

212. Εν προκειμένω, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι στο στάδιο χονδρικής εμπορίας πετρελαιοειδών μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης θα υπάρχει επιχείρηση ή ομάδα επιχειρήσεων που θα λειτουργεί ως «ηγέτης» τιμών. Από πλευράς δομής, η σχετική αγορά, ακόμα και μετά την ολοκλήρωση της υπό κρίση εξαγοράς, μπορεί να θεωρηθεί ως κατακερματισμένη (fragmented) και προσομοιάζει κατά τούτο με το υπόδειγμα ανταγωνισμού ποσοτήτων (τύπου Cournot).¹⁷⁰ Ως εκ τούτου, δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις ύπαρξης ηγεσίας στο επίπεδο των τιμών.¹⁷¹

9. ΚΟΙΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΠΟΛΛΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

213. Η πιθανότητα εκδήλωσης εναρμονισμένης πρακτικής είναι πολύ μικρή όταν στον συγκεκριμένο επιχειρηματικό κλάδο ή αγορά, οι επιχειρήσεις δεν ανταλλάσσουν πληροφορίες και δεν αναπτύσσουν συνεργασίες (αλληλεπίδραση), ως προς τις τιμές και τις ποσότητές τους. Επίσης, σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, η συνύπαρξη των ίδιων εταιριών σε επιμέρους σχετικές αγορές (multi-market contacts) βοηθά στην ανάπτυξη εναρμονισμένων πρακτικών και κάνει περισσότερο δαπανηρή την απόκλιση από το συμπαιγνιακό επίπεδο (collusive outcome).¹⁷²
214. Στην παρούσα υπόθεση, προκύπτει ότι αρκετές εταιρίες δραστηριοποιούνται στις ίδιες αγορές πετρελαιοειδών (Πίνακας 18). Πιο συγκεκριμένα, στις βενζίνες, πετρέλαιο κίνησης, θέρμανσης και μαζούτ δραστηριοποιούνται όλες σχεδόν οι εταιρίες εμπορίας. Αντίθετα, ορισμένες εταιρίες έχουν εξειδικευθεί στην εμπορία υγραερίου (Petrogaz, Leon Gaz, Rodogaz, κ.τ.λ.), ενώ στην αγορά του αεροπορικού καυσίμου (διεθνείς πωλήσεις) δραστηριοποιούνται κυρίως οι μεγαλύτερες από άποψη μεγέθους εταιρίες εμπορίας (SHELL, EKO και BP). Επίσης, στην αγορά της ασφάλτου, εκτός από τις μεγαλύτερες εταιρίες του κλάδου, δραστηριοποιούνται και άλλες περισσότερο εξειδικευμένες εταιρίες (NETOIL, ATLANTIS, DIMOIL).

¹⁶⁹ Ο.π. σ. 467.

¹⁷⁰ Βλ. Massimo Motta, Competition Policy – Theory and Practice, Cambridge, 2004, σ. 556-557.

¹⁷¹ Σε αντιδιαστολή, στο στάδιο διύλισης η αγορά μπορεί να ερμηνευθεί καλύτερα από το υπόδειγμα ηγέτη-ακόλουθου (leader-follower). Στο υπόδειγμα ηγέτη-ακόλουθου, το οποίο αναπτύχθηκε από τον H. Stackelberg, μία εκ των δύο επιχειρήσεων (ηγετική επιχείρηση) έχει κάποιο πλεονέκτημα (μεγέθους ή οποιοδήποτε άλλο) και λαμβάνει τις αποφάσεις της ως προς την ποσότητα παραγωγής (εκροή) πρώτη. Η ηγετική επιχείρηση λαμβάνει δεδομένη τη συνάρτηση αντίδρασης της άλλης επιχείρησης όταν λύνει το πρόβλημα μεγιστοποίησης των κερδών της. Το εν λόγω υπόδειγμα, εξετάζει μια ειδική περίπτωση του δυοπωλίου Cournot, στην οποία η μία επιχείρηση (ηγέτης) έχει την δυνατότητα να θέσει πρώτος την ποσότητα, ενώ η δεύτερη επιχείρηση (ακόλουθος) αποφασίζει την ποσότητα αφού έχει ήδη αποφασίσει η πρώτη επιχείρηση.

¹⁷² Για την επίδραση του εν λόγω παράγοντα στην πιθανότητα εμφάνισης εναρμονισμένων πρακτικών, βλ. Massimo Motta, Competition Policy – Theory and Practice, Cambridge, 2004, σ. 148.

215. Αναφορικά με την ενδεχόμενη εμφάνιση και διατήρηση συντονισμένων επιδράσεων στο στάδιο της χονδρικής εμπορίας μεταξύ του δυοπωλίου (ΕΚΟ-ΒΡ και SHELL-AVINOIL), τονίζεται ότι και οι τέσσερις εταιρίες, με εξαίρεση την ΒΡ, είναι ενεργές σε όλες τις επιμέρους σχετικές αγορές πλην του υγραερίου. Στην δε σχετική αγορά του αεροπορικού καυσίμου δραστηριοποιούνται οι εταιρίες ΕΚΟ, ΒΡ και SHELL, ενώ η AVINOIL διέκοψε την εμπορία του συγκεκριμένου καυσίμου το 2005.

Πίνακας 18: Δραστηριότητες των εταιριών εμπορίας ανά επιμέρους σχετική αγορά

Εταιρία	Βενζίνες	Πετρέλαιο κίνησης	Πετρέλαιο θέρμανσης	Υγραέριο (LPG)	Μαζούτ	Άσφαλτος / Πίσσα	Αεροπορικό καύσιμο (JET A-1)
SHELL	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
EKO ABEE	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
πρώην ΒΡ*	✓	✓	✓		✓	✓	
AVINOIL	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
JET OIL	✓	✓	✓		✓		
ΕΛΙΝΟΙΑ	✓	✓	✓		✓	✓	
ΑΕΓΕΑΝ	✓	✓	✓		✓		
ΡΕΒΟΙΑ	✓	✓	✓		✓		
ΚΥΚΛΟΝ	✓	✓	✓		✓		✓
ΕΤΕΚΑ	✓	✓	✓		✓		
SILK OIL	✓	✓	✓		✓		
DRACOIL	✓	✓	✓		✓	✓	
ΚΑΟΙΛ	✓	✓	✓				
ΚΜΟΙΛ	✓	✓	✓				
GALLON-OIL	✓	✓	✓		✓		
MEDOIL	✓	✓	✓				
BITUMINA	✓	✓	✓		✓	✓	
ΑΡΓΩ	✓	✓	✓			✓	
ΧΡΥΣΟΙΑ	✓	✓	✓		✓		
DIMOIL				✓		✓	
PETROGAZ				✓			
LEON GAS				✓			
CABI GAS				✓			
BLACK GOLD				✓			
RODOGAZ				✓			
ASPROPYRGAZ				✓			
JET GAZ				✓			
NETOIL						✓	
ATLANTIS						✓	
HAFCO							✓
TEXACO							✓

(*) Η ΒΡ έπειτα από την ολοκλήρωση της εξαγοράς της από την ΕΛ.Π.Ε προμηθεύει μόνο αεροπορικό καύσιμο, ενώ τις υπόλοιπες δραστηριότητες στην εσωτερική αγορά (βενζίνες, πετρέλαιο κίνησης, πετρέλαιο θέρμανσης, μαζούτ, άσφαλτος) έχει αναλάβει η Ελληνικά Καύσιμα Α.Ε.

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από την ΓΔΑ

10. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΖΗΤΗΣΗΣ

216. Ανεξάρτητα από το περιβάλλον της προσφοράς είναι πολύ πιθανό εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ επιχειρήσεων να στηρίζεται σε παράγοντες που συνδέονται με τη ζήτηση του προϊόντος. Τα σημεία που ενδείκνυται να ελεγχθούν ως προς τη ζήτηση είναι:
- α) η ελαστικότητα ζήτησης,
 - β) οι διακυμάνσεις και ιδιαίτερα κατά πόσο αυτές ακολουθούν περιοδικότητες ή τυχαία συμπεριφορά και
 - γ) η τάση και ο ρυθμός μεταβολής της.
217. Ως προς την ελαστικότητα, αν η αγορά χαρακτηρίζεται από αστάθεια στη ζήτηση, ανεξάρτητα από διαφορές στο κόστος, προκύπτει ότι χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης καθιστά τον συντονισμό των ενεργειών ασύμφορο. Σε σχέση με τις διακυμάνσεις, τονίζεται ότι σύμπραξη μπορεί να διατηρηθεί μόνο αν η ζήτηση ακολουθεί αυστηρή περιοδικότητα και όχι χρηματιστηριακή διακύμανση. Τέλος, σε σχέση με το ρυθμό μεταβολής της, η εμφάνιση και διατήρηση εναρμονισμένων πρακτικών είναι εφικτή μόνο αν η ζήτηση αυξάνεται και δεν επικρατεί τάση μείωσης.
218. Γενικά, η ελαστικότητα της ζήτησης των πετρελαιοειδών προσδιορίζει τον βαθμό αντίδρασης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων ως προς τις μεταβολές των τιμών των πετρελαιοειδών και του γενικού εισοδήματος. Οικονομικές μελέτες που αφορούν στην Ελλάδα¹⁷³ κατατείνουν στο συμπέρασμα ότι η ζήτηση πετρελαιοειδών είναι ελαστική ως προς το εισόδημα των καταναλωτών και ανελαστική ως προς τις πραγματικές τιμές της ενέργειας γενικά.
219. Αναφορικά με την εξέλιξη της ζήτησης πετρελαιοειδών, τονίζεται ότι, σε πρόσφατη μελέτη του, το IOBE επισημαίνει ότι η αγορά των πετρελαιοειδών εμφανίζει θετικές προοπτικές ανάπτυξης αλλά με χαμηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.¹⁷⁴ Η υποκατάσταση των πετρελαιοειδών από άλλες μορφές ενέργειας, όπως το φυσικό αέριο, θα πραγματοποιηθεί με σχετικά αργούς ρυθμούς, αποτέλεσμα της έλλειψης κινήτρων και των υψηλών κεφαλαιακών επενδύσεων που απαιτούνται τόσο από τα νοικοκυριά όσο και την βιομηχανία. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, η συνολική ζήτηση της εσωτερικής αγοράς ενισχύεται, εξέλιξη που οφείλεται κυρίως στην αύξηση της ζήτησης της αμόλυβδη βενζίνης και του πετρελαίου θέρμανσης που κατέχουν και τα υψηλότερα μερίδια στην εσωτερική αγορά.
220. Ειδικότερα, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι η κατανάλωση βενζινών (αμόλυβδη, σούπερ αμόλυβδη και LRP) αυξήθηκε κατά την τριετία 2006-2009, εμφανίζοντας μέση ετήσια αύξηση της τάξης του 2,3%, αύξηση που οφείλεται

¹⁷³ Βλ. Michael Polemis, Empirical Assessment of the Determinants of Road Energy Demand in Greece, Energy Economics, 2006, 385-403· Vassilis Rapanos – Michael Polemis, Energy Demand and Environmental Taxes: The Case of Greece, Energy Policy, 2005, 1781-1788· Nicos Christodoulakis - Sarantis Kalyvitis - Dimitrios Lalas - Stylianos Pasmajoglou, Forecasting Energy Consumption and Energy Related CO2 Emissions in Greece with an Evaluation of the Consequences of CSF II and Natural Gas Penetration, Energy Economics, 2000, 395-422· George Donatos – George Mergos, Energy Demand in Greece: The Impact of Two Energy Crises, Energy Economics, 1989, 147-152.

¹⁷⁴ IOBE, Οι προσδιοριστικοί παράγοντες διαμόρφωσης των τιμών των πετρελαιοειδών, Ιούνιος 2009, σ. 83.

αποκλειστικά στην μεγάλη αύξηση της ζήτησης για αμόλυβδη βενζίνη. Όσον αφορά στην ζήτηση του πετρελαίου κίνησης, κατά την ίδια περίοδο παρουσιάζεται σημαντικότερη αύξηση, καθώς ο αντίστοιχος μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής έφθασε το 7%. Αντίθετη εξέλιξη παρουσίασε η ζήτηση για το πετρέλαιο θέρμανσης, κατά την ίδια τριετία, εμφανίζοντας αρνητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς (-8%), γεγονός το οποίο οφείλεται στη σημαντική υποκατάσταση του συγκεκριμένου προϊόντος από το φυσικό αέριο για τη συγκεκριμένη χρήση. Τέλος, σχετική σταθερότητα ή ελαφρά συρρίκνωση παρουσιάζει η ζήτηση τόσο του υγραερίου όσο και του μαζούτ.

221. Επομένως, σημειώνεται ότι η ζήτηση των προϊόντων των σχετικών αγορών παρουσιάζει αυξητική τάση στα περισσότερα των προϊόντων.¹⁷⁵ Εξάλλου, δεδομένης και της χρηματιστηριακής φύσης των πετρελαιοειδών (commodities), η ζήτησή τους ακολουθεί τις διακυμάνσεις των χρηματιστηριακών τιμών και ως εκ τούτου δεν είναι διαχρονικά σταθερή, γεγονός που αμβλύνει την πιθανότητα εμφάνισης και διατήρησης συντονισμένων αποτελεσμάτων ως απόρροια της υπό κρίση συγκέντρωσης. Λόγω της αστάθειας (volatility) των τιμών των εμπορευμάτων αυτών, στην πράξη είναι αδύνατο να προβλεφθούν οι τιμές τους, φαινόμενο σύνηθες για όλα τα εμπορεύματα που η τιμή τους καθορίζεται χρηματιστηριακά.¹⁷⁶
222. Σημειώνεται δε ότι η ανελαστικότητα ζήτησης σε σχέση με τη τιμή, που διαπιστώνεται στον κλάδο πετρελαιοειδών και στα προϊόντα του, επιβεβαιώνεται και από το ότι οι εταιρίες BP και SHELL έχουν σε γενικές γραμμές διατηρήσει τα μερίδια αγοράς τους παρά το ότι οι τιμές στα πρατήριά τους διαμορφώνονται σε υψηλό επίπεδο σε σχέση με αυτά των λοιπών εταιριών. Σε τούτο συμβάλλει και η πίστη στο σήμα.
223. Με τα ανωτέρω συμφωνούν και αρκετές εταιρίες εμπορίας, οι οποίες όμως θεωρούν ότι η ανελαστικότητα της ζήτησης σε σχέση με τις αυξομειώσεις των τιμών δεν είναι καταρχήν η ίδια στις βενζίνες, όπου ο βασικός καταναλωτής είναι ιδιώτης, και στο πετρέλαιο κίνησης, όπου ο κύριος καταναλωτής είναι επαγγελματίας. Κατ' αυτές, είναι προφανές ότι το πετρέλαιο κίνησης είναι πολύ πιο ανελαστικό από τις βενζίνες δεδομένου ότι ο επαγγελματίας θα το αγοράσει έστω και σε υψηλές τιμές επιβαρύνοντας το κόστος του προϊόντος που παράγει, εν αντιθέσει με τον ιδιώτη ο οποίος σε αυξήσεις τιμών περιορίζει την κατανάλωση του. Επίσης, η ζήτηση του πετρελαίου θέρμανσης και του υγραερίου επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες, όπως είναι οι καιρικές συνθήκες και η ανάπτυξη της χρήσης του φυσικού αερίου.

¹⁷⁵ Βλ. Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 184.

¹⁷⁶ Οι εγχώριες εταιρίες διύλισης (ΕΛ.ΠΕ και ΜΟΗ) αγοράζουν το αργό πετρέλαιο, τις πρώτες ύλες και τα τελικά προϊόντα με βάση συμβόλαια στηριζόμενα στις δημοσιευόμενες επικρατούσες τιμές βασικών τύπων αργού πετρελαίου (Brent, Urals) και πετρελαιοειδών (βενζίνες, υγραέριο, πετρέλαιο εσωτερικής και εξωτερικής καύσης) στη Μεσόγειο, χωρίς να γνωρίζουν εκ των προτέρων την τελική τιμή αγοράς. Επομένως, πωλούν τα προϊόντα τους κατά αντίστοιχο τρόπο, ακολουθώντας τις διακυμάνσεις της διεθνούς αγοράς. Η πρακτική αυτή, η οποία δεν ακολουθεί την προσανατολισμένη στο κόστος λογική (cost plus), εφαρμόζεται σε παγκόσμιο επίπεδο σε όλες τις αγορές πετρελαίου.

11. ΚΑΘΕΤΟΠΟΙΗΣΗ

224. Εξάλλου, η καθετοποίηση που παρατηρείται σε μια συγκέντρωση μπορεί να καθιστά πιο εύκολο τον συντονισμό μεταξύ επιχειρήσεων που παρουσιάζουν κοινά σημεία ως προς τη κάθετη ολοκλήρωση.¹⁷⁷ Ειδικότερα, εφόσον οι δύο νέες επιχειρήσεις (του δυοπωλίου) που θα προκύψουν μετά τη συγκέντρωση είναι πλήρως καθετοποιημένες και δραστηριοποιούνται σε όλα τα στάδια της σχετικής αγοράς, ενώ οι ανταγωνιστές δεν είναι καθετοποιημένες επιχειρήσεις, τούτο συνιστά στοιχείο που μπορεί να οδηγήσει στην δημιουργία συλλογικής δεσπόζουσας θέσης λόγω της εξάρτησης των ανταγωνιστών από τις υποδομές και τα προϊόντα των δύο νέων οντοτήτων.¹⁷⁸
225. Στις περιπτώσεις αυτές, οι επιχειρήσεις του δυοπωλίου θα έχουν τη δυνατότητα και το κίνητρο να θίξουν την ανταγωνιστικότητα των ανταγωνιστών τους στην κάθετη συναφή αγορά, αυξάνοντας τις τιμές προμήθειας και έτσι μειώνοντας το περιθώριο κέρδους των ανταγωνιστών τους.¹⁷⁹ Τούτο δε ακόμα και αν η μία εκ των δύο είναι ισχυρότερη στις διάφορες επιμέρους αγορές.¹⁸⁰ Μάλιστα, ο έλεγχος υποδομών, εκ των οποίων εξαρτώνται οι ανταγωνιστές, προκειμένου να διατηρηθούν ή να εισέλθουν στη σχετική αγορά, συνιστά στοιχείο δημιουργίας ή ενίσχυσης ενός δυοπωλίου.¹⁸¹
226. Οι κάθετες συγκεντρώσεις ενδέχεται, επίσης, να αυξήσουν τον βαθμό συμμετρίας μεταξύ των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά. Ομοίως, η κάθετη ολοκλήρωση ενδέχεται να αυξήσει το επίπεδο διαφάνειας της αγοράς διευκολύνοντας φαινόμενα συντονισμού.¹⁸² Πρόβλημα αύξησης της διαφάνειας της αγοράς ενδέχεται να ανακύψει εάν το επίπεδο διαφάνειας είναι μεγαλύτερο στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας απ' ό,τι στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας, π.χ. όταν οι τιμές για τους τελικούς καταναλωτές είναι δημόσια γνωστές, ενώ οι συναλλαγές στην ενδιάμεση αγορά είναι εμπιστευτικές. Η κάθετη ολοκλήρωση ενδέχεται να παράσχει στους παραγωγούς που δραστηριοποιούνται στην αγορά προηγούμενης βαθμίδας τον έλεγχο επί των τελικών τιμών, επιτρέποντας με τον τρόπο

¹⁷⁷ Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 48.

¹⁷⁸ Βλ. Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-BP/E.ON, παρ. 49-51, της 13.6.2000 Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ. 75, όπου θεωρήθηκε ότι η κάθετη ολοκλήρωση του δυοπωλίου σε όλες τις βαθμίδες της σχετικής αγοράς, σε συνδυασμό με τις ισοδύναμους μεγέθους εγκαταστάσεις, οδηγούσε σε εξάρτηση των υπόλοιπων παραγωγών-προμηθευτών από το δυοπώλιο, ενισχύοντας έτσι το τελευταίο. Βλ. και υπόθ. T-102/96, *Gencor Ltd. κατά Επιτροπής*, Συλλ. 1999 σ. II-753, παρ. 159, όπου θεωρήθηκε ότι η παρουσία των επιχειρήσεων του ολιγοπωλίου και των ομίλων τους σε ποικίλες σχετικές αγορές αύξησε την πιθανότητα συντονισμού, λόγω του επαφών που ανέπτυξαν, και τον κίνδυνο αντιποίνων σε περίπτωση που δεν ακολουθούσαν ο συντονισμός αυτός.

¹⁷⁹ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-BP/E.ON, παρ. 74, 89-92, όπου εξετάστηκαν οι επιπτώσεις της καθετοποίησης στην κάθετη συναφή αγορά (αγορά παραγωγών αιθυλενίου).

¹⁸⁰ Ο.π., παρ. 81, 84 και 87.

¹⁸¹ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 13.6.2000 Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ. 59 και 75.

¹⁸² Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2008 C265/6, παρ. 83-84.

αυτό να παρακολουθούν τις παρεκκλίσεις αποτελεσματικότερα. Η μείωση, επίσης, του αριθμού των επιχειρήσεων ενδέχεται να διευκολύνει την παρακολούθηση των ενεργειών καθενός στην αγορά.¹⁸³

227. Τέλος, μια κάθετα ολοκληρωμένη εταιρία ενδέχεται να είναι σε θέση να επιβάλλει αποτελεσματικότερα κυρώσεις σε αντίπαλες εταιρίες που επιλέγουν να παρεκκλίνουν από τους όρους συντονισμού, επειδή είναι κρίσιμος πελάτης ή προμηθευτής τους.¹⁸⁴
228. Εν προκειμένω, οι ΜΟΗ και ΕΛ.ΠΕ, με θυγατρικές, αντίστοιχα τις εταιρίες AVINOIL και ΕΚΟ, είναι οι μόνες εταιρίες που είναι πλήρως καθετοποιημένες και δραστηριοποιούνται σε όλα τα στάδια της σχετικής αγοράς, ενώ η συνύπαρξή τους σε επιμέρους σχετικές αγορές μπορεί να βοηθά στην ανάπτυξη εναρμονισμένων πρακτικών και να κάνει περισσότερο δαπανηρή την απόκλιση από το συμπαιγνιακό επίπεδο (collusive outcome).

Δ. ΚΑΘΕΤΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

229. Όπως αναφέρθηκε,¹⁸⁵ μια συγκέντρωση μπορεί να εμποδίζει ή να καταργεί την πρόσβαση πραγματικών ή δυνητικών ανταγωνιστών σε προμήθειες ή αγορές, μειώνοντας με τον τρόπο αυτό την ικανότητα ή τα κίνητρό τους να ανταγωνισθούν ο ένας τον άλλον. Η υπό κρίση συγκέντρωση πρέπει να εξεταστεί, εκτός από την άποψη των οριζοντίων επιπτώσεων, και από την άποψη των καθέτων επιπτώσεων, ως προς την δυνατότητά της να προκαλέσει «κάθετο αποκλεισμό» (vertical foreclosure), με τη μορφή αποκλεισμού ανταγωνιστών από την αγορά χονδρικής ή από την αγορά λιανικής. Όταν μία κάθετη συγκέντρωση συνεπάγεται αποκλεισμό από την αγορά, οδηγεί σε μείωση του αριθμού των αποτελεσματικών ανταγωνιστών στην αγορά, με αποτέλεσμα να διευκολύνεται ο συντονισμός των επιχειρήσεων που έχουν παραμείνει.

1. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

230. Γενικά, οι μη οριζόντιες συγκεντρώσεις δεν συνιστούν απειλή για τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό, εκτός εάν η επιχείρηση που προκύπτει από τη συγκέντρωση διαθέτει σημαντική ισχύ σε μία τουλάχιστον εκ των σχετικών αγορών.¹⁸⁶ Ο κάθετος

¹⁸³ Ο.π., παρ. 86-87.

¹⁸⁴ Ο.π., παρ. 88.

¹⁸⁵ Βλ. ανωτέρω παρ. 181.

¹⁸⁶ Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 11.11.1998 Case IV/M.1157-Skanska/Scancem, παρ. 69 και 78, της 31.10.2008 Case COMP/M.5005-Galp Energia/ExxonMobil Iberia, παρ. 62, και της 20.2.2007 Case COMP/M.4494-Evraz/Highveld, παρ. 94 και 97, και της 19.1.2006 Case COMP/M.4314-Johnson & Johnson/Pfizer, παρ. 122-123. Στην τελευταία υπόθεση, το μερίδιο αγοράς περίπου 50% του προμηθευτή σε συνδυασμό με το γεγονός ότι αυτός παρείχε τα σχετικά προϊόντα με μακροχρόνιες συμβάσεις αποκλειστικής προμήθειας, μεταξύ των άλλων, και στον κύριο ανταγωνιστή του στη κάθετη συναφή αγορά, θεωρήθηκε εκκίνηση δημιουργίας κάθετων προβλημάτων (ό.π., παρ. 125). Βλ. όμως και Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 1.12.2003 Case COMP/M.3291-PREEM/ SKANDINAVISKA RAFFINERADI, παρ. 24-25, όπου θεωρήθηκε ότι τα χαμηλά μερίδια αγοράς σε όλες τις σχετικές αγορές (κάτω του 25%) οδηγούσαν στην μη δημιουργία κάθετων επιπτώσεων, της 9.11.2005 Case COMP/M.3943-SAINT-GOBAIN/BPB, παρ. 45, 48, 55-57, 59 και 65, όπου ο προμηθευτής BPB των προϊόντων plasterboard κατείχε μερίδιο αγοράς περίπου 40-50%, ενώ στη κάθετη συναφή αγορά της διανομής οικοδομικών υλικών στην Γαλλία ο διανομέας S. Gobain διέθετε μερίδιο κάτω από 25%, και θεωρήθηκε ότι σε καμία αγορά (ούτε στην upstream ούτε στη

αποκλεισμός μπορεί να αναφέρεται είτε στις εισροές είτε στην πρόσβαση στους πελάτες.

231. **Αποκλεισμός πρόσβασης στις εισροές** υφίσταται όταν, μετά τη συγκέντρωση, η νέα επιχείρηση περιορίζει την πρόσβαση στα προϊόντα ή στις υπηρεσίες που θα παρείχε εάν δεν είχε πραγματοποιηθεί η συγκέντρωση, αυξάνοντας με τον τρόπο αυτό το κόστος των ανταγωνιστών που δραστηριοποιούνται στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας και δυσχεραίνοντας έτσι τη προμήθεια εισροών υπό παρεμφερείς τιμές και συνθήκες με εκείνες που ίσχυαν προ της συγκέντρωσης.¹⁸⁷
232. Ο αποκλεισμός ανταγωνιστών ενδέχεται να προσλάβει διάφορες μορφές. Η νέα οντότητα ενδέχεται να αποφασίσει να μη συναλλάσσεται με τους πραγματικούς ή δυνητικούς ανταγωνιστές στην κάθετη συναφή αγορά ή να περιορίσει τις προμήθειες ή/και να αυξήσει τις τιμές που χρεώνει όταν προμηθεύει ανταγωνιστές ή/και να καταστήσει με οποιονδήποτε τρόπο τους όρους εφοδιασμού λιγότερο ευνοϊκούς από εκείνους που θα ίσχυαν αν δεν είχε πραγματοποιηθεί η συγκέντρωση.¹⁸⁸ Ο αποκλεισμός ανταγωνιστών από την πρόσβαση σε εισροές προκαλεί προβλήματα ανταγωνισμού όταν αυτές είναι σημαντικές για την παραγωγή του τελικού προϊόντος της αγοράς επόμενης οικονομικής βαθμίδας.¹⁸⁹
233. Ειδικότερα, για να υπάρξει πρόβλημα με τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών στην αγορά χονδρικής εμπορίας από την πρόσβαση σε εισροές, πρέπει η κάθετα

downstream) δεν υπήρχε σημαντική ισχύς κάποιων εκ των δύο, με αποτέλεσμα στην αγορά προηγούμενης βαθμίδας να υπάρχει επαρκής ανταγωνισμός μεγάλων διεθνών ομίλων, στους οποίους, σε περίπτωση άρνησης πώλησης εκ μέρους της BPB, θα μπορούσαν να στραφούν οι πελάτες, και της 24.7.2007 Case COMP/M.4723-ENI/ EXXON MOBIL (Hungary, Czech Republic and Slovakia), παρ. 30.

¹⁸⁷ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2008 C265/6, παρ. 29-31.

¹⁸⁸ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 19.1.2006 Case COMP/M.4314-Johnson & Johnson/Pfizer, παρ. 126, 131-135, όπου η νέα οντότητα καθίστατο ο μοναδικός προμηθευτής του ανταγωνιστή της στην κάθετη συναφή αγορά και έτσι υπήρχε κίνητρο αποκλεισμού ανταγωνιστών, καθιστώντας δυσκολότερες τις προμήθειες προς αυτούς. Ταυτόχρονα λήφθηκε υπόψη και η πρόσβαση της νέας οντότητας σε ευαίσθητες πληροφορίες (π.χ. ως προς το κόστος παραγωγής, εκτιμήσεις ως προς τις πωλήσεις ανά χώρα και τη στρατηγική πωλήσεων κ.τ.λ.), με αποτέλεσμα να μπορεί να καθορίσει την πολιτική τιμών και πωλήσεων αντίστοιχα με τη πολιτική του ανταγωνιστή. Βλ. και Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.2.2007 Case COMP/M.4494-Evrax/Highveld, παρ. 100-102, όπου έγινε δεκτό ότι, εφόσον η παραγωγός δεν δεσμευόταν με μακροχρόνιες συμβάσεις να προμηθεύει τους ανταγωνιστές της στη κάθετη συναφή αγορά με το απαραίτητο για αυτούς προϊόν, η νέα οντότητα θα μπορούσε να μειώσει τη παραγωγή της και τη διάθεση προς τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις, αυξάνοντας τις πωλήσεις της στο εσωτερικό του ομίλου (ιδίως παρ. 102).

¹⁸⁹ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 11.11.1998 Case IV/M.1157-Skanska/Scancem, παρ. 94, 98-99, 132, 135, 157-159, όπου το τσιμέντο αποτελούσε τη βασική πρώτη ύλη για το σκυρόδεμα και υπόλοιπα δομικά υλικά, καταλαμβάνοντας περίπου το 30% για τη παραγωγή ετοιμού σκυροδέματος. Η εξάρτηση από την Scancem θα αυξανόταν λόγω του ότι ήταν η μεγαλύτερη εταιρία και καμία από τις ανταγωνίστριες δεν μπορούσε άμεσα να ανταποκριθεί στη ζήτηση. Θα μπορούσε έτσι να απειλήσει με μείωση προμηθειών κάποιον ανταγωνιστή της στην κάθετη συναφή αγορά και με αύξηση του κόστους των ανταγωνιστών. Βλ. και Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2008 C265/6, παρ. 33-34.

ολοκληρωμένη επιχείρηση που προκύπτει από τη συγκέντρωση να έχει σημαντική ισχύ στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας (εδώ, στην αγορά διύλισης). Μόνον στις περιπτώσεις αυτές θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η συγχωνευθείσα εταιρία δύναται να επηρεάσει σημαντικά τους όρους του ανταγωνισμού στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας και επομένως, πιθανότατα και τις τιμές και τους όρους εφοδιασμού στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας.¹⁹⁰

234. Αυτό ενδέχεται να συμβεί όταν οι εναπομείναντες παραγωγοί στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας προσφέρουν λιγότερο ελκυστικά προϊόντα¹⁹¹ ή δεν έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν την παραγωγή¹⁹² ως απάντηση στον περιορισμό της παραγωγής, π.χ. διότι έχουν περιορισμένες παραγωγικές δυνατότητες. Βέβαια, στην περίπτωση που η νέα οντότητα αποφασίζει να αλλάξει τον εφοδιασμό της στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας (downstream), ώστε το εκεί ευρισκόμενο τμήμα της να προμηθεύεται εισροές μόνο από το τμήμα της στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας (upstream), δεν θα πρέπει να παραβλέπεται και το ότι έτσι απελευθερώνεται παραγωγική δυνατότητα για τους εναπομείναντες προμηθευτές εισροών, από τους οποίους προηγουμένως εφοδιαζόταν το δραστηριοποιούμενο στην downstream αγορά τμήμα της νέας οντότητας. Σε μια τέτοια περίπτωση η συγκέντρωση απλώς αναπροσαρμόζει την αγοραστική συμπεριφορά ανταγωνιστικών επιχειρήσεων.¹⁹³
235. Οι συνέπειες στην ζήτηση στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας θα είναι εντονότερες εάν τα προϊόντα της νέας οντότητας και των αποκλεισμένων ανταγωνιστών είναι στενά υποκατάστατα και εάν η επηρεαζόμενη εισροή αντιπροσωπεύει σημαντικό ποσοστό του κόστους παραγωγής των ανταγωνιστών που δραστηριοποιούνται στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας. Όσο μεγαλύτερα είναι τα μερίδια αγοράς της νέας οντότητας στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας τόσο μεγαλύτερη είναι η βάση πωλήσεων, στις οποίες θα απολαμβάνει αυξημένα περιθώρια κέρδους.¹⁹⁴
236. **Αποκλεισμός ανταγωνιστών από τη πρόσβαση σε πελάτες** ενδέχεται να προκύψει όταν ένας προμηθευτής προβαίνει σε συγκέντρωση με ένα σημαντικό πελάτη στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας. Η νέα οντότητα μπορεί να αποκλείσει τη

¹⁹⁰ Ο.π., παρ. 35.

¹⁹¹ Βλ. και Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 19.1.2006 Case COMP/M.4314-*Johnson & Johnson/Pfizer*, παρ. 127-128.

¹⁹² Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 4.12.1996 Case IV/M.774-*Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM*, παρ. 194 και 196, όπου η περιορισμένη παραγωγική δυναμικότητα του ανταγωνιστή της νέας οντότητας λόγω των αναγκαίων επενδύσεων, στις οποίες έπρεπε να προβεί αυτός, προκειμένου να ανταγωνιστεί τη νέα οντότητα, καθιστούσε την τελευταία υποχρεωτικό σύνεταίρο για τους πελάτες της (γεγονός που λήφθηκε υπόψη για τη θεμελίωση δεσπόζουσας θέσης της νέας οντότητας), και της 11.11.1998 Case IV/M.1157-*Skanska/Scancem*, παρ. 138-139, όπου θεωρήθηκε ότι οι ανταγωνιστές της Scancem δεν είχαν μεγάλα περιθώρια ελιγμών και αντίδρασης έναντι της τυχόν αύξησης των τιμών, διότι το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής τους, άρα και η αποδοτικότητά τους, εξαρτιόταν από την Scancem.

¹⁹³ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2008 C265/6, παρ. 35-37.

¹⁹⁴ Ο.π., παρ. 40-43.

πρόσβαση σε επαρκή βάση πελατών στους πραγματικούς ή δυνητικούς ανταγωνιστές της προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας και να μειώσει την ικανότητά τους να ανταγωνιστούν. Το κόστος ανταγωνιστών της αγοράς επόμενης βαθμίδας μπορεί να αυξηθεί δυσκολεύοντας τους να αποκτήσουν εισροές υπό τιμές και όρους που θα ίσχυαν εάν δεν είχε πραγματοποιηθεί η συγκέντρωση.

237. Ο αποκλεισμός από τη πρόσβαση σε πελάτες μπορεί να λάβει διάφορες μορφές. Η νέα οντότητα δύναται να αποφασίσει να προμηθεύεται το σύνολο των απαιτούμενων προϊόντων από το τμήμα της κάθετα ολοκληρωμένης επιχείρησης που δραστηριοποιείται στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας και, ως εκ τούτου, να σταματήσει να αγοράζει από τους ανταγωνιστές στην αγορά αυτή. Επίσης, δύναται να μειώσει τις αγορές της από ανταγωνιστές της αγοράς προηγούμενης βαθμίδας ή να αγοράζει από αυτούς με λιγότερο ευνοϊκούς για εκείνους όρους.¹⁹⁵ Βεβαίως, σε αυτές τις περιπτώσεις, εξετάζεται εάν υπάρχουν επαρκείς εναλλακτικές δυνατότητες στην αγορά επόμενης βαθμίδας, ώστε οι πραγματικοί ή δυνητικοί ανταγωνιστές που δραστηριοποιούνται στην αγορά προηγούμενης βαθμίδας να μπορούν να πωλήσουν την παραγωγή τους. Για να δημιουργηθεί θέμα, πρέπει η κάθετη συγκέντρωση να αφορά εταιρία που αποτελεί σημαντικό πελάτη με μεγάλη ισχύ στην αγορά επόμενης βαθμίδας.¹⁹⁶
238. Ο αποκλεισμός ανταγωνιστών από την πρόσβαση σε πελάτες μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα υψηλότερες τιμές εισροών όταν οι ανταγωνιστές, δραστηριοποιούμενοι στην αγορά προηγούμενης βαθμίδας, λειτουργούν κοντά στην ελάχιστη αποδοτική κλίμακά τους. Εάν, επίσης, υπάρχουν οικονομίες κλίμακος ή φάσματος, ο αποκλεισμός ανταγωνιστών ενδέχεται να καταστήσει την είσοδο στην αγορά προηγούμενης βαθμίδας λιγότερο ελκυστική μειώνοντας σημαντικά τις προοπτικές εσόδων για τους δυνητικά εισερχόμενους.
239. Το δε κίνητρο αποκλεισμού ανταγωνιστών από τη πρόσβαση σε πελάτες εξαρτάται από το κατά πόσον ο αποκλεισμός αυτός θα είναι επικερδής. Είναι δε μεγαλύτερο όσο περισσότερο αναμένεται ότι το τμήμα της καθετοποιημένης επιχείρησης που δραστηριοποιείται στην αγορά επόμενης βαθμίδας θα επωφεληθεί από τα υψηλότερα επίπεδα τιμών στην αγορά, ως αποτέλεσμα της στρατηγικής αποκλεισμού. Όσο μεγαλύτερο είναι το μερίδιο αγοράς της καθετοποιημένης επιχείρησης στην αγορά επόμενης βαθμίδας, τόσο ευρύτερη είναι η βάση πωλήσεων, επί της οποίας θα επωφεληθεί από αυξημένα περιθώρια κέρδους.

¹⁹⁵ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 5.12.2006 Case COMP/M.4389-WLR/BST, παρ. 33-35, όπου έγινε δεκτό ότι η νέα οντότητα δεν θα μπορούσε να οδηγήσει τους ανταγωνιστές της στην αγορά της προηγούμενης βαθμίδας σε σημαντική στέρηση πελατείας, διότι μόνο ένας εξ αυτών εξαρτιόταν σε ποσοστό πάνω από 10% (ως προς το κύκλο εργασιών του) από τους συγκεκριμένους αγοραστές. Ταυτόχρονα, οι ανταγωνιστές της BST ήταν μεγάλοι και μπορούσαν να ανταπεξέλθουν σε μία ξαφνική μείωση πωλήσεων δίχως να οδηγηθούν σε οικονομικές δυσκολίες. Επίσης, οι αγορές από την SCI αντιπροσώπευαν ποσοστό μόλις περίπου 20% της συνολικής ζήτησης των εν λόγω προϊόντων, επομένως σε μία αγορά που βρισκόταν σε διαρκή ανάπτυξη (κατ' έτος περίπου 5%) θα υπήρχε πάντοτε επαρκής πελατεία για τους ανταγωνιστές της BST (που ήταν αρκετοί).

¹⁹⁶ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2008 C265/6, παρ. 58, 60-61.

240. Έχοντας υπόψη τα ανωτέρω, η Επιτροπή Ανταγωνισμού ξεκινά από την διαπίστωση ότι η ΜΟΗ δεν κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας (στάδιο διύλισης). Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η ΜΟΗ αποσπά το [20-30%] κατά μέσο όρο των συνολικών πωλήσεων διυλισμένων προϊόντων στην Ελλάδα, ενώ σημαντικό τμήμα των πωλήσεων της κατευθύνεται σε αγορές του εξωτερικού. Ταυτόχρονα, στην αγορά χονδρικής εμπορίας και λιανικής διάθεσης, η νέα οντότητα θα κατέχει πανελλαδικά μερίδιο αγοράς, ανάλογα με το σχετικό προϊόν, μεταξύ 20% και 30%.¹⁹⁷ Επομένως, σε καμία εκ των σχετικών αγορών, είτε της προηγούμενης είτε της επόμενης οικονομικής βαθμίδας, η νέα οντότητα δεν θα κατέχει μετά τη συγκέντρωση σημαντική θέση, λαμβάνοντας υπόψη και το ότι η οντότητα που προέκυψε από την προηγούμενη συγκέντρωση (BP-ΕΛ.ΠΕ) κατέχει πιο ισχυρή θέση σε όλες σχεδόν τις σχετικές αγορές.
241. Η μόνη άμεση επίπτωση της γνωστοποιηθείσας εξαγοράς ενδέχεται να αφορά στην μεταφορά προς την ΜΟΗ των πωλήσεων που τώρα κάνει η ΕΛ.ΠΕ στις εξαγοραζόμενες εταιρίες. Αυτό ενδεχομένως θα μπορούσε να οδηγήσει σε κάποιες απώλειες οικονομιών κλίμακας και μείωση του μεσοσταθμικού περιθωρίου πωλήσεων της δεσπόζουσας επιχείρησης ΕΛ.ΠΕ στην αγορά διύλισης.¹⁹⁸
242. Εντούτοις, η Επιτροπή Ανταγωνισμού εκτιμά ότι η ανωτέρω εξέλιξη δεν θα συμβεί για διάφορους λόγους.
- Πρώτον, η SHELL έχει μερίδιο αγοράς που προσεγγίζει (για παράδειγμα στις βενζίνες) το [10-20%] στην Ελλάδα,¹⁹⁹ και ποσοστό [60-70%] από αυτό προέρχεται από τις δυο Ελληνικές εταιρίες διύλισης, ενώ το υπόλοιπο το εισάγει.
 - Δεύτερον, ποσοστό [50-60%] των αγορών (όλων των προϊόντων) που πραγματοποιεί η SHELL από τα διυλιστήρια είναι αγορές από την ΕΛ.ΠΕ.
 - Τρίτον, οι αγορές της SHELL από την ΕΛ.ΠΕ εκπροσωπούν ένα μικρό σχετικά ποσοστό, το οποίο στο σύνολο των επηρεαζόμενων σχετικών αγορών δεν ξεπερνά κατά μέσο όρο το 10-20% των συνολικών πωλήσεων της ΕΛ.ΠΕ, όπως φαίνεται στον Πίνακα 19, και τούτο μόνο προς την εξαγοραζόμενη SHELL και όχι την AVINOIL, που έως τώρα προμηθευόταν ούτως ή άλλως σχεδόν αποκλειστικά από την ΜΟΗ.
 - Αλλά, τέλος, και από τη στιγμή που ήδη το 0-5% κατά μέσο όρο των πωλήσεων της ΕΛ.ΠΕ κατευθύνεται στην AVINOIL, η οποία αποτελεί θυγατρική του ομίλου της ΜΟΗ (και άρα ανταγωνιστική της ΕΚΟ, θυγατρικής της ΕΛ.ΠΕ), δεν υπάρχει αυξημένη πιθανότητα η ΜΟΗ να αλλάξει την πολιτική της κατά τρόπο ώστε το σύνολο των αγορών της SHELL να μεταφερθεί από την ΕΛ.ΠΕ στην ΜΟΗ.

¹⁹⁷ Βλ. ανωτέρω παρ. 74-85, Πίνακες 3-7.

¹⁹⁸ Για την δεσπόζουσα θέση της ΕΛ.ΠΕ στην αγορά διύλισης, βλ. Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 116.

¹⁹⁹ Βλ. ανωτέρω Πίνακα 3.

Πίνακας 19: Πωλήσεις της ΕΛ.ΠΕ σε εταιρίες εμπορίας ανά προϊόν (%)

Εταιρία	Βενζίνες	Πετρέλαιο κίνησης	Θέρμανση	Υγραέριο	Μαζούτ	Άσφαλτος	JET A1	M.O.
SHELL	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[20-30]	[0-10]	[0-10]	[10-20]	[10-20]
AVINOIL	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]	[0-10]	-	[0-10]
SHELL-AVINOIL	[0-10]	[0-10]	[10-20]	[20-30]	[0-10]	[10-20]	[10-20]	[10-20]
Λοιπές	[80-90]	[80-90]	[80-90]	[70-80]	[90-100]	[80-90]	[80-90]	[80-90]

Πηγή: ΕΛ.ΠΕ

243. Εξάλλου, τονίζεται ότι ακόμη και αυτό το ποσοστό 10-20% της παραγωγής της ΕΛ.ΠΕ, που κατευθύνεται στην SHELL, αποτελεί υπερεκτίμηση της αναμενόμενης τελικής επίδρασης της εξαγοράς στις πωλήσεις της ΕΛ.ΠΕ. Αυτό συμβαίνει διότι η ΕΛ.ΠΕ είναι εταιρία με σημαντική οικονομική ισχύ στην αγορά της διύλισης και τυχόν μείωση πωλήσεων ως απόρροια της υπό κρίση συγκέντρωσης θα αντισταθμιστεί από αύξηση των πωλήσεων σε τρίτες εταιρίες ή άλλους πελάτες.
244. Επίσης, τα οικονομικά υποδείγματα, που αφορούν στην εκτίμηση των επιδράσεων συγχωνεύσεων, δείχνουν ότι μετά από μια συγχώνευση ή εξαγορά, στη νέα τελική ισορροπία που θα προκύψει στην αγορά, οι συνολικές πωλήσεις των συγχωνευόμενων εταιριών (SHELL-AVINOIL) μειώνονται σε σχέση με τις συνολικές πωλήσεις άλλων εταιριών (EKO, BP, AEGEAN, JETOIL, κ.ο.κ.), οι οποίες αυξάνονται.²⁰⁰ Η αύξηση των πωλήσεων των άλλων εταιριών εμπορίας θα ωφελήσει την ΕΛ.ΠΕ με δεδομένο ότι κατά μέσο όρο το ποσοστό που αυτές οι εταιρίες αγοράζουν από την ΜΟΗ, συγκριτικά με το ποσοστό που αγοράζουν από την ΕΛ.ΠΕ, είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό των SHELL και AVINOIL.²⁰¹ Επομένως, οι συνολικές πωλήσεις της ΕΛ.ΠΕ δεν πρόκειται να επηρεασθούν αρνητικά, αλλά αντίθετα αναμένεται να επηρεασθούν θετικά από την υπό κρίση εξαγορά.
245. Ακόμα και αν αποφάσιζε η νέα οντότητα (SHELL-AVINOIL) να προμηθευτεί το σύνολο των αναγκών της μόνο από την ΜΟΗ, το ποσοστό της παραγωγής στο σύνολο των επηρεαζόμενων σχετικών αγορών που θα έμενε ελεύθερο για τους ανταγωνιστές διαμορφώνεται κατά μέσο όρο σε [10-20%] (των πωλήσεων της ΕΛ.ΠΕ), όπως φαίνεται στον Πίνακα 19. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι οι ανταγωνιστές των SHELL και AVINOIL απορροφούν από το σύνολο των πωλήσεων της ΜΟΗ κατά μέσον όρο το [...] της τελευταίας, όπως φαίνεται στον Πίνακα 20.²⁰² Επομένως, κάθε προσπάθεια τους εκ μέρους της ΜΟΗ φαίνεται ότι δεν θα ήταν παραγωγική.

²⁰⁰ Βλ. Νίκο Βέττα – Γιάννη Κατσουλάκο, Πολιτική ανταγωνισμού και ρυθμιστική πολιτική, Αθήνα, 2004, σ. 491.

²⁰¹ Η ΕΚΟ προμηθεύεται το 100% των αναγκών της από την ΕΛ.ΠΕ, ενώ η SHELL περίπου το 58%. Το ποσοστό προμήθειας σε υγρά καύσιμα από την ΕΛ.ΠΕ του συνόλου των εταιριών εμπορίας ανέρχεται σε περίπου 32%.

²⁰² Με εξαίρεση το μαζούτ και την άσφαλο, όπου το ποσοστό θα προσέγγιζε το 20% και το 40% αντίστοιχα.

Πίνακας 20: Πωλήσεις της ΜΟΗ σε εταιρίες εμπορίας ανά προϊόν (%)

Εταιρία	Βενζίνες	Πετρέλαιο κίνησης	Θέρμανση	Υγραέριο	Μαζούτ	Άσφαλτος	JET A1	M.O.
SHELL	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
AVINOIL	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
SHELL-AVINOIL	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Λοιπές	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]

Πηγή: ΜΟΗ

246. Τέλος, και οι εταιρίες εμπορίας συμφωνούν ότι είναι σχετικά ευχερής η αλλαγή προμηθευτή σε επαρκή και αποτελεσματική κλίμακα παραγωγής, καθώς σημειώνεται τρέχουσα συνεργασία και με τις δύο εταιρίες διύλισης, ενώ οι όποιες δυσκολίες αλλαγής προμηθευτή ή πραγματοποίησης εισαγωγών έχουν μάλλον να κάνουν με το θεσμικό πλαίσιο και τη δέσμευση τήρησης αποθεμάτων 90 ημερών για την περίπτωση εισαγωγών. Αλλά και η ΕΛ.ΠΕ συμφωνεί ότι μπορεί να καλύψει ενδεχόμενη αυξημένη ζήτηση από τις εταιρίες εμπορίας και τους λοιπούς πελάτες (βιομηχανίες, βιοτεχνίες, μεταφορικές εταιρίες, κ.ο.κ.), είτε με αύξηση ίδιας παραγωγής είτε και με εισαγωγές.²⁰³

2. ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

247. Τα κίνητρα αποκλεισμού εξαρτώνται από το βαθμό στον οποίο ο αποκλεισμός (foreclosure) θα είναι επικερδής. Ουσιαστικά, η συγχωνευθείσα εταιρία βρίσκεται αντιμέτωπη με μια αντιστάθμιση μεταξύ του κέρδους που απώλεσε στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας, λόγω μείωσης των πωλήσεων εισροών σε (πραγματικούς ή δυνητικούς) ανταγωνιστές, και του κέρδους που αποκτά βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα από την αύξηση των πωλήσεων στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας ή, ανάλογα με την περίπτωση, από τη δυνατότητα αύξησης των τιμών.²⁰⁴

248. Η αντιστάθμιση είναι πιθανό να εξαρτάται από το επίπεδο κερδών που αποκτά η συγχωνευθείσα εταιρία στις αγορές επόμενης και προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας. Εφόσον οι λοιποί παράγοντες παραμένουν αμετάβλητοι, όσο χαμηλότερα είναι τα περιθώρια κέρδους στην αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας τόσο μικρότερη είναι η απώλεια από τον περιορισμό των πωλήσεων εισροών. Ομοίως, όσο υψηλότερα είναι τα περιθώρια κέρδους στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας, τόσο μεγαλύτερο είναι το κέρδος που αποκτά από την αύξηση του μεριδίου στην αγορά αυτή εις βάρος των αποκλεισμένων ανταγωνιστών.

249. Πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι ο αποτελεσματικός ανταγωνισμός ενδέχεται να παρακωλύεται σημαντικά και από την αύξηση των εμποδίων εισόδου στην αγορά για

²⁰³ Βλ. και κατωτέρω παρ. 252-253.

²⁰⁴ υπόθ. T-210/01, *General Electric Company κατά Επιτροπής*, Συλλ. 2005 σ. II-5575, παρ. 298-300, όπου το ΓενΔΕΕ θεώρησε ότι η νέα οντότητα θα είχε κίνητρο να περιορίσει τις προμήθειες στους ανταγωνιστές στην κάθετη συναφή αγορά, διότι εν προκειμένω ο εκκινητήρας ήταν μεν ουσιώδες στοιχείο για το επόμενο στάδιο παραγωγής, δηλαδή την παραγωγή κινητήρα, εντούτοις ο εκκινητήρας αντιπροσώπευε ελάχιστο ποσοστό του κόστους του κινητήρα (0,2%), οπότε τα κέρδη που θα είχε η νέα οντότητα από το να πουλήσει το προϊόν αυτό σε ανταγωνιστές ήταν ελάχιστα σε σχέση με τα κέρδη που μπορούσε να αποκομίσει εάν αύξανε το μερίδιο αγοράς της στην κάθετη συναφή αγορά εις βάρος των εταιριών αυτών.

- τους δυνητικούς ανταγωνιστές. Το απλό ενδεχόμενο η νέα επιχείρηση να εφαρμόσει μία στρατηγική αποκλεισμού μετά τη συγκέντρωση ενδέχεται να λειτουργήσει από μόνο του έντονα αποτρεπτικά για τους δυνητικά εισερχόμενους στην αγορά.²⁰⁵
250. Εάν, αντίθετα, παραμένουν στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας επαρκείς αξιόπιστοι ανταγωνιστές, των οποίων το κόστος παραγωγής δεν είναι πιθανό να αυξηθεί, π.χ. επειδή είναι κάθετα ολοκληρωμένοι ή είναι σε θέση να στραφούν σε κατάλληλες εναλλακτικές εισροές, ο ανταγωνισμός από τις επιχειρήσεις αυτές ενδέχεται να ασκεί πίεση στη νέα επιχείρηση και, επομένως, να αποτρέψει την αύξηση των τιμών της σε επίπεδα άνω των υφιστάμενων προ της συγκέντρωσης.²⁰⁶ Επίσης, σημαντικό στοιχείο αποτελεί και η αγοραστική δύναμη των πελατών στη σχετική αγορά προμήθειας, καθώς δεν μπορεί να προκύψει δεσπόζουσα θέση ή ενίσχυσή της εάν ο προμηθευτής εξαρτάται από ισχυρούς πελάτες του.²⁰⁷ Ταυτόχρονα, ερευνάται και αν ο προμηθευτής που ελέγχει τον διανομέα στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας αποτελούσε ή όχι την κύρια πηγή προμήθειας των προϊόντων του τελευταίου.²⁰⁸
251. Εν προκειμένω, από την εξέταση, καταρχήν, των περιθωρίων κέρδους στα στάδια της διύλισης, χονδρικής εμπορίας και λιανικής διάθεσης, προκύπτει ότι κατά μέσο όρο τα περιθώρια κέρδους στην διύλιση είναι χαμηλότερα σε σχέση με τα περιθώρια κέρδους στις επόμενες αγορές της αζιακής αλυσίδας (ιδίως στη χονδρική εμπορία), γεγονός που

²⁰⁵ Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 11.11.1998 Case IV/M.1157-Skanska/Scancem, παρ. 83, και της 20.2.2007 Case COMP/M.4494-Evrz/Highveld, παρ. 114-115, όπου έγινε δεκτό ότι, μετά τη συγκέντρωση, η νέα οντότητα θα είχε το κίνητρο να ακολουθήσει στρατηγική αποκλεισμού επηρεάζοντας αρνητικά τον ανταγωνισμό στη σχετική αγορά, καθώς θα προμήθευε πλέον επιχειρήσεις σε κάθετο επίπεδο που αντιπροσώπευαν συνολικά το 50-60% της σχετικής παραγωγής. Επιπλέον, λήφθηκε υπόψη η περιορισμένη δυνατότητα εξαγωγών από τη Κίνα, ώστε να μη θεωρούνται επαρκές ανταγωνιστικό αντιστάθμισμα για τη νέα οντότητα. Βλ. και Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 19.1.2006 Case COMP/M.4314-Johnson & Johnson/Pfizer, παρ. 130, όπου έγινε δεκτό ότι δεν υπήρχε πιθανότητα δυνητικού ή και πραγματικού άμεσου ανταγωνισμού λόγω των συμβάσεων αποκλειστικότητας που είχαν συναφθεί.

²⁰⁶ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των μη οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2008 C265/6, παρ. 49-50.

²⁰⁷ Βλ. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 11.11.1998 Case IV/M.1157-Skanska/Scancem, παρ. 89-90.

²⁰⁸ Βλ. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 9.11.2005 Case COMP/M.3943-SAINTE-GOBAIN/BPB, παρ. 78. Στην υπόθεση αυτή, θεωρήθηκε ότι, παρά το υψηλό μερίδιο αγοράς του προμηθευτή ύψους 80%, δεν υπήρχε κίνητρο εκ μέρους της νέας επιχείρησης να αυξήσει το κόστος των ανταγωνιστών, επειδή τα προϊόντα του πρώτου κατευθύνονταν κυρίως προς άλλους διανομείς (80-90%) και όχι προς την επιχείρηση που ήλεγχε σε κάθετο επίπεδο. Βλ. και Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 5.12.2006 Case COMP/M.4389-WLR/BST, παρ. 27-29, όπου ο προμηθευτής BST κατείχε στη σχετική αγορά μερίδιο περίπου 50%, ενώ ο διανομέας (στη κάθετη αγορά) SCI κατείχε μερίδιο περίπου 15-20% και οι ανταγωνιστές του μερίδια μεγαλύτερα, περίπου 20-25% (παρ. 23-24). Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε κίνητρο αποκλεισμού ανταγωνιστών στην κάθετη αγορά εκ μέρους της νέας επιχείρησης, διότι ακόμα και αν αυτή αποφάσιζε να προμηθευτεί προϊόντα μόνο από την BST, πάνω από 50-70% της παραγωγής της BST θα έμενε ελεύθερο για τους ανταγωνιστές, ενώ οι ανταγωνιστές της SCI απορροφούσαν μεγάλο μέρος της παραγωγής της BST (παρ. 28). Επομένως, κάθε προσπάθεια αποκλεισμού των ανταγωνιστών δεν θα ήταν παραγωγική.

- κατατείνει στο συμπέρασμα ότι η ΜΟΗ θα μπορούσε να έχει καταρχήν κίνητρο να εφαρμόσει στρατηγικές με σκοπό τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών από την πρόσβαση στην αγορά της διύλισης (εισροές).
252. Με την ολοκλήρωση της υπό κρίσης συγκέντρωσης ο όμιλος της ΜΟΗ ισχυροποιεί την θέση του στην αγορά επόμενης οικονομικής βαθμίδας (χονδρική εμπορία), αποσπώντας μερίδια αγοράς στην πλειοψηφία των επηρεαζόμενων αγορών με αποτέλεσμα να αυξάνεται η βάση πωλήσεων στις οποίες θα απολαμβάνει αυξημένα περιθώρια κέρδους. Με βάση την ανωτέρω ανάλυση, δεν αποκλείεται η ΜΟΗ, μετά την ολοκλήρωση της συγκέντρωσης, να έχει κάποιο κίνητρο να αυξήσει τις τιμές που χρεώνει στους ανταγωνιστές των εταιριών που ελέγχει στην αγορά χονδρικής εμπορίας (SHELL και AVINOIL), σε μια προσπάθεια να αυξήσει το κόστος αυτών των ανταγωνιστών (στρατηγική αποκλεισμού).
253. Εντούτοις, η υπό κρίση συγκέντρωση δεν επηρεάζει σημαντικά τις δυνατότητες της ΜΟΗ να θέσει σε εφαρμογή μια τέτοια στρατηγική αποκλεισμού. Όπως πριν, έτσι και μετά από την εξαγορά, η δυνατότητα αποκλεισμού εκ μέρους της ΜΟΗ περιορίζεται από την ευχέρεια των εταιριών εμπορίας να προμηθευτούν τις αναγκαίες γι' αυτές ποσότητες από την ΕΛ.ΠΕ. Επιπλέον, η εξαγορά δεν δημιουργεί αντικειμενική δυσκολία στην ΜΟΗ να καλύψει τη ζήτηση από τις εταιρίες εμπορίας που ήδη προμηθεύει. Εάν η SHELL μεταφέρει στην ΜΟΗ το ποσοστό των προμηθειών της που τώρα αγοράζει από την ΕΛ.ΠΕ ([...] των αγορών της) ή εισάγει ([...] των αγορών της), αυτό θα οδηγούσε σε άμεση αύξηση των πωλήσεων της ΜΟΗ. Ωστόσο, η τελική αύξηση των πωλήσεων θα είναι ενδεχομένως σημαντικά μικρότερη. Αυτό συμβαίνει, διότι είναι αδύνατο στο παρόν στάδιο να ποσοτικοποιηθεί η ακριβής αναμενόμενη μεταβολή στις σχετικές πωλήσεις, ακόμη και υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχουν επιδράσεις αποτελεσματικότητας.
254. Σε κάθε περίπτωση, οι ενδεχόμενες ποσοστιαίες αυξήσεις πωλήσεων μπορούν να καλυφθούν από την ΜΟΗ χωρίς περικοπές των πωλήσεών της σε άλλες εταιρίες εμπορίας. Αλλά ακόμη και σε περίπτωση που η ΜΟΗ αναγκαζόταν λόγω περιορισμών στο παραγωγικό δυναμικό της να μειώσει κατά ένα μικρό ποσοστό τις πωλήσεις της στις άλλες εταιρίες εμπορίας, οι τελευταίες θα μπορούσαν πολύ εύκολα να καλύψουν αυτή τη μικρή μείωση προμηθευόμενες πετρελαιοειδή από την ΕΛ.ΠΕ.²⁰⁹
255. Ενόψει των ανωτέρω, πρόβλημα ανταγωνισμού, εξ επόψεως κάθετων επιδράσεων, φαίνεται ότι θα μπορούσε να προκύψει μόνο σε συγκεκριμένες τοπικές σχετικές αγορές επόμενων σταδίων (π.χ. στους νομούς Ιωαννίνων και Κεφαλληνίας), όπου παρουσιάζεται παράλληλα σημαντική οριζόντια επίδραση ως αποτέλεσμα της γνωστοποιηθείσας συγκέντρωσης, καθώς η βάση πωλήσεων της νέας οντότητας αυξάνεται σε βαθμό σε αυτές τις περιοχές που δύναται να καταστήσει επικερδείς τυχόν στρατηγικές αποκλεισμού ανταγωνιστών.
256. Ακόμη όμως και αν μπορούσε να θεωρηθεί ότι η ΜΟΗ έχει την δυνατότητα αποκλεισμού από το στάδιο χονδρικής εμπορίας μιας ή περισσότερων εταιριών εμπορίας που τώρα ανταγωνίζονται τις SHELL και AVINOIL, δεν θα έχει το κίνητρο να το κάνει. Και τούτο, λόγω της ύπαρξης ενός σημαντικού αριθμού παραγόντων.

²⁰⁹ Βλ. και ανωτέρω παρ. 246.

Ένας παράγοντας είναι τα μοναδιαία περιθώρια κέρδους στο στάδιο λιανικής συγκριτικά με τα περιθώρια κέρδους στην αγορά χονδρικής. Τα περιθώρια όμως κέρδους είναι ενδογενή (και στα δύο ανωτέρω στάδια) και τελικά προσδιορίζονται από άλλους πρωτογενείς παράγοντες, όπως τις συνθήκες ανταγωνιστικής συμπεριφοράς στις αγορές, την τυχόν διαφοροποίηση των «προϊόντων και υπηρεσιών» που προσφέρουν οι εταιρίες εμπορίας, τις διαφορές κόστους μεταξύ των εταιριών στο στάδιο λιανικής και χονδρικής εμπορίας, καθώς και το μερίδιο μετά την εξαγορά στο στάδιο χονδρικής.

257. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν θα υπάρχουν κίνητρα για αποκλεισμό όταν τα περιθώρια κέρδους στο στάδιο της εμπορίας είναι πολύ μικρότερα απ' ό,τι τα περιθώρια στην αγορά διύλισης. Αντίθετα, όταν τα περιθώρια κέρδους είναι χαμηλά στο στάδιο εμπορίας συγκριτικά με το στάδιο της διύλισης (λόγω μεγαλύτερης έντασης στον ανταγωνισμό στην «κάτω» αγορά της εμπορίας), τα κίνητρα για αποκλεισμό στο στάδιο εμπορίας είναι μεγαλύτερα.²¹⁰ Εν προκειμένω, όμως, στην περίπτωση της Ελληνικής αγοράς πετρελαιοειδών, τα περιθώρια κέρδους στο στάδιο διύλισης είναι μικρότερα από τα περιθώρια κέρδους στην αγορά εμπορίας (χονδρική και λιανική).²¹¹ Με δεδομένα τα χαρακτηριστικά αυτά, η εκτίμηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού είναι ότι η ΜΟΗ δεν θα έχει κίνητρο να αποκλείσει ανταγωνιστές από την αγορά χονδρικής.
258. Τέλος, η βάση πωλήσεων της νέας οντότητας αυξάνεται μεν μετά την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης, εντούτοις δεν μπορεί να λεχθεί ότι αυτή εκτείνεται σε τέτοιο βαθμό, ώστε να καταστεί επικερδής τυχόν αύξηση των πωλήσεων στην αγορά χονδρικής εμπορίας και μείωση των αντίστοιχων πωλήσεων στην αγορά διύλισης.

Ε. ΑΛΛΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ - ΑΝΤΙΣΤΑΘΜΙΣΤΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΑΓΟΡΑΣΤΩΝ

259. Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων,²¹² η ανταγωνιστική πίεση που δέχεται μια επιχείρηση δεν ασκείται μόνο από τους ανταγωνιστές της, αλλά μπορεί να προέρχεται και από τους πελάτες της. Ακόμα και επιχειρήσεις με πολύ υψηλά μερίδια αγοράς ενδέχεται να μην είναι σε θέση, μετά τη συγκέντρωση, να παρακωλύσουν αισθητά τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό, ιδίως να ενεργούν σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητα από τους πελάτες τους, αν οι τελευταίοι διαθέτουν αντισταθμιστική αγοραστική ισχύ (buyer power).

²¹⁰ Βλ. Roman Inderst - Tommaso M. Valletti, A Tale of Two Constraints: Assessing Market Power in Wholesale Markets, *European Competition Law Review*, 2007, 84-91.

²¹¹ Το γεγονός αυτό μπορεί να ερμηνευθεί ότι απορρέει από τη φύση του ανταγωνισμού σε κάθε αγορά / στάδιο του κλάδου των πετρελαιοειδών. Ειδικότερα, στο στάδιο εμπορίας (χονδρική και λιανική διάθεση) οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται ως προς τις τιμές (ανταγωνισμός τύπου Bertrand) σε αντιδιαστολή με το στάδιο της διύλισης όπου οι επιχειρήσεις ανταγωνίζονται με βάση τις ποσότητες (ανταγωνισμός τύπου Cournot). Αξίζει να σημειωθεί ότι, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, δεν είναι επικτός ο περαιτέρω διαχωρισμός του περιθωρίου κέρδους στην Ελλάδα ανά στάδιο εμπορίας (χονδρική και λιανική).

²¹² Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 64.

260. Ως αντισταθμιστική αγοραστική ισχύς πρέπει να νοείται η διαπραγματευτική ισχύς που έχει ο πελάτης έναντι του πωλητή στις διαπραγματεύσεις λόγω του μεγέθους του, της εμπορικής σημασίας για τον πωλητή και της ικανότητας του να στραφεί σε εναλλακτικούς προμηθευτές.²¹³ Μία πηγή αντισταθμιστικής ισχύος είναι η δυνατότητα του πελάτη να απειλήσει ότι σε εύλογο χρονικό διάστημα θα στραφεί σε εναλλακτικές πηγές εφοδιασμού, αν ο προμηθευτής αποφάσιζε να αυξήσει τις τιμές ή να εφαρμόσει δυσμενέστερους όρους παράδοσης. Συνήθως, η αντισταθμιστική ισχύς χαρακτηρίζει μεγάλους και πολυσύνθετους πελάτες παρά μικρές επιχειρήσεις σε ένα κατακερματισμένο κλάδο.
261. Δεν αρκεί η ύπαρξη αγοραστικής ισχύος πριν τη συγκέντρωση, αλλά πρέπει να υπάρχει και μετά τη πραγματοποίησή της, καθώς η συγκέντρωση δύο προμηθευτών μπορεί να καταργεί μία αξιόπιστη πηγή εφοδιασμού.²¹⁴ Αντίθετα, εφόσον υφίσταται ένας ή περισσότεροι μεγάλοι αγοραστές, τούτο μπορεί να προκαλέσει ανταγωνισμό μεταξύ των μερών που απαρτίζουν τη συλλογική δεσπόζουσα θέση.²¹⁵
262. Εν προκειμένω, η αγορά σε επίπεδο πρατηρίων είναι πολύ λιγότερο συγκεντρωμένη σε σχέση με την αγορά χονδρικής εμπορίας, καθώς υπάρχουν περίπου 7.500 πρατήρια υγρών καυσίμων²¹⁶ σε όλη τη χώρα, ενώ δραστηριοποιούνται στην αγορά περίπου 19 εταιρίες εμπορίας. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να γίνει λόγος για αντισταθμιστική ισχύ των πρατηρίων ιδίως έναντι της νέας οντότητας.²¹⁷ Βέβαια, παρά το γεγονός ότι η αγορά είναι κατακερματισμένη με μεγάλο αριθμό πρατηρίων, υπάρχει έντονος ανταγωνισμός λόγω του μεγάλου αριθμού εταιριών που δραστηριοποιούνται στο στάδιο χονδρικής εμπορίας (προμηθευτές), πράγμα που προσδίδει αυξημένη δυνατότητα επιλογής προμηθευτή στις επιχειρήσεις λιανικής, με συνέπεια η διαπραγματευτική ισχύς των τελευταίων να μην είναι αμελητέα. Η διαπραγματευτική δύναμη των πρατηριούχων υγρών καυσίμων, που, σημειωτέον, στην μεγάλη τους

²¹³ Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 20.12.2001 Case COMP/M.2533-BP/E.ON, παρ. 128-132, της 15.7.2005 Case COMP/M.3732-Procter & Gamble/Gillette, παρ. 24, όπου λήφθηκε υπόψη η αγοραστική δύναμη των μεγάλων πελατών Metro και Carrefour, αλλά η Επιτροπή κατέληξε ότι τα μεγάλα μερίδια αγοράς και η μεγάλη δύναμη της νέας οντότητας δεν μπορούσαν να αντισταθμιστούν από τη ισχύ των μεγάλων αυτών πελατών, της 4.12.1996 Case IV/M.774-Saint-Gobain/Wacker-Chemie/NOM, παρ. 228-229, 265, όπου έγινε δεκτό ότι το γεγονός ότι η αγορά προμήθειας (buyer side) ήταν λιγότερο συγκεντρωμένη από την αγορά παραγωγής (supplier side) και είχε μεγαλύτερο αριθμό αγοραστών, οδηγούσε σε μη θεμελίωση αγοραστικής ισχύος των πελατών, της 15.3.2004 Case COMP/M.3314-Air Liquide/Messer Targets, παρ. 125, όπου το γεγονός ότι οι πελάτες ήταν μικρές επιχειρήσεις με μικρή διαπραγματευτική ισχύ έναντι του δυοπωλίου ενίσχυε τη θέση του τελευταίου, της 22.7.1992 Case IV/M.190-Nestlé/Perrier, παρ. 78, και της 13.6.2000 Case COMP/M.1673-VEBA/VIAG, παρ. 86.

²¹⁴ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την αξιολόγηση των οριζόντιων συγκεντρώσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, ΕΕ 2004 C31/5, παρ. 65-67.

²¹⁵ Βλ. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 18.10.1995 Case IV/M.580-ABB/Daimler-Benz, παρ. 99-102, 110, όπου θεωρήθηκε ότι η ύπαρξη ενός μεγάλου αγοραστή μπορούσε να προκαλέσει ανταγωνισμό προσφορών μεταξύ των μελών του δυοπωλίου.

²¹⁶ Κατά το Έντυπο Γνωστοποίησης (σ. 39), ο αριθμός των πρατηρίων ανερχόταν σε 8.100 το έτος 2008.

²¹⁷ Βλ. και Απόφαση ΕΑ 465/VI/2009, παρ. 173.

πλειοψηφία είναι DODOs, διαφαίνεται και από την έντονη κινητικότητα που παρατηρείται στο στάδιο λιανικής.

263. Επίσης, δεν μπορεί να γίνει λόγος για αντισταθμιστική ισχύ του συνόλου των εταιριών εμπορίας έναντι των δύο εταιριών διύλισης, λαμβάνοντας υπόψη και την εν τοις πράγμασι απουσία εισαγωγών στην αγορά καυσίμων τα τελευταία χρόνια. Βέβαια, η διαπραγματευτική δύναμη των αγοραστών αποτελεί συνάρτηση του σχετικού μεγέθους τους. Έτσι, οι μεγάλοι πελάτες των εταιριών εμπορίας (βιομηχανικές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, μεταφορικές εταιρίες), οι οποίοι διακινούν μεγάλες ποσότητες υγρών καυσίμων, διαπραγματεύονται συνήθως με καλύτερους όρους (τιμές, εκπτώσεις όγκου, πιστώσεις), σε αντίθεση με τις μικρότερες εταιρίες, οι οποίες κυρίως λόγω όγκου καταναλώσεων διαθέτουν μικρότερη διαπραγματευτική ισχύ.

VI. ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

264. Κατά το άρθρο 4δ παρ. 7 του Ν. 703/1977, οι αποφάσεις της Επιτροπής Ανταγωνισμού που εκδίδονται βάσει των διατάξεων περί προληπτικού ελέγχου συγκεντρώσεων, καλύπτουν και τους περιορισμούς που συνδέονται άμεσα με την πραγματοποίηση της συγκέντρωσης και είναι απαραίτητοι για αυτή (δευτερεύοντες περιορισμοί).²¹⁸ Αντίθετα, περιορισμοί που δεν ικανοποιούν τις ανωτέρω προϋποθέσεις, δεν καλύπτονται από την εγκριτική απόφαση. Τούτο βέβαια δεν σημαίνει ότι η τυχόν εγκριτική απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού τίθεται κατά κάποιο τρόπο υπό αίρεση. Απλώς, δεν καλύπτει τους περιορισμούς αυτούς, οι οποίοι κρίνονται με βάση τις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 του Ν. 703/1977 και 101 και 102 ΣΛΕΕ, εφόσον οι τελευταίες είναι εφαρμοστέες.

B. Η ΡΗΤΡΑ ΜΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

265. Οι ρήτρες μη ανταγωνισμού που επιβάλλονται στον πωλητή κατά τη μεταβίβαση μίας επιχείρησης ή τμήματός της δεν δικαιολογούνται από το θεμιτό στόχο της πραγματοποίησης της συγκέντρωσης παρά μόνο εφόσον η διάρκεια, το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής, το αντικείμενό τους και τα πρόσωπα που συνδέονται με αυτές δεν υπερβαίνουν το εύλογα αναγκαίο για την επίτευξη του στόχου αυτού. Έχει θεωρηθεί ότι ρήτρες μη ανταγωνισμού δικαιολογούνται για χρονικά διαστήματα έως τρία (3) έτη όταν η μεταβίβαση της επιχείρησης περιλαμβάνει την πελατεία με τη μορφή υπεραξίας (goodwill) καθώς και την τεχνογνωσία. Εφόσον περιλαμβάνεται μόνον η υπεραξία δικαιολογούνται για διαστήματα έως δύο (2) έτη.²¹⁹
266. Εξάλλου, το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής μίας ρήτρας μη ανταγωνισμού πρέπει κανονικά να περιορίζεται στην περιοχή, στην οποία ο πωλητής προσέφερε τα σχετικά

²¹⁸ Για τους δευτερεύοντες περιορισμούς, βλ. γενικά Νικόλαο Ζευγώλη, Η υποχρέωση μη ανταγωνισμού ως δευτερεύων περιορισμός, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007, σ. 32 επ.

²¹⁹ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τους περιορισμούς που συνδέονται άμεσα με τις συγκεντρώσεις και είναι απαραίτητοι για την πραγματοποίησή τους, ΕΕ 2005 C56/24, παρ. 20.

προϊόντα ή υπηρεσίες πριν από τη συγκέντρωση.²²⁰ Ομοίως, η ισχύς των ρητρών μη ανταγωνισμού πρέπει να περιορίζεται στα προϊόντα και τις υπηρεσίες που αποτελούν το συγκεκριμένο αντικείμενο της οικονομικής δραστηριότητας της μεταβιβαζόμενης επιχείρησης.²²¹

267. Ρήτρες που υποχρεώνουν τον πωλητή να μην αποκτά οικονομική συμμετοχή σε οποιαδήποτε επιχείρηση ανταγωνίζεται τη μεταβιβαζόμενη επιχείρηση, μπορεί να θεωρηθεί ότι σχετίζονται άμεσα με τη συγκέντρωση και είναι απαραίτητες για την πραγματοποίησή της, εκτός αν απαγορεύουν στον πωλητή να αγοράζει ή να κατέχει καθαρά χρηματοοικονομικές επενδύσεις ή συμμετοχές που δεν του παρέχουν άμεσα ή έμμεσα διοικητικές αρμοδιότητες ή οποιαδήποτε ουσιαστική επιρροή σε εταιρία που ανταγωνίζεται τη μεταβιβαζόμενη επιχείρηση.²²²
268. Εν προκειμένω, στο γνωστοποιηθέν σχέδιο συγκέντρωσης προβλέπονται τα εξής:
[...]
269. Η εν λόγω ρήτρα μη ανταγωνισμού πρέπει να θεωρηθεί ότι συνδέεται άμεσα με τη συγκέντρωση και ότι είναι απαραίτητη για την πραγματοποίησή της, ιδίως για τους εξής λόγους:
- α) Η υποχρέωση μη ανταγωνισμού ισχύει, σύμφωνα με το Αγγλικό κείμενο της σχετικής σύμβασης «*during the Restricted Period*», ήτοι για δύο (2) χρόνια από την ολοκλήρωση της αγοραπωλησίας.²²³
 - β) Είναι περιορισμένη από γεωγραφικής απόψεως, εκτεινόμενη μόνο στην Ελληνική επικράτεια, περιορίζεται δηλαδή στη περιοχή, στην οποία οι πωλήτριες προσέφεραν τα σχετικά προϊόντα ή υπηρεσίες πριν από τη μεταβίβαση.
 - γ) Τέλος, είναι περιορισμένη από άποψη αντικειμένου, καθώς εκτείνεται μόνο στην επιχειρηματική δραστηριότητα που μεταβιβάζει και στην οποία δραστηριοποιείται η SHELL.

Γ. ΡΗΤΡΑ ΜΗ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

270. Οι ρήτρες μη προσέλκυσης προσωπικού του άλλου μέρους έχουν ανάλογες επιπτώσεις και, επομένως, πρέπει να εκτιμώνται με παρόμοιο τρόπο όπως οι ρήτρες μη ανταγωνισμού.²²⁴

²²⁰ Ο.π., παρ. 22.

²²¹ Ο.π., παρ. 23. Βλ. και Νικόλαο Ζευγώλη, Η υποχρέωση μη ανταγωνισμού ως δευτερεύων περιορισμός, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007, σ. 99-100.

²²² Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τους περιορισμούς που συνδέονται άμεσα με τις συγκεντρώσεις και είναι απαραίτητοι για την πραγματοποίησή τους, ΕΕ 2005 C56/24, παρ. 25· Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 12.4.1999 Case IV/M.1482-Kingfisher/Großlabor, παρ. 27, και της 6.4.2000 Case COMP/M.1832-AHOLD/ICA FÖRBUNDET/CANICA, παρ. 26.

²²³ Σημειώνεται ότι στο Ελληνικό μεταφρασμένο κείμενο εκ παραδρομής δεν προκύπτει ότι η υποχρέωση μη ανταγωνισμού ισχύει μόνο κατά την διάρκεια της «Δεσμευμένης Περιόδου».

²²⁴ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τους περιορισμούς που συνδέονται άμεσα με τις συγκεντρώσεις και είναι απαραίτητοι για την πραγματοποίησή τους, ΕΕ 2005 C56/24, παρ. 26. Βλ., επίσης, Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 29.4.1998 Case IV/M.1167-ICI/Williams, παρ. 21-22, όπου ρήτρα μη προσέλκυσης προσωπικού εκ μέρους του πωλητή έγινε δεκτή για χρονική περίοδο δύο (2) ετών, και της 30.4.1992 Case IV/M.197-Solvay-Laporte/Interlox, παρ. 49, όπου αντίστοιχη υποχρέωση έγινε δεκτή για περίοδο έως πέντε (5) χρόνια.

271. Εν προκειμένω, στο γνωστοποιηθέν σχέδιο συγκέντρωσης προβλέπονται τα εξής:
[...]
272. Η εν λόγω ρήτρα μη προσέλκυσης προσωπικού διασφαλίζει ότι ο αγοραστής θα μπορέσει να αξιοποιήσει κατά το δυνατόν πληρέστερα την εξαγοραζόμενη επιχείρηση και θα πρέπει να θεωρηθεί ότι συνδέεται άμεσα με τη συγκέντρωση και ότι είναι απαραίτητη για την πραγματοποίησή της καθώς:
- α) Ο χρονικός περιορισμός της διενέργειας θα πρέπει να κριθεί εύλογος.
 - β) Είναι περιορισμένη από γεωγραφικής απόψεως εκτεινόμενη μόνο στην Ελληνική επικράτεια, περιορίζεται δηλαδή στους εργαζόμενους της περιοχής, στην οποία οι Πωλήτριες προσέφεραν τα σχετικά προϊόντα ή υπηρεσίες πριν από τη μεταβίβαση,
 - γ) Τέλος, είναι περιορισμένη από άποψη αντικειμένου, καθώς εκτείνεται μόνο στους εργαζόμενους που απασχολούνταν στην επιχειρηματική δραστηριότητα που μεταβιβάζεται και στην οποία δραστηριοποιούνταν οι Πωλήτριες.

VII. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΘΕΙΣΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ – ΑΠΟΔΟΧΗ ΑΥΤΩΝ

273. Με βάση τα ανωτέρω και σύμφωνα και με την Εισήγηση, η Επιτροπή Ανταγωνισμού καταλήγει στα ακόλουθα συμπεράσματα:
274. Πρώτον, ως προς τις **οριζόντιες επιδράσεις μη συντονισμένης συμπεριφοράς**, δεδομένου ότι η ΜΟΗ δραστηριοποιείται μέσω της θυγατρικής AVINOIL στην αγορά χονδρικής εμπορίας, η υπό κρίση συγκέντρωση οδηγεί σε αύξηση του μεριδίου της ΜΟΗ στο εν λόγω στάδιο. Το μέγεθος του από κοινού μεριδίου αγοράς των δύο συμμετεχουσών επιχειρήσεων κυμαίνεται σε ένα εύρος της τάξης του [20-30%] έως [30-40%] στο σύνολο των υπό εξέταση επηρεαζόμενων αγορών. Από το μέγεθος αυτό δεν φαίνεται να δημιουργείται ή να ενισχύεται δεσπόζουσα θέση. Αντίθετα, σε επίπεδο λιανικής διάθεσης, προκύπτει ότι δύναται να προκύψει μετά τη συγκέντρωση περιορισμός του ανταγωνισμού δια της δημιουργίας δεσπόζουσας θέσης στις εξής σχετικές αγορές: α) βενζινών στο νομό Ιωαννίνων, β) πετρελαίου κίνησης στο νομό Ιωαννίνων και γ) πετρελαίου θέρμανσης στο νομό Κεφαλληνίας.
275. Δεύτερον, ως προς τις **οριζόντιες επιδράσεις συντονισμένης συμπεριφοράς**, η υπό κρίση εξαγορά δεν φαίνεται να δημιουργεί σχετικό κίνδυνο σε οριζόντιο ή κάθετο επίπεδο, κυρίως λόγω της ασυμμετρίας των μεριδίων αγοράς, ειδικότερα, στην αγορά της διύλισης. Στην αγορά χονδρικής εμπορίας, φαίνεται ότι θα μπορούσε να δημιουργηθεί συλλογική δεσπόζουσα θέση ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης, εντούτοις, πλην της αγοράς του μαζούτ και του υγραερίου, οι υπόλοιπες σχετικές αγορές δεν εμφανίζουν υψηλή συγκέντρωση, ενώ ορισμένοι εκ των ανταγωνιστών των συμμετεχουσών εταιριών έχουν αυξήσει τα τελευταία έτη το μερίδιό τους στην αγορά και ταυτόχρονα οι μεγαλύτερες εταιρίες εμφανίζουν σταδιακή μείωση στις πωλήσεις τους (ΕΚΟ, BP, SHELL).
276. Στο στάδιο της λιανικής διάθεσης φαίνεται, επίσης, ότι θα μπορούσε αποτέλεσμα της συγκέντρωσης να είναι η δημιουργία συλλογικής δεσπόζουσας θέσης σε κάποιους νομούς, εντούτοις, ιδίως λόγω α) της δυνατότητας κάλυψης της ζήτησης από όλες τις

εταιρίες εμπορίας μετά από ενδεχόμενη μείωση προσφοράς, β) της μη ύπαρξης διαφάνειας ως προς τα περιθώρια κέρδους των πρατηριούχων, γ) του ενδοσηματικού ανταγωνισμού που μπορεί να αναπτυχθεί σε επίπεδο τιμών μεταξύ πρατηριούχων του ίδιου σήματος και δ) της αναμενόμενης μείωσης της ζήτησης την επόμενη τριετία λόγω της οικονομικής κρίσης, μπορεί να αποτραπεί ο συντονισμός μεταξύ των επιχειρήσεων που θα απαρτίζουν το δυοπώλιο μετά τη συγκέντρωση. Σε αυτά θα πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι, λόγω του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των πρατηρίων στην Ελλάδα (DODOs), τα οποία αποτελούν ξεχωριστές επιχειρήσεις από τις εταιρίες εμπορίας, σε συνδυασμό με την ένταση του ενδοσηματικού ανταγωνισμού, θα ήταν δύσκολο για τις εταιρίες εμπορίας να εφαρμόσουν μία συντονισμένη στρατηγική τιμολόγησης όταν ελέγχουν μόνο ένα μικρό ποσοστό της τελικής τιμής που χρεώνουν τα πρατήρια (COCOs).

277. Τρίτον, ως προς τις **κάθετες επιδράσεις**, η γνωστοποιηθείσα συγκέντρωση θα μπορούσε καταρχήν να εγείρει θέμα κάθετου αποκλεισμού των ανταγωνιστών της νέας οντότητας, με την μορφή αποκλεισμού από τα στάδια της διύλισης και (κυρίως) της χονδρικής εμπορίας. Εντούτοις, κίνητρο αποκλεισμού ανταγωνιστών στην αγορά της χονδρικής εμπορίας (είτε δια της μείωσης της παραγωγής είτε δια της προνομιακής πρόσβασης της νέας οντότητας στις εισροές) δεν μπορεί να τεθεί για την ΜΟΗ, κυρίως λόγω της μη κατοχής σημαντικού μεριδίου αγοράς στις αγορές διύλισης και χονδρικής εμπορίας, της δυνατότητας ανταγωνισμού και της κάλυψης της ζήτησης από την ΕΛ.ΠΕ, καθώς και λόγω του ότι μια τέτοια συμπεριφορά δεν θα ήταν ούτε επικερδής, αλλά ούτε και παραγωγική.
278. Τέλος, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη το γεγονός ότι η νέα οντότητα που θα δημιουργηθεί θα αποτελεί μία ισχυρή επιχείρηση, ιδίως στα στάδια χονδρικής εμπορίας και λιανικής διάθεσης, πλήρως καθετοποιημένη, η οποία θα αποτελέσει αντίβαρο και δύναται να ασκήσει έντονη ανταγωνιστική πίεση στην μεγαλύτερη επιχείρηση του κλάδου (ΕΛ.ΠΕ - ΕΚΟ/ΒΡ), αποτελώντας τη δεύτερη σε ισχύ επιχείρηση στις σχετικές αγορές. Κατά συνέπεια, η εν λόγω συγκέντρωση ενδέχεται να αυξήσει τον ανταγωνισμό στον κλάδο καυσίμων γενικά.²²⁵
279. Ακριβώς ενόψει των προβληματισμών αυτών της Επιτροπής Ανταγωνισμού, που είχαν ήδη εκφραστεί και στην Έκθεση του Εισηγητή στην παρούσα υπόθεση, τα μέρη πρότειναν σχετικές δεσμεύσεις κατά την ακροαματική διαδικασία.²²⁶
280. Ειδικότερα, τα μέρη πρότειναν η εξαγοράζουσα να απολέσει έως την 31.12.2010 από το δίκτυό της πρατήρια που ισοδυναμούν σε μείωση όγκου και σε αντίστοιχη μείωση του μεριδίου αγοράς της νέας οντότητας στο 55%:
- α) στις αγορές λιανικής πώλησης βενζίνης και πετρελαίου κίνησης στο Νομό Ιωαννίνων και
 - β) στην αγορά λιανικής πώλησης πετρελαίου θέρμανσης στο Νομό Κεφαλληνίας.

²²⁵ Για παράδειγμα, η συγκέντρωση δίνει την ευκαιρία στη νέα οντότητα να έχει παρουσία σε περιοχές, όπως στο Νομό Λασιθίου και σε νησιά της Δωδεκανήσου, όπου η AVIN δεν είχε καμία παρουσία και η συγκέντρωση ανταγωνιστική παρουσία στην ΕΛ.ΠΕ-ΕΚΟ και σε άλλους.

²²⁶ Βλ. Πρακτικά της ακροαματικής διαδικασίας, σ. 9 και 29.

281. Η απώλεια των πρατηρίων αυτών θα επιτευχθεί, είτε από τη μη ανανέωση, είτε από την καταγγελία συμβάσεων των SHELL/AVIN με τους πρατηριούχους. Επίσης, τα μέρη πρότειναν να χορηγήσει η εξαγοράζουσα στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, μετά την έγκριση της συγκέντρωσης, κατάλογο και χάρτη με την τοποθεσία των πρατηρίων των SHELL/AVIN που προτίθεται να αποδεσμεύσει σταδιακά στους επίμαχους νομούς, το αργότερο έως και την 31.12.2010 και με αναφορά στην ετήσια (βάσει στοιχείων έτους 2009) κατανάλωση ενός εκάστου πρατηρίου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η έγκριση της αποδέσμευσης των πρατηρίων καυσίμων από την Επιτροπή Ανταγωνισμού και η εν γένει παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τις αναλαμβανόμενες δεσμεύσεις. Τέλος, τα μέρη πρότειναν η εξαγοράζουσα να μην επανακτήσει, για χρονικό διάστημα έξι (6) ετών από την 31.12.2010, τα συγκεκριμένα πρατήρια που θα απολέσει στο αρχικό εξάμηνο που θα επιτευχθεί η ανωτέρω μείωση-στόχος του μεριδίου στο 55%.
282. Σύμφωνα με το άρθρο 4δ παρ. 8 του Ν. 703/1977,
«Η Επιτροπή Ανταγωνισμού μπορεί να εγκρίνει συγκέντρωση, σύμφωνα με την παράγραφο 6, με όρους και προϋποθέσεις που η ίδια επιβάλλει, προκειμένου να καταστεί η συγκέντρωση συμβατή με την παράγραφο 1 του άρθρου 4γ ή να εξασφαλίζεται η συμμόρφωση των συμμετεχουσών επιχειρήσεων στις τροποποιήσεις της συγκέντρωσης που έγιναν από αυτές, ώστε να καταστεί η συγκέντρωση συμβατή με την παράγραφο 1 του άρθρου 4γ».
283. Κατά τη διάρκεια της διάσκεψης της 11^{ης}.6.2010, τα μέλη της Επιτροπής Ανταγωνισμού αντήλλαξαν απόψεις, ανέλυσαν και αξιολόγησαν τις προτεινόμενες δεσμεύσεις, όπως αυτές διατυπώθηκαν. Οι τελικές αυτές δεσμεύσεις απαντούν σε ικανοποιητικό βαθμό στους προβληματισμούς της Επιτροπής Ανταγωνισμού και, συνεπώς, η Επιτροπή Ανταγωνισμού αποφάσισε να τις αποδεχθεί και να τις επιβάλει ως όρους και προϋποθέσεις στην εγκριτική της Απόφαση.
284. Σε κάθε περίπτωση, τονίζεται ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού μπορεί στο μέλλον να παρέμβει ex post και να εξετάσει, βάσει πραγματικών γεγονότων, ενδεχόμενη κατάχρηση μιας ατομικής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης (βάσει των άρθρων 2 του Ν. 703/1977 και 102 ΣΛΕΕ).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Αποφάσισε ομόφωνα και εγκρίνει, τη γνωστοποιηθείσα κατά το άρθρο 4β του Ν. 703/1977, όπως ισχύει, συγκέντρωση των εταιριών MOTOR OIL (ΕΛΛΑΣ) ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΑ ΚΟΡΙΝΘΟΥ Α.Ε (ΜΟΗ), SHELL OVERSEAS HOLDINGS LIMITED, SHELL ΕΛΛΑΣ Α.Ε. και SHELL GAS COMMERCIAL AND INDUSTRIAL (ΑΕΒΕΥ), υπό τους κάτωθι όρους και προϋποθέσεις (διορθωτικά μέτρα), σύμφωνα με το άρθρο 4δ παρ. 8 του Ν. 703/1977, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση των εταιριών με τις τροποποιήσεις / δεσμεύσεις που έγιναν από αυτές με τα Υπομνήματά τους και κατά την ακροαματική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής Ανταγωνισμού.

Ειδικότερα, για τους νομούς **Ιωαννίνων** για τις αγορές **λιανικής πώλησης βενζίνης και πετρελαίου κίνησης** και **Κεφαλληνίας** για την αγορά **λιανικής πώλησης πετρελαίου θέρμανσης**, η εξαγοράζουσα θα πρέπει:

α) Να απολέσει έως την 31.12.2010 από το δίκτυό της πρατήρια στους Νομούς Κεφαλληνίας και Ιωαννίνων που ισοδυναμούν σε μείωση όγκου και άρα σε αντίστοιχη μείωση του μεριδίου αγοράς του δικτύου λιανικής της νέας οντότητας στις ανωτέρω αγορές στο 55%, με βάση τα στοιχεία της σχετικής έρευνας της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού για το έτος 2009. Η απώλεια των πρατηρίων αυτών θα επιτευχθεί, είτε από τη μη ανανέωση, είτε από την καταγγελία συμβάσεων των SHELL/AVIN με τους πρατηριούχους.

β) Να χορηγήσει στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, μετά την έγκριση της συγκέντρωσης, κατάλογο και χάρτη με την τοποθεσία των πρατηρίων των SHELL/AVIN που προτίθεται να αποδεσμεύσει σταδιακά στους επίμαχους νομούς, το αργότερο έως και την 31.12.2010 και με αναφορά στην ετήσια (βάσει στοιχείων έτους 2009) κατανάλωση ενός εκάστου πρατηρίου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η έγκριση της αποδέσμευσης των πρατηρίων καυσίμων από την Επιτροπή Ανταγωνισμού και η εν γένει παρακολούθηση της συμμόρφωσης της εταιρίας με τις αναλαμβανόμενες δεσμεύσεις.

γ) Να μην επανακτήσει, για χρονικό διάστημα έξι (6) ετών από τις 31.12.2010, τα συγκεκριμένα πρατήρια που θα απολέσει στο αρχικό εξάμηνο που θα επιτευχθεί η μείωση-στόχος του μεριδίου στο 55%.

Η απόφαση εκδόθηκε την **11^η Ιουνίου 2010**.

Η απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 6 του ισχύοντος Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ Β' 1890/29.12.2006).

Ο Πρόεδρος

Δημήτριος Κυριτσάκης

Ο Συντάκτης της Απόφασης

Ασημάκης Κομνηνός

Η Γραμματέας

Παρασκευή Ζαχαριά